

Ingvild Bjørgo Berg

Sikkerhetsdilemma eller avskrekking?

En empirisk undersøkelse av forholdet mellom NATO/Vesten og Russland i 2014 og 2015

Masteroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Jo Jakobsen

Trondheim, juni 2016

Sammendrag

The security dilemma is known to be one of the most important concepts in the field of International Relations and is often used to describe the causes of conflict in the international system. Insecurity concerning the motives of the other states creates incentives for each state to build up its own defense. As a consequence, this security dilemma can lead to a negative spiral of arms race and war, which none of the states actually prefer or benefit from.

One of the other important concepts of International Relations is the deterrence model. The model is often described as an alternative explanation of the security dilemma-model, in which the causes of conflict and arms race is said to be actions put forward to deter an aggressive state.

In the last couple of years, Russia has proved to the world that it is as a strong military capable state, which NATO and the U.S. are bound to take into account. After the military actions in Georgia in 2008, Russia made once again use of its military capacity against Ukraine. In March 2014, in a relative bloodless invasion, Russia took control over Crimea and, after a referendum, the area was included in the Russian Federation. The European states, NATO and the U.S. were shocked by the Russian military actions and by the short amount of time Russia used to mobilize and take control over the situation. The following period was characterized by a civil war in southeastern Ukraine, military buildup on both sides of the conflict, sanctions against Russia and an extensive diplomatic effort in the west to organize a response against what they consider to be Russian aggression.

My research question is: are NATO/the West and Russia caught in a security dilemma? Can the security dilemma explain the relationship between Russia and NATO in 2014 and 2015, or is deterrence theory and balance of power better suited to explain why Russia and the West acts as they do? Through an empirical study of the actions initiated by Russia, NATO and the West in 2014 and 2015, I seek to uncover which of these two models that best describes the relationship.

My findings show that there are elements of both sets of mechanisms in the period: Russia seems to be more motivated by an urge to change status quo than by fear, while NATO and the West seems to be primarily motivated by what they perceive as Russian aggression, which they ultimately want to deter. The data clearly shows that: 1) the states' actions follow as a reaction to each other, indicating a tit-for-tat pattern. 2) NATO primarily uses economic or

diplomatic instruments, while Russia rely more heavily on military instruments. 3) NATO changed its strategy to a more military approach in 2015. 4) There is a difference in the weight given to and the effectiveness of NATO deterrence strategies between NATO member states and non-member states. And 5) the parties involved try to escape the security dilemma through the introduction of “rules of the game” in 2015.

Forord

Denne oppgaven er skrevet som avsluttende masteroppgave ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU. Prosessen knyttet til masteroppgaven har vært både krevende og interessant. Det har vært spennende å få muligheten til å fordype seg i et tema man interesserer seg for, samtidig som det nå skal bli veldig godt å levere oppgaven og gå videre til nye utfordringer utenfor NTNU. Selv om eventuelle feil og mangler er helt og holdent mitt eget ansvar, har jeg fått mye unnværlig hjelp underveis. Først og fremst vil jeg gi en stor takk til min veileder, førsteamanuensis Jo Jakobsen, for gode og konkrete tilbakemeldinger, oppmuntring og hjelp i løpet av det året jeg har jobbet med masteroppgaven.

Jeg vil også takke mine gode venninner Maiken, Camilla og Matilde, for bra innspill i forbindelse med utforming av oppgaven og språkvask før innlevering. Takk til familie og kjæreste for støttende og gode ord gjennom studietiden. Og takk til masterjentene som bidro til en pustepause i skrivingen, og gode råd.

Ingvild Bjørgo Berg

Trondheim

Juni 2016

Innhold

Forord.....	III
Figurliste	VII
Tabelliste	IX
Kapittel 1. Innledning	1
Kapittel 2. Teori.....	5
2.1 Sikkerhetsdilemmaet og aksjon-reaksjon-dynamikk.....	6
2.1.1 Teoretiske argumenter og bakgrunn.....	6
2.1.2 Teori, argumenter og årsakssammenhenger.....	7
2.1.3 Empiriske eksempler.....	15
2.2 Maktbalanse og avskrekking/modellen.....	17
2.2.1 Maktbalanse.....	18
2.2.2 Avskrekking.....	20
2.2.3 Empiriske eksempler.....	24
2.3 Bakgrunn.....	25
2.3.1 NATO	26
2.3.2 USA og deres utenrikspolitiske doktrine.....	29
2.3.3 Russlands og deres utenrikspolitiske doktrine	32
2.3.4 Ukraina-konflikten.....	35
Kapittel 3. Metodologisk rammeverk	39
3.1 Datainnsamling.....	40
3.2 Variabler og kategorisering.....	42
3.3 Styrker og svakheter ved forskningsdesignet	47
Kapittel 4. Analyse	51
4.1 Presentasjon av datamaterialet	51
4.2 Militære hendelser.....	63
4.3 Økonomiske hendelser	72
4.4 Diplomatiske/politiske hendelser	75
4.5 Drøfting: Sikkerhetsdilemma eller avskrekking/maktbalanse?.....	79
4.5.1 Caser som viser elementer av sikkerhetsdilemma.....	84
4.5.2 Caser som viser elementer av avskrekking/maktbalanse	85
Kapittel 5. Oppsummering og konklusjon	89
Litteratur.....	95
Appendiks	101

Figurliste

Figur 4.1 Antall hendelser per halvår, etter type og hovedaktør	s. 54
Figur 4.2 Antall hendelser per kvartal, etter type og hovedaktør	s. 55
Figur 4.3 Antall hendelser per måned februar 2014-desember 2015, konflikt vs. Tilnærming	s. 57
Figur 4.4 Antall hendelser (totalt) per måned februar 2014-desember 2015	s. 61
Figur 4.5 Antall hendelser februar 2014-desember 2015, etter hovedaktør	s. 62
Figur 4.6 Vesten/NATO, type militære hendelser per kvartal	s. 66
Figur 4.7 Russland, type militære hendelser per kvartal	s. 67
Figur 4.8 Økonomiske hendelser per måned, etter hovedaktør	s. 74
Figur 4.9 Diplomatiske/politiske hendelser per måned, etter hovedaktør	s. 77
Figur 4.10 Vesten/NATO: type diplomatiske/politiske hendelser per kvartal	s. 78
Figur 4.11 Russland: type diplomatiske/politiske hendelser per kvartal	s. 79

Tabelliste

Tabell 3.1 Aktør: hoved- og underkategorier	s. 43
Tabell 3.2 Type hendelse: hoved- og underkategorier	s. 45
Tabell 3.3 Konflikt/tilnærming	s. 46
Tabell 4.1 Antall hendelser totalt etter hovedaktør og subaktør	s. 52
Tabell 4.2 Antall hendelser etter type hendelse og subtyper	s. 53
Tabell 4.3 Antall hendelser konflikt vs. tilnærming	s. 56
Tabell A.1 Datasett over NATO/Vesten og Russland handlinger, februar 2014-december 2015	s. 101
Tabell A.2 Kodeskjema aktør	s. 109
Tabell A.3 Kodeskjema type hendelser	s. 110
Tabell A.4 Kodeskjema konflikt vs. tilnærming	s. 110

Kapittel 1. Innledning

I en tale på en sikkerhetskonferanse i München i februar 2016, sa den russiske statsministeren Dmitrij Medvedev at forholdet mellom øst og vest har falt inn i en ny kald krig. «I sometimes wonder – are we in 2016 or 1962?» spurte Medvedev (Johnston, 2016). Uttalelsen fra den russiske statsministeren viser at forholdet mellom øst og vest på ny har nådd et høyt spenningsnivå, etter en relativ rolig periode etter den kalde krigens slutt. I takt med Russlands økende makt under Vladimir Putin har landets utenrikspolitiske ambisjoner vokst, og evnen til å sette ned foten overfor vestlige utvidelser østover har blitt tydelig demonstrert ved flere anledninger. Først i Georgia i 2008, og nå senest i Ukraina i 2014. Russlands handlinger i Ukraina har bidratt til å true den relative freden som har eksistert mellom Moskva og deres vestlige naboer siden Sovjetunionens fall. Fra NATOs perspektiv utgjør Russland potensielt en stor trussel mot de tre baltiske landene. NATO rustet derfor opp sin militære tilstedeværelse i Øst-Europa (Shlapak & Johnson, 2016). En rapport fra forskningsinstitusjonen RAND Corporation argumenterer for at NATO ville hatt vanskeligheter med å beskytte de baltiske landene fra et russisk angrep, og at Russland med stor sannsynlig ville klart å ta kontroll over områdene, og kanskje også opprettholde kontrollen for en lengere periode (Farley, 2016; Shlapak & Johnson, 2016). USA og NATO har i løpet av 2015 og våren 2016 iverksatt kontinuerlig tilstedeværelse av militære styrker i Øst-Europa, med fokus på å berolige de baltiske landene, Polen, Romania og Bulgaria (Pillar, 2016).

Opprustningen og mobiliseringen hos både Russland og Vesten, var et gjennomgående tema i 2014 og 2015. Beslutningstakere viste bekymring for destabilisering i Europa, og at det skulle kunne oppstå misforståelser eller ulykker som lett kunne eskalert til en konflikt som ingen av partene ville hatt noen fordeler av. Hva er motivene til partene? Og hva er det som driver opprustningen? Er det en stats revisjonistiske handlinger med mål om å endre status quo? Eller er det frykt for hverandres motiver som skaper spiraleffekter, hos status quo-orienterte stater? Dette er et komplisert og mye diskutert tema. For kan forholdet mellom Russland og Vesten beskrives som et sikkerhetsdilemma, eller er det heller andre årsaksmekanismer som kan forklare hvorfor forholdet mellom de to partene utvikler seg i negativ retning? Det er ikke sikkert det går an å finne et enhetlig svar på et slikt spørsmål, da det argumenteres for at både sikkerhetsdilemma-modellen, avskrekkingsmodellen og maktbalanseteorien kan forklare årsaksmekanismene. Nikolas Gvosdev (2016) argumenterer for at Russlands nasjonale og utenrikspolitiske interesser står i veien for et godt forhold mellom Russland og Vesten. Paul

Sanders er enig i argumentet om at Russlands aggressive utenrikspolitikk bidrar til negativ utvikling i forholdet mellom partene, men påpeker også at NATO-utvidelser og NATOs tilstedeværelse i Øst-Europa siden 90-tallet har bidratt til å reorientere den russiske eliten i retning av en politikk med mål om å motvirke USAs dominans, og stå imot ytterligere vestlig involvering i områder Russland anser som sin utenrikspolitiske sfære. Kenneth Yalowitz og Vincent Gallucci (2016) beskriver også hvordan partene har ulik forståelse av årsakene til våpenkappløpet. Russland argumenterer for at deres handlinger er defensive av natur, mens NATO og Vesten følger nøye med på de russiske handlingene, fordi de oppfattes som truende (Yalowitz & Gallucci, 2016). Dette standpunktet deles av Thomas Fedyszyn (2016). De ulike standpunktene vitner om at elementer fra flere forklaringsmodeller kan være til stede i det anspente forholdet mellom øst og vest, og at det ikke nødvendigvis er lett å avgjøre hva som karakteriserer forholdet mellom de to partene. Partenes motiver vil være avgjørende. Hvis begge statene er motivert av frykt, kan forholdet kunne beskrives som et sikkerhetsdilemma. Hvis én av partene derimot er drevet av grådighet, med et ønske om å endre status quo, mens den andre handler basert på frykt, vil avskrekking og maktbalanse heller kunne beskrive årsaksforholdet. Partene kan i tillegg være drevet av både frykt og grådighet, noe som også vil kunne forklares ved bruk av sikkerhetsdilemmaets mekanismer. Med bakgrunn i dette forsøker jeg å forklare årsakene til det høye konfliktnivået mellom NATO/Vesten og Russland i 2014 og 2015. Problemstillingen min er derfor som følger: *Er NATO/Vesten og Russland fanget i et sikkerhetsdilemma?*

Undersøkelsen jeg har utført dreier seg i stor grad om Russland og NATO/Vestens reaksjoner og handlinger i forbindelse med den pågående konflikten i Ukraina, i tillegg til partenes involvering i Syria høsten 2015. Konflikten i Ukraina tydeliggjorde hvordan forholdet mellom de to partene har utviklet seg de siste årene, med utvidelser østover, provokasjoner og dårlig kommunikasjon. Forhandlinger mellom EU og ukrainske myndigheter var en utløsende årsak til at polariseringen i den ukrainske befolkningen kom tydelig frem i løpet av 2013. Uenigheter om landets politiske og økonomiske fremtid, og om Ukraina skal bygge bånd med Vest-Europa eller Russland, resulterte i protester og opptøyer mellom ukrainske myndigheter og mennesker i Kiev. Press fra Russland antas å være en av de viktigste årsakene til at den sittende ukrainske regjeringen etter hvert valgte å stoppe forhandlingene med EU. Etter flere voldelige sammenstøt mellom myndigheter og demonstranter, valgte den daværende presidenten, Viktor Yanukovych, å rømme til Russland. Ukraina gjennomgikk deretter et regjeringsskifte i februar 2014, og det ble tydelig at de nye myndighetene i Ukraina ønsket å

vende seg mer mot vest. Pro-russiske opprørere øst i Ukraina og på Krimhalvøya ønsket et nærmere forhold til Russland, og det utviklet seg en alvorlig konflikt mellom pro-russiske opprørere og ukrainske myndigheter. Russland involverte seg raskt i konflikten, og innlemmet etter hvert Krim i den russiske føderasjonen. De vestlige statene, NATO og EU fulgte nøye med på situasjonen, og innførte blant annet sanksjoner mot Russland, som følge av landets militære involvering i Ukraina.

Undersøkelsen består av tre hovedkapitler: Det første kapittelet inneholder en redegjørelse av den relevante litteraturen vedrørende sikkerhetsdilemma og avskrekking, i tillegg til generell teori om skoleretningen realisme og maktbalansedynamikk. Til slutt i teorikapittelet følger en presentasjon av oppgavens viktigste aktører, NATO, USA og Russland, og en introduksjon til Ukraina-konflikten. Det andre kapittelet tar for seg oppgavens metode, med informasjon om datainnsamling, kategorisering av variabler, og styrker og svakheter ved undersøkelsen. Deretter følger et analysekapittel. Der presenteres datamaterialet og undersøkelsens funn, i tillegg til at jeg drøfter om forholdet mellom Russland og NATO/Vesten best kan karakteriseres som et sikkerhetsdilemma eller om det heller domineres av maktbalanse og avskrekkingsdynamikk. Det siste kapittelet inneholder en oppsummering, samt en konklusjon på problemstilling og hypoteser. Jeg nevner i tillegg oppgavens eventuelle samfunnsnytte og muligheter for videre forskning på temaet.

Dataene mine er hovedsakelig knyttet til fire ulike dimensjoner i forholdet mellom Russland og NATO/Vesten: 1) Den overordnede spiral- vs. avskrekkingsdimensjonen, 2) tidsdimensjonen, 3) virkemiddeldimensjonen, og 4) NATO-grensedimensjonen. Oppgaven har fem hovedfunn: 1) Partene svarer på hverandres handlinger. Det er et tydelig *tit-for-tat*-mønster gjennom perioden. 2) NATO benyttet seg primært av økonomiske og diplomatiske/politiske virkemidler overfor Russland i 2014. Russland benytter mest militære strategier. 3) NATO skiftet over til en mer militær strategi i løpet av 2015. 4) Det ser ut til å være en forskjell på avskrekking langs NATO-grensen og overfor land som ikke er en del av NATO. Russland ser ut til å bli avskrekket fra handling rettet mot NATOs hovedområder, men i mindre grad overfor NATO-landene Latvia, Estland, Litauen og Tyrkia, i tillegg til Sverige, Finland og selvfølgelig Ukraina. 5) Det kan se ut som om partene søkte en vei ut av sikkerhetsdilemmaet høsten 2015, med innføring av spilleregler for operasjoner i Syria. Dette kan ha bidratt til å minske usikkerheten mellom partene, og stoppe opp eventuelle spiraleffekter i forholdet mellom Russland og Vesten.

Kapittel 2. Teori

Denne delen av oppgaven skal belyse litteraturen som omhandler de sentrale begrepene i min problemstilling og mine hypoteser. Jeg skal undersøke årsaken til at NATO/Vesten og Russland befinner seg i et forhold med sikkerhetskonkurrans og konflikt. *Våpenkappløp* er et sentralt element i historien mellom Russland og Vesten, da særlig under den kalde krigen. Våpenkappløp, eller *arms race*, kan defineres som en situasjon hvor to eller flere parter mener de befinner seg i et motstående forhold, hvor begge søker å forbedre sine militære kapabiliteter i et raskt tempo, samtidig som de militære strategiene blir strukturert med hensyn til motstanderens tidligere, nåværende og fremtidige adferd (Gray, 1974, s. 208; Kydd, 2000, s. 229). Det kan også defineres som en konkurranse eller kamp om noe av verdi, som kolonier, handelsrettigheter, eller generell innflytelse (Kydd, 2000, s. 230). Våpenkappløp er ofte forbundet med krig, men kan også lede til stabilitet mellom partene (Gray, 1974, s. 209). Litteraturen knyttet til våpenkappløp og opprustning peker på flere årsaker til denne typen sikkerhetskonkurrans mellom stater, men det er ofte to som fremheves som hovedårsakene: sikkerhetsdilemmaets spiral-logikk, og avskrekkingmodellen med fokus på maktbalans mellom statene (Charles L Glaser, 1997, 2004; Gray, 1974; Herz, 1950; Jervis, 1978, 2001). Ettersom jeg har to alternative hypoteser, bygger jeg opp teorien min rundt denne todelingen. Den første delen omhandler sikkerhetsdilemmaet, og aksjon-reaksjon-dynamikken som er forbundet med denne retningen. Deretter går jeg over til teori som beskriver det teoretiske alternativet, nemlig maktbalans og avskrekking.

Før jeg går over til mer spesifikk teori knyttet til sikkerhetsdilemma og avskrekking, vil jeg kort beskrive teoritradisjonen realisme som de to begrepene er en sentral del av. Teorien om sikkerhetsdilemmaet er en av grunnpilarene innen skoleretningen defensiv realisme. Kenneth Waltz (1979) er en av de mest anerkjente teoretikerne innen denne retningen, som også er en del av det som kalles strukturell realisme eller neorealisme.

Kjernen i neorealismen, som tar utgangspunkt i Kenneth Waltz' klassiske verk *Theory of International Politics* (1979), fanges opp av John J. Mearsheimers (2001) fem forutsetninger om hvordan det internasjonale system fungerer: 1) Det internasjonale systemet er anarkisk. Det finnes ingen overnasjonal myndighet som kan opprettholde lover eller garantere for statenes sikkerhet. 2) Stater innehar offensive militære kapabiliteter som gir dem evne til å potensielt skade andre. 3) Stater kan aldri være sikre på andre staters intensjoner, og må derfor være skeptiske og forberedt på å forsvare seg mot kommende trusler. 4) Overlevelse er statens

fremste mål. De lever i et selvhjelpssystem, og må selv ta ansvar for egen sikkerhet. 5) Statene tenker strategisk om hvordan de skal overleve i det internasjonale systemet (Mearsheimer, 1994-1995). Neorealismen forsøker å forklare internasjonale handlinger, som sannsynligheten for krig, mulighetene for internasjonalt samarbeid og alliansemønstre mellom stater (Taliaferro, 2000/2001, s. 132).

I tillegg er det staten som blir regnet som hovedaktøren i analysen, og blir behandlet som en enhetlig, rasjonell aktør. Det vil si at det er eksterne faktorer, og ikke nasjonale interne faktorer, som blir brukt for å forklare staters handlinger i et internasjonale systemet. Dette innebærer en statisk forståelse av systemet, hvor det er vanskelig å forklare endring over tid. Innen defensiv realisme regnes statene som sikkerhetsmaksimerende, i motsetning til innen offensiv realisme hvor statene oppfattes som makt-maksimerende aktører (Mearsheimer, 1994-1995, s. 12; 2001; Morgenthau, 1948; Taliaferro, 2000/2001, s. 132; Waltz, 1979, 2000). Mearsheimer, den mest prominente representanten for offensiv realisme, forutsetter at statene i det internasjonale systemet er dømt til maktkonkurranse, og at det ikke finnes måter å overkomme sikkerhetsdilemmaet statene er fanget i (Mearsheimer, 1994-1995, s. 48; 2001). Waltz (1979) og de defensive realistene mener derimot at det er mulig å overkomme sikkerhetsdilemmaet i enkelte tilfeller, gjennom maktbalanse og alliansedannelse mellom systemets aktører. Det er altså hovedsakelig følgene av anarkiet i det internasjonale systemet av stater som de to retningene er uenige om (Taliaferro, 2000/2001, s. 132).

2.1 Sikkerhetsdilemmaet og aksjon-reaksjon-dynamikk

2.1.1 Teoretiske argumenter og bakgrunn

Det var John Herz (1950) som var den første til å definere begrepet *sikkerhetsdilemma*, i sin artikkel *Idealist internationalism and the security dilemma* fra 1950. Den britiske historikeren Herbert Butterfield beskrev det samme fenomenet som Herz, men refererte til det vi i dag kjenner som sikkerhetsdilemmaet som: «[...] the absolute predicament and irreducible dilemma» (1951). Senere har teoretikere, som Robert Jervis (1978, 2001) og Charles L. Glaser (1997) utdypet begrepet ytterligere. Herz (1950) tok for seg utviklingen av nasjonalstaten, nasjonalismen og internasjonalismen, og beskrev hvordan menneskene, som følge av den anarkiske strukturen vi lever i under det internasjonale systemet, har blitt fanget i uønskede våpenkappløp og kriger som følge av et sikkerhetsdilemma.

Den anarkiske strukturen gjør at grupper eller individer er nødt til å være bekymret for å bli angrepet, dominert eller styrt av andre grupper eller individer. Fordi man streber etter å oppnå sikkerhet, forsøker enhver stat å tilegne seg mer og mer makt. Dette gjør at andre stater føler seg utrygge, og derfor også øker egne militære kapabiliteter. Siden ingen av partene i et sikkerhetsdilemma kan føle seg helt trygge i en verden av konkurrerende aktører, uten en overnasjonal myndighet, vil maktkonkurransen øke og en negativ spiral av sikkerhet- og maktakkumulasjon forekomme (Herz, 1950, s. 157). Sikkerhetsdilemma-modellen baseres på en spirallogikk med et uheldig utfall, der statenes handlinger i søken etter å tilegne seg mer sikkerhet, heller reduserer og skader sikkerheten (Snyder, 1984, s. 461). Butterfield beskrev seks elementer som forklarer fenomenet: 1) Frykt er den ultimate kilden, 2) usikkerhet knyttet til andres intensjoner er essensielt, 3) sikkerhetsdilemmaet er utilsiktet, ingen ønsker at det skal oppstå, 4) det produserer tragiske resultater, 5) det kan overdrives som følge av psykologiske faktorer, og 6) sikkerhetsdilemmaet er den fundamentale årsaken til menneskelige konflikter (Butterfield, 1951). Herz argumenterer for at statene forsøker å overkomme sikkerhetsdilemmaet gjennom selvhjelp, ved å tilegne seg så stor makt som mulig. Og selv om sikkerhetsdilemmaet kan føre til krig og konflikt, er det ikke årsaken til alle kriger (Herz, 1950).

2.1.2 Teori, argumenter og årsakssammenhenger

Robert Jervis er en av forskerne som har videreutviklet teorien om sikkerhetsdilemmaet og aksjon-reaksjonsmønsteret som følger. Jervis legger til grunn anarkiet i det internasjonale systemet for å forklare at usikkerhet kan utvikle seg til krig, men også at stater som er fornøyd med status quo får det vanskelig med å oppnå mål som kunne vært i alles interesse. Statlig samarbeid innebærer en stor risiko grunnet mangelen på en overnasjonal myndighet og muligheten til å håndheve internasjonale lover. Et samarbeid som ikke fungerer kan resultere i katastrofale konsekvenser for den enkelte stat. Anarkiet oppfordrer derfor stater til handlinger som gjør alle partene verre stilt enn det de optimalt kunne vært (Jervis, 1978, s. 167; 2001, s. 36).

I sin artikkel «Cooperation under the security dilemma» fra 1978, utviklet Jervis to viktige argumenter for internasjonale relasjoner. For det første forklarer han at sikkerhetsdilemmaet er nøkkelen til å forstå hvordan stater med like mål fortsatt ender opp i våpenkonkurransen og krig. Jervis definerer sikkerhetsdilemmaet som: «[...] a situation in which the means by which a state tries to increase its security decrease the security of others» (Jervis,

1978, s. 169). Denne situasjonen er problematisk da de andre aktørene høyst sannsynlig vil reagere på å få sin sikkerhet innskrenket, og derfor iverksetter handlinger for å øke egen sikkerhet. Dette vil igjen bidra til å minske den første statens sikkerhet. Slik danner sikkerhetsdilemmaet grunnlaget for det Jervis (1978) kaller «spiralmodellen»: Den beskriver hvordan interaksjonen mellom stater som søker økt sikkerhet kan skape konkurranse og skade politiske relasjoner mellom dem. Dette er en negativ og unødvendig spiral av maktkonkurranse, basert på oppfattelsen av den andres handlinger som revisjonistisk motivert (Snyder, 1984, s. 469). Statene vil gjennom prosessen tilegne seg mer militære ressurser, men evnen til å stå imot militært overfor sin motstander vil likevel minske. Glenn Snyder (1984, s. 461) beskriver hvordan statene går frem for å tilegne seg mer makt; gjennom militær opprustning, territoriale utvidelser og alliansebygging.

Spiralmønsteret signaliserer en *tit-for-tat*-logikk. Dette er en spillteoretisk forklaringsmekanisme, som beskriver en situasjon hvor handlinger en stat utfører er et resultat av motstanderens foregående handling. Hvis motstanderen har handlet på en provoserende måte, vil staten velge å handle med gjengjeldelse på en måte som passer med nivået på den første statens handlinger. Hvis staten ikke føler seg provosert av motstanderens handling, vil den i stedet kunne være åpen for samarbeid eller dialog. Denne dynamikken kan både være til stede i situasjoner preget av sikkerhetsdilemma mellom to aktører, og i situasjoner hvor den ene staten forsøker å avskrekke en revisjonistisk stat fra å gå videre med sine provokative handlinger (Axelrod, 2006; Waltz, 2000, s. 40).

Shiping Tang (2009) er uenig i Herz, Butterfield og Jervis sine definisjoner av sikkerhetsdilemmaet, og presenterer det han selv kaller en strengere definisjon på fenomenet, med en klarere årsaksforbindelse mellom anarkiet i det internasjonale systemet av stater og sikkerhetsdilemmaet. Tang gjennomgikk elementene de tre tidligere teoretikerne har vektlagt, og satte dem i sammenheng. Tang argumenterer for at verdens stater har gjennomgått en endring, fra en verden med flest offensive stater, til en verden hvor de fleste statene er defensive. Sikkerhetsdilemmaet er derfor mer aktuelt enn noen gang, siden sikkerhetsdilemmaets dynamikk kan drive to defensive stater inn i en uønsket konflikt. Det er derfor viktig å utdanne statsledere i hvordan sikkerhetsdilemmaet fungerer, og på den måten minske misforståelser knyttet til andre stater motiver (Tang, 2009, s. 620).

Jervis sitt andre argument, tar for seg de to variablene sikkerhetsdilemmaet er basert på, nemlig *offense-defense balance* og *offense-defense differentiation* eller offensiv-defensiv-teori

som samlet betegnelse (Jervis, 1978, s. 186). Sikkerhetsdilemmaet varierer mye når det kommer til graden av konkurranse og samarbeidsgrunnlag mellom statene, og hvor stor sannsynlighet det er for at forholdet dem imellom utvikler seg til en krig. Offensiv-defensiv-balansen og offensiv-defensiv-differensiering avgjør og nyanserer sikkerhetsdilemmaets intensitet: man kan skille defensive våpen og defensiv politikk fra offensive våpen og offensiv politikk, og vurdere fordelene av defensive versus offensive kapabiliteter (Jervis, 1978, s. 186). Taliaferro støtter Jervis i at offensiv-defensiv-balanse påvirker sikkerhetsdilemmaets alvorlighetsgrad, sammen med geografisk nærhet og tilgang på råmaterialer (Taliaferro, 2000/2001, s. 131).

I følge Jervis har det offensive en fordel når det er enklere å ødelegge den andre aktørens hær eller ta kontroll over dens territorier enn det er å forsvare sitt eget. Det defensive har en fordel når det er lettere å beskytte seg og stå imot, enn det er å angripe (Jervis, 1978, s. 187). Under første verdenskrig fikk Storbritannia og Frankrike vanskeligheter med å dytte Tyskland ut av Frankrike fordi Tyskland hadde fordelene av å forsvare seg fremfor å angripe. Det er hovedsakelig teknologi og geografi som avgjør om det er offensive eller defensive kapabiliteter som har fordeler: Den forsvarende aktøren har som regel fordelene av gode steder å gjemme seg bak, mens den angripende aktøren er nødt til å krysse åpne områder. Alt som øker lengden/tiden på området angriper må krysse bidrar derfor til økende fordeler for forsvarende part, som buffersoner eller elver. Til og med små stater med et lite forsvar vil ha mulighet til å beskytte seg mot aggresjon, mens det normalt bare vil være de aller største aktørene, som USA, som vil ha muligheten til å gjennomføre et vellykket angrep (Jervis, 1978, s. 194-195). Teknologi i form av kraftig mobilt artilleri kan gi det offensive en fordel, mens skyttergravene og maskingeværene ga forsvaret fordel under første verdenskrig (Jervis, 1978, s. 197). På strategisk nivå mener Jervis at tekniske og geografiske faktorer hovedsakelig er avgjørende for defensive kapabiliteter.

Differensieringen mellom offensive og defensive kapabiliteter bestemmes på bakgrunn av om våpen og politikk ment for å forsvare staten mot angrep også kan brukes for å angripe andre. Hvis de ikke besitter offensive kapabiliteter, gjelder ikke lenger sikkerhetsdilemmaets logikk, og en stat kan øke sin sikkerhet uten at det går på bekostning av andre (Jervis, 1978, s. 199). Et tilbakevendende problem er at stater ofte har en tendens til å undervurdere i hvilken grad våpnene og politikken statene selv fører påvirker sikkerheten til andre stater. Et slikt usikkerhetsmoment kan lede til at sikkerhetsdilemmaet øker i styrke, og at muligheten for samarbeid og god kommunikasjon mellom aktørene minsker (Jervis, 1978, s. 201). Det hadde

vært ønskelig at alle stater derfor kun benyttet seg av våpen og politikk som klassifiseres som defensive, men så ideell er ikke verden. Montgomery støtter dette argumentet, og sier at måten status quo-orienterte stater kan vise motivene sine på er handlinger som minsker statens evne til å forsvare seg hvis det skulle oppstå en konflikt. Revisjonistiske stater vil som regel ønske å ekspandere der det er mulighet for det, og det rasjonelle å gjøre for en status quo-stat er å innrette seg slik at den revisjonistiske staten ikke ser ekspansjon som en mulighet (Montgomery, 2006, s. 153). Hvis det ikke går an å skille mellom offensive og defensive kapabiliteter, vil reduksjon i en stats evne til å angripe også redusere dens evne til å forsvare seg, og handlinger som er tilstrekkelige for å kommunisere ufarlige intensjoner vil gjøre at de blir oppfattet som mer sårbare av revisjonistiske stater (Montgomery, 2006, s. 153). Status quo-orienterte stater står derfor ovenfor et vanskelig dilemma: handlingene som trengs for å forsikre andre status quo-stater vil også minske styrken de trenger for å sikre seg selv hvis de andre statene egentlig er revisjonistiske. Statene må derfor akseptere et høyere nivå av utrygghet hvis de skal klare å vise andre stater at de ikke har revisjonistiske motiver (Montgomery, 2006, s. 183).

Det er flere argumenter som taler for offensive kapabiliteter, som at status quo-stater trenger offensive våpen for å gjenerobre områder som tidligere er blitt tatt fra dem. Det kan også tenkes at staten føler de må opprettholde sine offensive kapabiliteter som følge av allianser der det kreves offensiv handling hvis en alliert stat blir angrepet. Dette gjelder blant annet NATO-land (Jervis, 1978, s. 202). Et annet element som kompliserer situasjonen er at det er vanlig å først tilegne seg defensive våpen for å kunne forsvare en front, for så å tilegne seg offensive våpen for å angripe en annen front. Derfor kan stater oppfatte selv tilegning av defensive kapabiliteter som truende, fordi man aldri kan vite hva neste steg innebærer (Jervis, 1978, s. 202).

Basert på de overnevnte variablene, bruker Jervis fire scenarioer for å beskrive gradene av intensitet i et sikkerhetsdilemma: For det første, når offensiv og defensiv adferd ikke kan skilles fra hverandre, og det offensive er mest gunstig, er sikkerhetsdilemmaet på sitt mest intense. Den eneste veien til sikkerhet går gjennom ekspansjon, og man har ingen mulighet til å øke egen sikkerhet uten å utfordre eller angripe andre stater. Til og med status quo-stater må handle aggressivt, noe som vil øke sjansene for våpenkappløp og krig, og minske sjansene for at statene kan samarbeide for å unngå eskalering. Det vil være stor fare for preventiv krig,

ettersom man ikke ønsker å la det være opp til fienden når og hvor krigen skal inntreffe (Jervis, 1978, s. 189).

Når offensiv og defensiv adferd ikke kan skilles fra hverandre, og det defensive har en fordel, er sikkerhetsdilemmaet fortsatt intenst, men i redusert grad. I slike situasjoner kan en stat klare å øke egen sikkerhet gjennom defensive kapabiliteter, uten at andre stater føler seg så truet at det oppstår et våpenkappløp. Selv om man ikke vil klare å tyde en stats intensjoner ut fra typen våpen den tilegner seg, kan nivået på de økonomiske bevilgningene til forsvar gi en pekepinn på om staten forbereder seg på angrep eller kun eget forsvar (Jervis, 1978, s. 212).

For det tredje mener Jervis at intensiteten i sikkerhetsdilemmaet ikke lenger er til stede i de tilfellene hvor offensiv og defensiv adferd kan skilles fra hverandre, og det offensive har en fordel. Sikkerhetsutfordringer kan likevel fortsatt eksistere. Det vil si at det ikke er et sikkerhetsdilemma, men at aggresjon fremdeles er mulig. Miljøet statene befinner seg i er trygt for øyeblikket, men siden fordelene ligger hos det offensive kan det oppstå aggresjon i fremtiden. Statene må derfor være forberedt på konflikt, og opprettholde forsvaret i tilstrekkelig grad, og reagere overfor stater som begynner å tilegne seg offensive kapabiliteter (Jervis, 1978, s. 211, 213).

Det fjerde scenarioet finner sted når offensiv og defensiv adferd kan skilles fra hverandre, og det defensive har en fordel. I slike tilfeller har sikkerhetsdilemmaet ingen eller liten intensitet og sikkerheten er stor. Differensieringen mellom offensive og defensive systemer gir en vei ut av sikkerhetsdilemmaet, og fjerner muligheten for fremtidig aggresjon. Det er liten fare for offensive handlinger fra andre stater, høy grad av stabilitet, og myndighetene har muligheten til å bruke en større andel ressurser på utvikling innen staten fremfor på forsvar. Det internasjonale anarkiet mister mye av sin betydning for statenes adferd (Jervis, 1978, s. 187-190, 211, 214). Taliaferro (2000/2001, s. 136) mener på sin side at det ikke går an å rømme fra sikkerhetsdilemmaet, men at det ikke alltid vil genereres intense konflikter eller krig. Sannsynligheten for krig under et sikkerhetsdilemma avgjøres av tilstedeværelsen av det han kaller *structural modifiers*, som offensiv-defensiv-balanse i militær teknologi, geografisk nærhet, tilgang på råmaterialer, internasjonalt økonomisk press, regional militær balanse og i hvilken grad en stat vil klare å trekke ut råmaterialer fra et erobret territorium (Taliaferro, 2000/2001, s. 137).

Charles Glaser (1997) har også bidratt mye til forskning på sikkerhetsdilemmaet. Han fant mangler i Jervis sine modeller, og ønsket å videreutvikle dem. En av de største svakhetene, er mangelen på informasjon om hvordan sikkerhetsdilemmaet utspiller seg mellom rasjonelle aktører. Han har derfor undersøkt måter en stats innsats for å øke egen sikkerhet kan skape uønskede utfall, selv om staten ikke lider av misoppfatninger av andre staters intensjoner (Charles L Glaser, 1997, s. 173). Glaser hevder det er nødvendig å legge til ytterligere to variabler: graden av aktørens grådighet (motiv utenom sikkerhet), og aktørens kunnskapsnivå om den andre aktørens motiver. Disse to variablene nyanserer sikkerhetsdilemmaet (Charles L Glaser, 1997, s. 174). Ved å legge til variabelen om grådighet, mener Glaser at man bedre kan skille mellom modellene til Jervis: spiraleffekter (*spiral model*) og avskrekking (*deterrence model*).

Staters motiver er avgjørende fordi de leder statene til å velge ulike utenrikspolitiske virkemidler: en sikkerhetssøker vil gjerne velge samarbeid i de situasjonene hvor en grådig stat velger konkurranse (Charles L Glaser, 1997, s. 191). Sikkerhetsdilemmaets kraft reduseres, men forsvinner ikke helt av hvis grådighet er statens motiverende faktor, da grådige stater også kan føle på usikkerhet knyttet til andre stater motiver (Charles L Glaser, 1997, s. 191). Offensive-defensiv-variablene til Jervis blir fortsatt tillagt vekt i Glasers modell, men for å forklare grådige staters handlinger, vil de være sterkest knyttet til å forklare fordelene ved krig. Selv om offensive fordeler øker sannsynligheten for krig, er krig i denne situasjonen avhengig av at sjansene for å vinne er større/kostnadene er lavere, noe som gjør den grådige staten vanskeligere å avskrekke (Charles L Glaser, 1997, s. 191).

Den andre variabelen tar for seg statens kunnskap om de andre statenes motiver. Sikkerhetsdilemmaet drives av statens usikkerhet rundt motivene til andre stater, altså om de er drevet av sikkerhet eller grådighet. Kunnskap om at en annen stat er en sikkerhetssøker, vil redusere sikkerhetsdilemmaet kraftig. Militær oppbygging vil i et slikt tilfelle anses som et ønske om å øke egen sikkerhet, og frykten for angrep hadde minsket. Militær opprustning ville ikke minsket statenes samlede sikkerhet, og pengebruken ville blitt redusert. En av realismens grunntanker sier likevel at en aktør alltid i noe grad vil være usikker på de andre aktørens motiver, og sikkerhetsdilemmaet kan dermed hindre statene fra å handle på måter som klargjør deres intensjoner. Statene må derfor tolke de andre statene for å forsøke å forutse hva de vil gjøre i fremtiden (Charles L Glaser, 1997, s. 192). Det er vanskelig å få et godt bilde av statenes motiver, og de militære handlingene statene gjør kan sende ut blandede signaler. For kan man

egentlig vite noe sikkert om andres motiver? Og vet man egentlig fult ut hva egne motiver er (Morgenthau, 1948, s. 5)? Når det ikke er forskjell på offensiv og defensiv militær politikk, vil en handling brukt av en ren sikkerhetssøker også kunne bli tatt i bruk av en grådig stat. For å minimere usikkerheten må stater under disse forholdene velge å benytte seg av militær politikk som ikke er tilstrekkelig, siden det er eneste måte å signalisere at de ikke har aggressive motiver. Dette er en farligere strategi for mange stater enn alternativet, som i hvert fall sikrer bedre militære kapabiliteter (Charles L Glaser, 1997, s. 192). Dette argumentet ble også ytret av Charles E. Osgood (1962) i en studie fra 1962, hvor han fant at stater kan signalisere at de ikke er revisjonistiske ved å ta initiativ til våpenkontroll-avtaler og andre handlinger som revisjonistiske stater ikke ville vært villige til å delta i. Evan B. Montgomery mener på sin side at stater sjelden er villige til, eller klarer, å håndtere problemet med usikkerhet rundt statenes motiver ved å endre sin militære politikk (Montgomery, 2006, s. 153). Dette skyldes i stor grad at de da setter seg selv i for stor fare. Glaser, Kydd, Haas, Owen og Rosato (2016) mener på sin side at argumentet om at man ikke kan kjenne til stater intensjoner er betydelig overdrevet.

Glaser utdyper videre hvorfor det å spre utrygghet bidrar til å minske egen sikkerhet. For det første setter man i gang en prosess som reduserer ens eget militære sin evne til å utføre militære operasjoner. For det andre øker man verdien den andre aktøren legger i ekspansjon, noe som gjør den vanskeligere å avskrekke. For det tredje kaster man bort penger. Det er viktig å analysere hvordan rasjonelle stater vil handle for å forstå hvor stor andel av usikkerheten som skyldes forholdene den møter, og hvor mye verre relasjonene blir hvis misoppfatninger oppstår (Charles L Glaser, 1997, s. 175; Taliaferro, 2000/2001, s. 136). Et psykologisk argument om hvorfor utryggheten er farlig, fremmes av Johnson og Tierney (2011). Rubicon-teorien sier at når stater har krysset en psykologisk grense, og tror at krig er uunngåelig, vil de endre tankesettet fra et overveiende tankesett til et implementerende tankesett. Det trigger beslutningstakernes selvtillit og villigheten til å innføre mer aggressive strategier, og kan derfor raskt skape eskalering av konflikter som ellers kunne ha blitt løst på en mer fredelig måte (Johnson & Tierney, 2011, s. 7).

For å sikre seg mot fremtidig aggresjon, er det mange stater som velger å inngå allianser. Allianser formes av ulike årsaker, men ofte fordi statene ikke er fornøyde med den sikkerheten de kan opparbeide seg alene, eller for å sikre at motstanderen ikke allierer seg, og at man blir stående igjen isolert og alene (Snyder, 1984, s. 462). Der en allianse opprettes, vil det med stor sannsynlighet opprettes en mot-allianse. Det er fordi man ikke kan være sikker på om alliansen

er ment som en ren defensiv allianse, eller om den kan bli truende i fremtiden. Det er derfor vanlig at en konflikt består av to rivaliserende koalisjoner av stater, lik situasjonen under den kalde krigen (Snyder, 1984, s. 462). Det vil alltid være et spørsmål om hvor tett statene i en allianse skal knyttes sammen: løst sammensatt med få forpliktelser, eller sterkt forbundet med full støtte til allierte. Dette medfører et dilemma for statene, som må vurdere faren for å bli etterlatt av alliansen hvis de ikke er tett nok knyttet sammen, eller risikere å bli trukket inn i uønskede konflikter i situasjoner med tett sammenvevde allianser (Snyder, 1984, s. 466). NATO er et eksempel på sistnevnte, med sin Artikkel 5, hvor et angrep på én skal bli regnet som et angrep på dem alle. Redselen for å bli lurt eller forlatt, gjør at sikkerhetsdilemma-dynamikken også kan være til stede internt i allianser. Stater vil være på vakt etter tegn som taler for at deres allierte ikke lenger er interessert i å gi dem et troverdig samarbeid om sikkerhet (Snyder, 1984, s. 494).

Sikkerhetsdilemmaet er bygget på teoretiske antakelser fra realismen. Hvis man starter fra et annet teoretisk standpunkt, ville viktigheten og alvorligheten i sikkerhetsdilemmaet minske (Charles L Glaser, 1997, s. 193). En mulighet er å hente standpunkter fra teoritradisjonen liberalisme, hvor blant annet tanken om demokratisk fred står sterkt. Hvis begge statene er demokratier, kan de være mer trygge på at handlingene staten gjør ikke vil ende i aggressiv adferd, ettersom demokratier presumptivt ikke kriger mot hverandre og sjelden militariserer interessekonflikter mot andre demokratier (De Mesquita, Morrow, Siverson, & Smith, 1999; Doyle, 1983; Kant, [1795] 1983; Kinsella, 2005; Maoz & Russett, 1993; Russett, 1994) En av de første som diskuterte dette fenomenet var Immanuel Kant, i sitt verk *Perpetual Peace* fra 1795 ([1795] 1983), og tankene hans ble senere videreutviklet og testet empirisk. Den normative demokratiske fredsteorien hevder at 1) demokratiske stater er gjennomsyret av liberale og demokratiske normer og verdier, som bidrar til holdninger om fredelig konfliktløsning, og stor fokus på individuell frihet. 2) Disse normene overføres som regel til utenrikspolitikken, og legger føringer for relasjonene til andre stater, og da særlig overfor andre demokratier. Befolkningen i demokratier blir oppfattet som mer pasifistiske enn befolkningen i ikke-demokratier, og regimetype bidrar dermed til å forme befolkningens holdninger til krigføring, og minsker sjansen for konflikt. I tillegg bidrar de institusjonelle og strukturelle forholdene i et demokrati til begrensninger på styresmaktenes handlingsrom, noe som også kan bidra til en mindre revisjonistisk utenrikspolitikk (De Mesquita et al., 1999; Doyle, 1983; J. Jakobsen, Jakobsen, & Ekevoold, 2016; Maoz & Russett, 1993). Demokratiske stater, som deler

syn på en del viktige regler og lover, vil ikke tjene noe på å bidra til en konflikt, fordi krig vil skade handelsrelasjoner og dermed være kostbart og lite ønskelig.

Med bakgrunn i den overstående teoretiske redegjørelsen, har jeg definert den første hypotesen slik:

Hypotese 1: Forholdet mellom Russland og NATO/Vesten kan karakteriseres som et sikkerhetsdilemma.

2.1.3 Empiriske eksempler

Det er mange forskere som har funnet at sikkerhetsdilemmaet kan brukes for å forklare strategiene til en stat. Det er sjelden at situasjonene passer perfekt, men ofte finnes det elementer i konflikten som gjør sikkerhetsdilemmaet til et godt forklaringsvalg. Opptakten til første verdenskrig er ofte forklart med denne dynamikken. Argumentet er at Europas stormakter følte seg presset til å gå til krig som følge av følelser av usikkerhet overfor nabolandenes allianser, selv om ingen av dem egentlig ønsket seg krig. Tyskland og Storbritannia, som av flere grunner burde vært naturlige allierte, endte opp som fiender. Tysklands politikk har fått mye av skylden for utviklingen av konflikten mellom de europeiske statene. De var redde for å måtte kjempe en krig på to fronter, og lagde derfor den berømte Schlieffen-planen, om rask mobilisering av militæret for å kunne få unna krig på en av frontene før den andre fronten ville rekke å mobilisere. Tysklands raske mobilisering skapte et press hos de andre aktørene om å også begynne med sin militære mobilisering, noe som bidro enda mer til å skape sikkerhetsdilemmaets aksjon-reaksjon-mønster, og til slutt krig (Jervis, 1978, s. 212). Det kan likevel diskuteres om noen av statene faktisk ønsket at krigen skulle oppstå, og om situasjonen derfor er et godt eksempel på sikkerhetsdilemmaet eller ikke. Startet Tyskland krigen med vilje for å bli en stor internasjonal aktør, eller støttet de bare Østerrike for å forsvare en svekket alliert, og på den måten også forsøke å beskytte sin egen posisjon? Krig ble den beste måten å både sikre ekspansjon, men også for å unngå å miste innflytelse og allierte. Perioden hadde vært preget av våpenkappløp og mistillit, og da man så at krig etter hvert virket sannsynlig, skapte mobiliseringskappløpet sterke insentiver for å være den som angrep først (Jervis, 1978, s. 212). Beslutningstakerne trodde at offensive handlinger hadde en fordel, og så få forskjeller mellom offensive og defensive militære ressurser (Jervis, 1978, s. 212). Men det viste seg at det kanskje ikke var det offensive som hadde fordelen da krigen var i gang. Skyttergraver og maskingevær

gjorde at forsvaret hadde en overlegen fordel, og krigen ble en uløselig konflikt med svært mange døde.

Den kalde krigen har også blitt diskutert i forbindelse med teorien om sikkerhetsdilemmaet. Perioden var preget av sikkerhetskonkurransen mellom Sovjetunionen og USA, med våpenopprustning og manglende tillit på begge sider av konflikten, og perioder hvor handlingene nesten eskalerte til varm krig (Jervis, 2001, s. 37). Det samme har de etniske konfliktene i den tidligere Sovjetunionen, Jugoslavia og Afrika (Posen, 1993; Tang, 2009). Posen (1993, s. 27) bruker sikkerhetsdilemma-modellen for å forklare forholdene som oppstår når grupper står ansvarlig for egen sikkerhet (etniske grupper istedenfor stater som aktører), og stiller seg spørsmålet om den/de andre gruppen/gruppene kan utgjøre en trussel.

Sikkerhetsdilemma-modellen er også brukt for å forklare strategiene landene i Øst-Asia bruker overfor sine motstandere (Blazevic, 2009; Christensen, 1999, 2002). Blazevic (2009) benytter sikkerhetsdilemma-modellen for å forklare situasjonen rundt Det indiske hav, hvor landene iverksetter aggressive strategier for å beskytte seg mot det de oppfatter som truende adferd fra de andre aktørene i området. India og Kina er begge interesserte i kontroll over Det indiske hav, blant annet fordi det er mulighet for å finne verdifulle ressurser, men også av geostrategiske årsaker. Landene er svært avhengige av importerte ressurser for å opprettholde sine økende økonomier. Det indiske hav er i tillegg et viktig strategisk område når det gjelder å sikre åpne shippingruter. Kinas ledere har iverksatt *active defence* og *offshore defence*, noe som oppfattes som en aggressiv og tydelig politikk rettet mot alle som kan ønske å utfordre Kinas interesser i området. India, som har de samme interessene knyttet til Det indiske hav, oppfatter Kinas handlinger som maktmaksimering og truende adferd. India ser seg derfor nødt til å iverksette liknende tiltak for å sikre seg mot mulig fremtidig aggresjon fra Kina. Dermed oppstår et sikkerhetsdilemma, som kan bidra til å destabilisere relasjonene mellom statene i området, og medføre at alle partene blir verre stilt enn de egentlig hadde trengt å være (Blazevic, 2009, s. 60).

Christensen (1999, 2002) skriver også om den politiske og militære ustabiliteten i Øst-Asia, med store maktskifter, skjevfordelinger i økonomisk og politisk makt mellom aktørene i regionen. Hvis man bruker sikkerhetsdilemma-modellen for å forklare situasjonen i Øst-Asia, ser det ut til at det er stor sjanse for at det kan oppstå spiraleffekter, særlig hvis det er fravær av amerikansk militær tilstedeværelse (Christensen, 1999, s. 49; Liff & Ikenberry, 2014). Mistilliten mellom aktørene kan føre til at hver side velger å iverksette tiltak for å øke egen

sikkerhet, som blir oppfattet som offensive og truende handlinger av de andre statene. Viktigheten av trygge sjøfartsårer og energisikkerhet for alle de regionale aktørene kan medføre en destabiliserende rustningskonkurranse (Christensen, 1999, s. 50). Det er særlig det anspente forholdet mellom Kina og Japan som beskrives som et potensielt sikkerhetsdilemma, som følge av lange tradisjoner med etnisk hat og konflikt mellom de to statene (Christensen, 1999, s. 51).

Larrabee (2010) og Tsygankov (2015) bruker på sin side sikkerhetsdilemmamodellen til å forklare de økende sikkerhetsutfordringene i Øst-Europa, og Russlands utenrikspolitiske strategier. Larrabee har funnet at Russland mener at den eksisterende sikkerhetsordenen ikke tar hensyn til Russlands tilbakevendte status og interesser, og Putin avviser at Russland trenger eller vil ta imot råd fra Vesten om hvordan de skal oppføre seg internasjonalt (Larrabee, 2010, s. 35). Situasjonen i Georgia i 2008 beskrives som en påminnelse til NATO om at de er nødt til å være forberedt på å forsvare øst-europeiske stater militært, hvis de fortsetter å utvide alliansen østover (Larrabee, 2010, s. 36). Putin og Russland vil være sterke pådrivere for å redefinere den eksisterende sikkerhetsordenen etter den kalde krigen. Dette er noe NATO og USA er nødt til å ta hensyn til i sine utenrikspolitiske doktriner (Larrabee, 2010, s. 51). Tsygankov (2015) forklarer hvordan Russlands politikk overfor Ukraina markerer en eskalering i alvorlighetsnivået mellom de to statene, samtidig som politikken er i tråd med mønsteret på de russiske handlingene overfor Vesten siden 2000. Han beskriver et gjensidig forsterkende forhold mellom Russland, Ukraina og Vesten, bestående av misforståelser, som bidrar til spiraleffekter og eskalering (Tsygankov, 2015, s. 279).

2.2 Maktbalanse og avskrekkingmodellen

I Jervis sin modell utgjør avskrekking spiralmodellens motsats, men er i likhet med den laget med tanke på å forklare årsakene til krig og våpenkappløp. Våpenkappløp blir sett som et symptom på internasjonal konflikt, basert på politiske forskjeller og konkurrerende interesser (Kydd, 2000, s. 229). Mens spiralmodellen baseres på at statene er redde for hverandre, er avskrekkingmodellen basert på at enkelte stater er revisjonistiske (grådige). Modellen avviser dermed sikkerhetsdilemma-modellen indirekte, ettersom man antar at den ene staten vet om den andre staten er drevet av grådighet eller sikkerhet (Charles L Glaser, 1997, s. 193). Siden staten vet at motstanderen er grådig, taler avskrekkingmodellen for en politikk med høy grad av konkurranse mellom partene, og advarer mot moderasjon og kompromiss. Den underliggende logikken bak modellen går ut på at status quo-stater deltar i våpenkappløp for å

balansere mot og avskrekke aggressive stater fra å endre status quo. Dette leder ikke til et sikkerhetsdilemma, siden bakgrunnen for våpenopprustningen ikke er gjensidig frykt (kun ensidig frykt) (Charles L Glaser, 1997, s. 193; Jervis, 1978, s. 182-183). Revisjonistiske stater ønsker å endre status quo, og andre stater i systemet iverksetter derfor et våpenkappløp for å avskrekke de revisjonistiske statene fra videre aggresjon (Kydd, 2000, s. 229). Ordet *deterrence* stammer fra det latinske ordet *terrere*, som betyr å skremme noen fra å utføre en handling (Organski & Kugler, 1980, s. 155). Avskrekking kan dermed defineres som en politikk som søker å overbevise en motstander om at kostnadene ved å bruke militærmakt vil være høyere enn fortjenesten man kan oppnå (Huth, 1988, s. 424). Den forsvarende partens trussel om gjengjeldelse kan enten være basert på den militære evnen til å drive tilbake et angrep og dermed nekte aggressoren tilgangen på de nye områdene/motvirke tapet, eller påføre angriperen store tap gjennom en varig konflikt (Huth, 1988, s. 424).

Avskrekking omtales ofte i forbindelse med begrepet maktbalanse, og jeg starter derfor den neste delen av oppgaven med å gi et innblikk i hva maktbalanse er. Deretter går jeg over på avskrekking, etterfulgt av eksempler på perioder hvor avskrekking og maktbalanse har blitt brukt i det internasjonale systemet av stater.

2.2.1 Maktbalanse

Maktbalanse-modellen har lenge vært en av de rådende teoriene om årsakene til fravær av krig og konflikt mellom stater i det internasjonale systemet. Morgenthau (1948) beskriver hvordan maktbalanse henger sammen med statenes jakt på hegemoni og overlevelse, og hvordan ulike faktorer påvirker statene til å opprettholde en balanse som fremmer kollektiv sikkerhet og felles interesser for statene i systemet. Waltz (1979) legger mer vekt på systemets struktur når han skal forklare stabilitet i systemet. Maktbalanse innebærer at raske endringer i makt og status hos en aktør i systemet av stater, som et forsøk på å erobre et landområde, vil skape en motbalansering fra andre aktører. De vil forsøke å gjenopprette stabiliteten i relasjonene mellom statene (Morgenthau, 1948; Waltz, 1979, s. 120). Hvis maktbalansen i systemet blir forstyrret, vil den alltid bli gjenopprettet. Spørsmålet er bare hvor lang tid det vil ta (Waltz, 2000, s. 27). Maktbalansen forutsetter at to kriterier er oppfylt: at systemet innehar en anarkisk orden, og at enhetene i systemet ønsker å overleve (Waltz, 1979, s. 121). Balansering er altså en strategi for overlevelse, en måte å forsøke å opprettholde statens autonomi. Den anarkiske strukturen til det internasjonale systemet gjør at det alltid vil være en overhengende fare for at det kan bryte ut

krig (Mearsheimer, 1994-1995; Waltz, 1979, s. 102). I følge maktbalanse-teori kan statene oppnå fred ved å fordele makten jevnt utover de ulike aktørene eller alliansene i systemet. I en verden med en perfekt utgave av maktbalanse, vil krig nesten ikke eksistere. Hvis det derimot oppstår store ulikheter i maktfordelingen, vil sjansen for krig øke (Morgenthau, 1948; Waltz, 1979). En stat som opplever økning i sine maktkapabiliteter vil få økte utenrikspolitiske ambisjoner (Kennedy, 1989; Waltz, 2000, s. 13) og derfor ønske å utnytte den fordelene overfor de svakere statene. Samtidig er det nettopp den dominerende statens handlinger som gjør at den til slutt vil miste sin overlegne posisjon. En stats forsøk på å bevare sin dominans, vil stimulere andre stater i systemet til å forsøke å overkomme den (Mearsheimer, 1994-1995; Waltz, 2000, s. 28, 36-37), i tillegg til at den dominerende statens legitimitet kan forsvinne i takt med upopulære utenrikspolitiske handlinger (Wallerstein, 2009).

Maktbalanse-modellen hviler dermed på tre antakelser: 1) Maktbalanse fremmer fred. 2) Ubalanse i maktfordelingen mellom statene øker sjansene for krig. Og 3) den sterkeste staten vil som regel være den mest aggressive overfor andre stater (Organski & Kugler, 1980, s. 15). Med et høyt antall stater i systemet, hvor alle forsøker å maksimere egen sikkerhet, og går sammen for å balansere mot en sterk aktør, vil ingen være sterke nok alene til å utfordre resten. Så lenge balansen kan opprettholdes vil det derfor være fred, og selvstendigheten til også de små statene vil være sikret (Organski & Kugler, 1980, s. 15). Statene organiserer seg selv slik at fred og sikkerhet blir mulig å oppnå, gjennom maktbalanse. Maktbalanse-modellen tar for gitt at aktørene er makt-maksimerende, slik de offensive realistene gjør. Siden stater med fordeler vil forsøke å øke sin makt ytterligere ved å angripe de svakere, vil de svakere nasjonene alliere seg med andre for å utjevne maktkonsentrasjonen og dermed øke egen sikkerhet. Statene kan også forsøke å øke egen sikkerhet ved å bryte opp alliansen til motstanderen, eller gå til krig for å beholde den maktkonsentrasjonen de mener er essensiell for å opprettholde egen eksistens (Organski & Kugler, 1980, s. 15).

Alliansedannelse er en av de mest sentrale mekanismene innenfor maktbalanse-modellen. Alliansene er viktige fordi en stats maktkapabiliteter regnes for å være uelastiske. Det vil si at det er grenser for hvor mye en stat kan klare å øke sine egne makt-ressurser. Å lage allianser gir staten mulighet til å kombinere egne makt-ressurser med de andre statenes makt-ressurser, slik at de sammen har tilstrekkelig makt til å avskrekke eller stå imot en annen stats aggresjon (Organski & Kugler, 1980, s. 16).

Det argumenteres for at USAs dominerende posisjon i det internasjonale systemet har skapt nye former for balansering, ofte i form av ikke-militære maktmidler (Layne, 2006, s. 8). Myk balansering innebærer bruk av diplomati, internasjonale institusjoner og internasjonale lover for å begrense og delegitimere den sterkeste statens makt, i dette tilfellet USA (Layne, 2006, s. 8). Økonomisk balansering er et alternativ posisjonert mellom hard og myk balansering, hvor målet er å ikke bidra til våpenopprustning, og heller fokusere på å minske det økonomiske gapet mellom den dominerende staten og resten. Vellykket økonomisk balansering kan legge grunnlaget for vellykket hard balansering i fremtiden (Layne, 2006, s. 8).

2.2.2 Avskrekking

Teorien om avskrekking hadde sin storhetstid som militær strategi under den kalde krigen, og særlig med tanke på atomvåpen. Avskrekkingslogikken ble for alvor kjent etter andre verdenskrig, hvor det kjølige forholdet mellom øst og vest raskt utviklet seg. Begrepet er særlig knyttet til den amerikanske utenrikspolitikken, hvor USA etter hvert ble oppmerksomme på det de oppfattet som aggressiv sovjetisk adferd, og derfor fikk et behov for å demme opp mot den skremmende utviklingen i Øst-Europa. George Kennan (1946-1947) var den første til å formulere det som ble kjent som *containment*-, eller oppdemningspolitikken gjennom artikkelen «The Sources of Soviet Conduct». Politikken ble innført som en del av Truman-doktrinen, og var den gjeldende hoveddoktrinen i amerikansk utenrikspolitikk fra 1947 til 1989. Hver regjering etter Truman adopterte en variant av *containment*-politikken, og gjorde den til sin egen. Politikken gikk ut på at USA skulle slå ned på Sovjetunionen og kommunismen, uansett hvor og når de prøvde å oppnå økt innflytelse. Økonomisk assistanse gjennom Marshall-planen, og psykologisk krigføring gjennom propaganda og fordekte operasjoner, ble USAs viktigste verktøy for å demme opp for sovjetisk innflytelse (U.S. Department of State. Office of the Historian, 2016). I tillegg ble det lagt stor vekt på militær opprustning for å kunne avskrekke Sovjetunionen fra å handle aggressivt. Atomvåpen ble en svært viktig del av avskrekkingen da USA lyktes med den første kjernefysiske eksplosjonen i New Mexico 16. juli 1945.

Konseptet *atomvåpen-avskrekking* går ut på at tilstedeværelsen av atomvåpen blir ansett som så skremmende, og de potensielle konsekvensene av et angrep så store, at en aggressor ikke vil tørre å angripe eller trosse en aktør med slike våpen (Organski & Kugler, 1980, s. 150). Avskrekkingen baseres på to underliggende premisser: 1) Tilstedeværelsen av atomvåpen vil

medføre stor frykt hos de som blir truet med slike våpen, og 2) frykten for å bli straffet med et atomvåpen-angrep er tilstrekkelig for å få aktøren til å endre sine handlinger eller intensjoner. I tillegg hviler avskrekkingen på tre komponenter: 1) Den enorme ødeleggelsen atomvåpen medfører, den korte tiden det er mulig å gjennomføre et angrep på, og den lange rekkevidden atomvåpen har. 2) Frykten slike våpen skaper. 3) Tanken om at stater som blir konfrontert med trusselen om atomvåpenangrep vil gi opp sin aggressive oppførsel (Organski & Kugler, 1980, s. 151). For at avskrekkingen skal fungere, må aggressoren oppfatte trusselen om atomgjengjeldelse som reell. Hvis ikke vil ikke avskrekkingen oppnå ønsket effekt (Organski & Kugler, 1980, s. 150).

Det snakkes gjerne om første- og andreslagsevne. Førsteslagsevne går ut på at en stat har atomvåpen og gir et inntrykk om at den er villig til å bruke dem for å avskrekke en motstander. Andreslagsevne går ut på at en stat har evne til å svare med atomangrep etter å selv ha blitt angrepet av atomvåpen først. Det betyr at atomarsenalet må ha overlevd det første angrepet, slik at det kan benyttes i et hevneangrep/andreslag. En usårbar andreslagsevne blir sett på som premisset for fred innen teorien om atomavskrekking (Organski & Kugler, 1980, s. 153). Partene er enige om at konsekvensene er for store til å bruke atomvåpen, eller risikere eskalering. Ulike leveringssystemer for atomvåpen er derfor viktig, og det tilstrebes ofte å mestre levering via både ubåter, missiler og fly (*nuclear triad*). Fenomenet omtales også om *mutual assured destruction*, hvor begge statene vil avstå fra å bruke sine egne atomvåpen fordi det vil medføre at begge statene vil bli utsatt for store ødeleggelser.

Noen mener at atomvåpnene har gjort verdenskriger tilnærmet umulig, og at sjansen for en krig mellom NATO og Russland ble gjort tilnærmet utenkelig som følge av frykten for eskaleringen og konsekvensene det ville medført (Art & Waltz, 1983, s. 28). Andre mener at atomvåpnene verken bidrar til å definere en fundamental stabilitet eller til å forstyrre den (Mueller, 1988, s. 55). Selv om atomvåpen må sies å ha påvirket politisk retorikk, forsvarsbudsjetter og planlegging i stor grad, må det diskuteres om de kan sies å ha vært nødvendige for å ha unngått tredje verdenskrig frem til i dag. Fraværet av store kriger kan i stedet skyldes en langsiktig trend vekk fra kriger mellom utviklede stater, og at den lange perioden med fred mellom stormaktene helles skyldes den historiske prosessen enn tilstedeværelsen av atomvåpen (Mueller, 1988, s. 56).

Paul K. Huth (1999) har valgt å dele inn avskrekking i tre hovedtyper: direkte avskrekking, utvidet avskrekking og umiddelbar avskrekking. Direkte avskrekking (*direct*

deterrence) innebærer å forhindre et væpnet angrep mot eget territorium. Utvidet avskrekking (*extended deterrence*) betyr at man ønsker å forhindre et angrep på et annet lands territorium. Og umiddelbar avskrekking (*immediate deterrence*) går ut på at man benytter avskrekking som middel mot en kortsiktig trussel om angrep (Huth, 1999).

Utvidet avskrekking, det å forsvare en alliert mot trusler utenfra, er en krevende og kontinuerlig prosess innen det internasjonale systemet av stater. Huth (1999) har funnet ut at en potensiell angriper vurderer om militære handlinger vil klare å gi dem de resultatene de ønsker, uten at det innebærer store kostnader. Utvidet avskrekking fungerer derfor best hvis den forsvarende parten har de militære kapabilitetene til å hindre aggressoren en rask seier, og gjøre et angrep om til en varig konflikt. Balansen i militære styrker mellom aggressoren og den forsvarende staten vil ha mye å si for om aggressoren vil velge å angripe eller ikke (Huth, 1988, s. 438). Forskningen som er blitt gjort på avskrekking, har i stor grad fokusert på den forsvarende partens militære kapabiliteter, og at de viser en tydelig villighet til å benytte dem. Huth (1988) poengterer at det er viktig å ikke bare vurdere kostnadene knyttet til de militære handlingene, men også være oppmerksomme på de politiske og økonomiske kostnadene en potensiell angriper står overfor. Kritikk av statens omdømme kan brukes for å oppnå en suksessfull krisehåndtering. En troverdig trussel i form av militære kapabiliteter er nødvendig for å overbevise aggressoren om at kostnadene vil bli høye, men godt diplomatisk arbeid kan bidra positivt for å forsikre den om at de politiske kostnadene ved å opprettholde freden er akseptable (Huth, 1988, s. 439).

Det er ikke kun atomvåpen som kan brukes til avskrekking: konvensjonelle militære virkemidler, som troppeforflytninger, militærøvelser, bygging av nye baser, men også økonomiske virkemidler som sanksjoner, økonomiske bevilgninger eller avtaler kan vise seg effektive. Det finnes også politiske virkemidler statene kan benytte seg av, ikke minst når det kommer til omdømme. Det kan likevel diskuteres om det går an å skape like effektiv avskrekking med kun økonomiske eller politiske virkemidler som det man kan få til med militære virkemidler, og særlig atomvåpen. Etter den kalde krigens slutt så man en tendens til at de vestlige stormaktene i større grad benyttet seg av økonomiske virkemidler, som sanksjoner, fremfor tradisjonelle militære strategier for å avskrekke andre stater fra å handle på en uønsket måte. Tanken var at sofistikerte sanksjoner rettet mot strategiske deler av statens økonomi, ville virke like godt som militær maktbruk for å skape endring i statens adferd (Hufbauer, Schott, & Elliott, 1990). I en studie basert på 115 caser fant forskerne Hufbauer,

Schott og Elliot (1990) at sanksjonene fungerte i 40 av dem, noe som tilsvarte 34 %. Denne studien (heretter omtalt som HSE-studien) var et av hovedbidragene som fremmet bruk av sanksjoner til avskrekking. Sanksjoner er forsøkt innført mot blant annet Iran for å hindre dem fra å videreutvikle sin atomvåpenkapabilitet, og nå også mot Russland som en reaksjon på deres tilstedeværelse i Ukraina.

Det er flere teoretikere som har argumentert for at dette ikke er tilfellet. Robert Pape (1997) er en av dem. Han har undersøkt om økonomiske sanksjoner er tilstrekkelig avskrekkende, og kom frem til at det ikke er tilfellet. Pape undersøkte datamaterialet fra HSE-studien, og mente at hendelsene slett ikke beviste at økonomiske sanksjoner hadde fungert. De fleste av HSEs «positive» hendelser ble i stor grad likevel løst ved hjelp av implisitte eller eksplisitte trusler om militær maktbruk, og sanksjonene i seg selv spilte ikke en stor rolle (Pape, 1997, s. 109). Pape mener statene i hovedsak benytter seg av økonomiske sanksjoner fordi det gir lederne store politiske fordeler på hjemmebane, og ikke fordi de fungerer effektivt eller kan fungere som en substitutt for krig. Økonomiske virkemidler bør i stedet brukes som et tillegg til tradisjonelle utenrikspolitiske strategier, og vil i de tilfellene kunne oppnå ønsket effekt (Pape, 1997, s. 109). Pape har siden blitt støttet av flere andre teoretikere, og det stilles ofte spørsmål ved de strategiske valgene myndighetene velger (Feaver & Lorber, 2015). «Sanctions work best when they are a tactic incorporated into a well-considered strategy. They falter when they are employed as a substitute for such a strategy» (Feaver & Lorber, 2015). De nye formene for sanksjoner er mer presise enn de tidligere, og treffer bedre legitime mål. Det er likevel fortsatt vanskelig å forutse deres økonomiske og politiske effekt, og blir derfor i stor grad innført gradvis for å følge med på effektene som utspiller seg. Effektene av sanksjonene på Russland i forbindelse med Ukraina så for eksempel ut til å ha liten effekt, før de falt sammen med det store fallet i oljeprisen. Først da kollapset rubelen, og utenlandske direkteinvesteringer til Russland falt (Feaver & Lorber, 2015).

Under noen omstendigheter kan avskrekkingen virke mot sin hensikt, hvis en potensielt aggressiv stat mistolker forsøket på avskrekking som forstadiet til et militært angrep. I slike tilfeller kan sikkerhetsdilemmaet slå inn og bidra til å skape en illusjon om at det er en fordel å være den første til å angripe (Huth, 1999). De mest effektive avskrekkingsmetodene, er de som minsker forventet nytte av å bruke makt, samtidig som man ikke minsker forventet gevinst av å opprettholde status quo. Optimal politikk vil til og med bidra til å øke nytten av å ikke bruke

makt. Huth (1999) er enig i at avskrekkingen vil fungere best mulig hvis den aggressive staten oppfatter trusselen fra andre stater som reell, den trenger ikke være en militær trussel.

Våpenkappløp er ofte forbundet med krig, men Andrew Kydd (2000) mener det er en misforståelse. Forhøyede nivåer av militært forbruk forbundet med våpenkappløp gjør at statene har insentiver til å unngå dem. Under fullstendig informasjon om den andre staten, vil de ha mulighet til å forhandle seg frem til en løsning på problemet. Våpenkappløp skjer derfor kun der hvor det er usikkerhet knyttet til den økonomiske kapasiteten den andre staten har til å drive våpenkappløp. Hvis statene overvurderer sin egen evne til å vinne våpenkappløpet, vil de nekte å kompromisere, og derfor delta aktivt i våpenkappløpet. Våpenkappløp minsker usikkerheten knyttet til de to partenes militære makt, og kan gjøre krig mindre sannsynlig (Kydd, 2000, s. 229). Dette støttes av Paul Kennedy, som argumenterer for at våpenkappløp er et produkt av de samme politiske konfliktene mellom stater som danner krig, men at de ikke selv er årsaken til krig (Kennedy, 1984).

Med bakgrunn i den overstående teoretiske redegjørelsen er den andre hypotesen blitt formulert slik:

Hypotese 2: Forholdet mellom Russland og NATO/Vesten karakteriseres av avskrekking og maktbalanse.

2.2.3 Empiriske eksempler

Avskrekkingmodellen og maktbalanseteori er også ofte benyttet for å forklare internasjonale og regionale konflikter. Et eksempel er sikkerhetskonkurransen under den kalde krigen. Sovjetunionen ble oppfattet som grådige og ekspansjonistiske av Vesten, og USA prøvde å avskrekke dem fra videre aggresjon (Charles L Glaser, 1997, s. 193). Berlin-blokaden i 1948 var en konkret hendelse fra den kalde krigen som er blitt forklart med avskrekkingmodellen. Sovjetunionen stengte alle veier inn til den vestlige sonen in Berlin, og brøt avtalen de hadde med de allierte styrkene i vest. USA fløy inn forsyninger til Berlin så lenge konflikten varte, før Sovjetunionen til slutt åpnet veiene igjen. Sovjetunionen hadde overtaket militært i området rundt Berlin, men USA hadde atomvåpen, og viste tydelig at de ikke hadde tenkt å gi opp Berlin. Avskrekkingen ble oppfattet som vellykket (Organski & Kugler, 1980, s. 165).

Cuba-krisen i 1962 beskrives som en annen vellykket avskrekking (Organski & Kugler, 1980). Sovjetunionen utplasserte missiler på Cuba, som USA oppdaget og ønsket fjernet. Etter

flere nervepirrende dager ble det forhandlet frem en avtale mellom partene. Sovjetunionen gikk med på å fjerne missilene fra Cuba. Sovjetunionens forsøk på å utplassere missilene var trolig et strategisk valg for å forsøke å jevne ut forskjellene mellom de amerikanske og sovjetiske rakettkapabilitetene, i en tid hvor USA var svært overlegne militært. USAs nærhet til Cuba gjorde at de hadde fordel av å benytte seg av store mengder konvensjonelle styrker i konflikten i tillegg til atomtrusselen. Krisen var et nederlag for Sovjetunionen, og en politisk seier for USA og John F. Kennedy. Den sovjetiske presidenten, Nikita Khrusjtsjov, ble uventet avsatt i 1964, noe mange knyttet til uforsiktigheten i forbindelse med Cuba-krisen (Organski & Kugler, 1980, s. 171). Den amerikanske avskrekkingen av Sovjetunionen fungerte, og de kom seirende ut av konflikten. USA gikk riktignok med på å fjerne raketter fra Tyrkia, men det diskuteres om det var en handling som USA uansett hadde tenkt å utføre (Organski & Kugler, 1980, s. 170-171).

Avskrekking er ikke alltid vellykket. Eksempler på dette er Japans angrep på Pearl Harbor i 1941, Syria og Egypts angrep på Israel i 1973, og Falklandskrigen mellom Argentina og Storbritannia i 1982. Dette var hendelser hvor en stat utfordret en militært svært overlegen stat (Organski & Kugler, 1980). Årsaken til at avskrekkingen ikke fungerte kan ha vært at troverdigheten knyttet til om truslene ville bli opprettholdt ikke var til stede. Eller at aktøren var så interessert i den potensielle gevinsten av angrepet at de var villige til å tolerere en høyere kostnad. Vil for eksempel USA være villig til å bruke atomvåpen for å beskytte en alliert? Og vil NATO holde sitt løfte overfor medlemsstatene om å støtte dem ved et angrep?

2.3 Bakgrunn

Det ansente forholdet mellom Russland og Vesten er ikke et nytt fenomen. I flere perioder gjennom historien har Russland og USA, og de europeiske statene, vært involvert i konflikter om arealer, politisk styreform, økonomi og militær opprustning. Den mest kjente perioden er kanskje den kalde krigen, hvor Russland og USA sto overfor hverandre som to supermakter med vidt forskjellige verdensforståelser. Russland har siden slutten av andre verdenskrig vært opptatt av USA, og hvordan USA handler, når de skal utarbeide sin utenrikspolitikk. USA har etter den kalde krigens slutt ikke vært like opptatt av hva Russland foretar seg, men de to statene blir fortsatt oppfattet som stater med motstående interesser i internasjonal politikk. USA har vært den dominerende makten i det internasjonale systemet siden Sovjetunionen falt i 1991, og har et sterkt ønske om å opprettholde denne posisjonen videre (Department of Defense. United

States Of America, 2012). Russland på sin side har et mål om å igjen bli en av de viktigste stormaktene internasjonalt, og være en stat de andre er nødt til å ta hensyn til (Larson & Shevchenko, 2010). Dette kapittelet tar for seg de mest sentrale aktørene i oppgaven, NATO, USA og Russland, og forklarer deres bakgrunn, deres utenrikspolitiske doktriner, og hvorfor de handler som de gjør. Det blir også gitt et innblikk i hva Ukraina-konflikten dreier seg om, og hvordan den utviklet seg til den anspente situasjonen vi ser i dag.

2.3.1 NATO

Den første aktøren jeg vil presentere er NATO. *The North Atlantic Treaty Organization* (NATO) ble dannet i 1949, og er i dag en av verdens mektigste allianser kun bestående av vestlige stater (Lindley-French, 2007, s. xi). Da NATO ble opprettet etter andre verdenskrig, var hovedformålet å være en allianse for kollektiv sikkerhet mot angrep fra Sovjetunionen, men også fra Tyskland. Alliansen skulle avskrekke Sovjetunionen fra å utvide sitt territorium, forebygge nasjonalistisk militarisme i Europa gjennom en sterk amerikansk tilstedeværelse, og promotere europeisk integrering. Allianser er en måte å balansere for stater som mangler tilstrekkelige ressurser alene til å kunne utføre effektiv avskrekking (Waltz, 2000, s. 38). NATO er kanskje aller mest kjent for sin Artikkel 5 i avtalen mellom statene, om at et angrep på en av dem skal bli oppfattet som et angrep på dem alle. Artikkelen innebærer at partene lover at de alene, eller gjennom kollektiv sikkerhet, vil assistere den parten som blir angrepet, på den måten som sees nødvendig, inkludert bruk av våpenmakt, for å sikre og gjenopprette sikkerheten innen alliansens samlede område (Lindley-French, 2007, s. 20; North Atlantic Treaty Organization, 1949).

Det var opprinnelig 12 medlemsland (Belgia, Canada, Danmark, Frankrike, Island, Italia, Luxembourg, Nederland, Norge, Portugal, Storbritannia og USA), men ble utvidet under den kalde krigen med Hellas og Tyrkia allerede i 1952, Vest-Tyskland i 1955 og Spania i 1982. Alliansens opprettelse gjorde det tydelig at USA ville fortsette å involvere seg i Europa. NATO representerte derfor en omfattende endring i amerikansk utenrikspolitikk. Tilstedeværelsen var sett som en nødvendighet, ettersom de samlede europeiske styrkene ble beregnet å være 12 aktive militære divisjoner, mot Sovjetunionen 175 (Lindley-French, 2007, s. 21). Sovjetunionen oppfattet NATO som en trussel, og opprettet selv alliansen Warszawapakten i 1955 (Lindley-French, 2007, s. xi).

NATO har siden 1949 fungert svært effektivt som en avskrekkende allianse for statene som er inkludert. Vi vet ikke om det er NATO i seg selv som har fungert, eller om det er atomvåpen eller USAs militære styrke, men Artikkel 5 ble ikke aktivert under den kalde krigen. Artikkel 5 ble for første gang aktivert etter 11. september 2001 (North Atlantic Treaty Organization, 2016). I dag er NATO et strategisk sikkerhets- og forsvars-organ som kan projisere militær styrke og partnerskap over store deler av verden. Alliansens hovedmål er fortsatt å sørge for medlemmenes sikkerhet, basert på verdier som demokrati, frihet, *rule of law* og fredelig konfliktløsning (Lindley-French, 2007, s. 87). Alliansen er et strategisk forum for samarbeid mellom USA og Europa. Selv om Artikkel 5 fortsatt er gjeldende i dag, dreier NATOs hverdag seg i større grad om krisehåndtering, og ikke om forsvar av territoriale grenser. NATO er likevel et viktig regionalt stabiliserende organ (Lindley-French, 2007, s. 88).

Den kalde krigen blir sett på som NATOs storhetstid, og det var store spekulasjoner om hva som skulle skje med alliansen da Sovjetunionen falt i 1991. Hadde NATO fullført sin oppgave? Var ikke NATO lenger nødvendig? Hvilke oppgaver skulle alliansen ha etter den kalde krigen? Skulle alliansen kun tilby sikkerhet til sine medlemmer, eller gå utover det opprinnelige mandatet? Og hvordan skulle de håndtere spørsmål knyttet til utvidelser av alliansen østover? Det var også mange spørsmål rundt opprettholdelsen av USAs involvering i Europa, og hvordan Europa skulle organiseres ved siden av USA (Lindley-French, 2007, s. 17, 58, 69). Europa hadde opplevd krig eller konsekvenser av krig helt siden den fransk-prøyssiske krig i 1871, og måtte tilpasse seg en helt ny hverdag. Enkelte har talt for å opprettholde alliansen for å hindre at sikkerhetskurransen mellom de europeiske landene igjen skal oppstå (Waltz, 2000). I 1999 inviterte NATO for første gang tidligere medlemmer av Sovjetunionen med i alliansen. Russland ble ikke inkludert. Polen, Tsjekkia og Ungarn ble de første medlemmene fra Øst-Europa, og i 2004 fulgte Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia etter. I 2009 ble alliansen utvidet ytterligere med Albania og Kroatia, og høsten 2015 ble også Montenegro invitert med. Russland har hele tiden gjort det tydelig at de ikke liker NATOs utvidelser østover, og det er NATO nødt til å ta hensyn til. Utvidelser og troppeforflytninger kan skape spenninger i forholdet til Russland, og på den måten minske sikkerheten i Europa, istedenfor å øke den (Lindley-French, 2007, s. 78). Det har på grunn av dette vært avtaler mellom Russland og NATO om å unngå permanent utplassering av styrker og baser i Øst-Europa. Det ble også opprettet et felles råd for kommunikasjon mellom partene i 1996, *The NATO-Russia Permanent Joint Council* (Lindley-French, 2007, s. 79). Rådet har ikke vært i bruk siden krisen i Ukraina eskalerte.

NATO har et dilemma knyttet til utvidelsene østover. De ønsket å utvide alliansen, men de ønsket ikke å utvide forpliktelsene som følger av Artikkel 5. NATO ønsker for eksempel ikke å måtte beskytte Georgia og Ukraina mot Russland, men det vil blitt realiteten hvis landene blir innlemmet i alliansen. Da risikerer NATO å miste troverdighet som en kollektiv sikkerhetsallianse. Hvis Russland eller andre begynner å tvile på NATOs troverdighet i forhold til Artikkel 5, vil evnen til å avskrekke minske og alliansens sikkerhet bli vanskeligere å opprettholde.

NATO består av medlemmer med svært ulik strategisk bakgrunn og kultur. Det har gjort det utfordrende å skape en enhetlig politikk, og dermed medført varierende tillit til NATO som organisasjon (Lindley-French, 2007, s. 2). Relativt svake og forskjellige stater vil ofte oppleve det som vanskelig å samles om en velfungerende strategi for å avskrekke en sterkere stat (Waltz, 2000, s. 37). Amos Jordan uttalte i 1975 at det ikke er de militære kapabilitetene som er det mest alarmerende ved de europeiske allierte, men at de store interne forskjellene og uenighetene gjør det vanskelig å ta i bruk de militære kapabilitetene. Det skaper spørsmål knyttet til NATOs kredibilitet (Lindley-French, 2007, s. 39). Det har ofte vært essensielt for de europeiske statene å samles rundt en strategi bestemt av USA (Waltz, 2000, s. 37). Det er ikke nytt for NATO å bli kritisert. NATO har likevel alltid utviklet seg videre, ettersom den eksterne trusselen alliansen opplever alltid har vært større enn de interne utfordringene organisasjonen har hatt (Lindley-French, 2007, s. 21). Usikkerheten til medlemmene minsker som følge av alliansens beskyttelse, men det gjør også statenes individuelle frihet (Waltz, 1979, s. 112). Medlemmene må derfor vurdere verdien av sikkerhet opp mot ønsket om høy grad av autonomi. Alliansestrategier er alltid er produkt av kompromiss, ettersom interessene til de allierte, og måten de ønsker å sikre seg på, aldri vil være identiske (Waltz, 1979, s. 166).

NATO har lyktes best med sikkerhet i det store bildet av internasjonale konflikter, som den kalde krigen, og mindre godt med mindre utfordringer, som Balkan-konflikten på 90-tallet (Lindley-French, 2007, s. 2, 68). Dette var en konflikt *i* en stat, og ikke *mellom* stater, noe som gjorde at NATO slet med å finne en velfungerende strategi. Dagens og fremtidens konflikter vil i større grad enn før være av typen som skjer mellom ulike grupper innen en stat, og ikke mellom stater slik vi opplevde under første og andre verdenskrig. NATOs fiende er dermed ikke like tydelig som før, og trusselen vil ikke alltid være rettet spesifikt mot et av medlemslandene. Trusselbildet NATO står overfor er mer sammensatt enn i perioden etter den kalde krigens slutt, som følge av økonomiske endringer i Asia, store konflikter i Midtøsten,

terrortrusselen, og et sterkere og mer aktivt Russland (Lindley-French, 2007, s. 3). NATO står også overfor utfordringer knyttet til å bli trukket inn i medlemslandenes konflikter, som for eksempel med Tyrkia eller de øst-europeiske statene. Det kreves derfor en tilpasning til dagens konflikter innen NATO, og de er nødt til å finne nye virkemidler å benytte seg av. NATO beskrives i dag som mer enn bare en sikkerhetsallianse, men også som en politisk-militær allianse som kombinerer medlemslandenes utenrikspolitikk og sikkerhetspolitikk, i tillegg til å være et forum for alliansekonsultasjoner for å sikre at medlemmene utvikler sine militære kapabiliteter og evne til å samarbeide (De Nevers, 2007, s. 36).

2.3.2 USA og deres utenrikspolitiske doktrine

USA har gjennom tidene hatt ulike typer utenrikspolitikk. Ofte har de byttet på å være innovervendt og fokusere på interne faktorer, eller utovervendt og fungert som en viktig global aktør. En innovervendt fase har blitt avløst av en mer utadvendt fase, som følge av et behov for å handle mer aktivt utenfor egne grenser. Fra å være et land som styrte vekk fra eksterne forpliktelser og allianser, har USA siden andre verdenskrig laget forsvarsavtaler med mer enn 60 land. Det har gjort USA ansvarlig for å bidra til å forsvare sikkerheten til ulike land på fem kontinenter (Beckley, 2015, s. 7). Selvstendighet, *manifest destiny*, utviklingen av industri og ønsket om å lage en stabil verden, har ofte vært drivkreftene som har ført til et mer aktivt USA på den internasjonale arena (Beckley, 2015; Hastedt, 2011, s. 56). Kjerneverdiene i den amerikanske utenrikspolitikken har lenge vært moralisme, idealisme, eksepsjonalisme, militarisme og globale ambisjoner (Hastedt, 2011, s. 54). I tillegg har religion hele veien hatt en sentral posisjon (Hastedt, 2011, s. 58). Den amerikanske eksepsjonalismen har bidratt til at USA har ønsket å ha en lederrolle internasjonalt i de fasene de har vært utovervendt, og fokusert på å lede gjennom eksempelets makt i de fasene hvor de har vært mer innovervendt (Hastedt, 2011, s. 59). Det stilles ofte spørsmålsteget ved om USAs dominans på den internasjonale arena er på hell, og det ble spådd at balanseringen mot USA fra andre stater ville begynne kort tid etter Sovjetunionens fall (Layne, 2006; Waltz, 2000). Glaser et.al. (2016) mener argumentet om USAs fall er overdrevet og at USAs supermaktstatus er mer robust enn mange antar. Dette støttes også av Brooks og Wohlforth (2016), som sier at USA fortsatt lenge vil være den eneste staten som har kapabiliteter til å være en supermakt, på tross av at Kina er en viktig økonomisk utfordrer.

Unilateralisme, moralsk pragmatisme og legalisme, er også tre mønstre som har fungert som byggesteiner for den amerikanske utenrikspolitikken. Unilateralismen kommer frem i ønsket om å handle alene for å håndtere utenrikspolitiske utfordringer. Dette har vært en trend for USA, også etter at NATO og andre organer for kollektiv sikkerhet ble dannet. Det er fortsatt USA som sitter med hovedkontrollen over NATOs atomvåpenarsenal, og det var USA som hadde ledelsen da en koalisjon gikk inn i Irak i 2003 (Hastedt, 2011, s. 61). Moralismen kommer frem i tanken om at staters oppførsel kan dømmes ut fra moralske standarder. Amerikanske handlinger blir sett som moralsk riktige (Hastedt, 2011, s. 61). Legalismen kommer til syne i USA som forkjemper for opprettelsen av internasjonale regler og institusjoner som gjør det mulig for stater å enes om konflikter, uten å ty til krig. FN, Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF) er eksempler på slike institusjoner (Hastedt, 2011, s. 64).

USA har hatt ulike utenrikspolitiske doktriner. Den første av dem var George Washingtons Farewell Address, som gikk ut på å unngå involvering i allianser utenfor egne grenser. Dette dannet grunnlaget for isolasjonismen i amerikansk utenrikspolitikk (Hastedt, 2011, s. 13). Truman-doktrinen av 1947 er kanskje en av de viktigste. Doktrinen medførte økonomisk assistanse til land som trengte hjelp for å stå mot sovjetisk-inspirert aggresjon, og innebar en tydeligere politikk overfor Sovjetunionen og kommunismen (Hastedt, 2011, s. 13-16). Diplomaten George Kennans Long telegram fra 1946 var basen for denne politikken (Kennan, 1946, 1946-1947). Kennan advarte om Moskvas ekspansjonistiske ambisjoner, og anbefalte å iverksette politikk for å demme opp for Sovjetunionen og kommunismens spredning. Truman-doktrinen og *The containment of Soviet expansionism* ble stående som en viktig doktrine for USA gjennom hele den kalde krigen. (Lindley-French, 2007, s. 21). En annen viktig doktrine innen amerikansk utenrikspolitikk er Reagan-doktrinen. Den markerte et nytt skifte i utenrikspolitikken. Reagan så Sovjetunionen som et *evil empire*, en stat det ikke gikk an å forhandle med. Han mente derfor at det var nødvendig å utfordre Sovjetunionen ytterligere, og rulle tilbake kommunismen. Det ble iverksatt en stor økning i militære utgifter, våpenoppbygging og en tøffere diplomatisk linje, som skulle svekke Sovjetunionen over tid. Reagan ønsket også å fjerne kommunister fra makten i stater i Sentral-Amerika, som El Salvador og Nicaragua (Hastedt, 2011, s. 19). En siste doktrine som har hatt mye å si for USAs utenrikspolitiske handlinger, er det som kalles Bush-doktrinen. Bush-doktrinen kom som en følge av terrorangrepet mot USA 11. september 2001, og var starten på krigen mot terror. Bush uttalte at alle stater måtte ta et valg. Enten var de med USA i krigen mot terror, eller så var de med terroristene. Myndighetene ønsket ikke lenger å stå og se på at fienden kunne slå til først,

og ønsket aldri la sin militære dominans bli utfordret igjen (Hastedt, 2011, s. 20). Bush-doktrinen har blitt beskrevet som en av de mest aggressive unilaterale amerikanske sikkerhetsstrategiene gjennom tidene (Pape, 2005, s. 7).

Denne tankegangen er fortsatt rådende i den amerikanske politikken, med et ønske om å opprettholde den overlegne posisjonen USA har hatt i det internasjonale systemet siden Sovjetunionens fall. Barack Obama har likevel en litt annen tilnærming enn sin forgjenger. Obama har vært mer tilbakeholden med intervensjoner og militære handlinger utenfor egne grenser, og ønsker ikke nye storkriger lik dem i Afghanistan og i Irak. Å trekke seg tilbake militært har vært en viktig strategi for å forsøke å minske USAs økonomiske forpliktelser utenfor egne grenser (Goldberg, 2016). Obama har i økende grad dreid USAs oppmerksomhet vekk fra Europa og Midtøsten, og over mot Asia. Asia blir oppfattet som et svært viktig område for USAs økonomiske fremtid, og det brukes derfor mer ressurser på opprettholdelse av en posisjon i regionen. Sør-Kina-havet anses som spesielt viktig, og USA bidrar med støtte til asiatiske land som kan balansere mot Kina i dette området. Fredelig vekst for Kina kan være en gevinst som fremtidig partner for USA. Men ikke-fredelig vekst kan være en stor utfordring (Goldberg, 2016). Obama beskriver seg selv som en idealist, opptatt av å fremme internasjonale verdier som Menneskerettigheter, demokrati, *rule of law*, og eiendomsrettigheter, men også som en realist og en internasjonalist, med et ønske om å styrke multilaterale organisasjoner og internasjonale normer for å kunne fordele ansvarsbyrden på USAs allierte (Goldberg, 2016). Obama-doktrinen har også hatt fokus på atomnedrustning, og å hindre bruk av kjemiske våpen. Assads regime i Syria og Irans atomvåpenprogram har derfor vært en prioritet for Obama-administrasjonen (Goldberg, 2016).

USA har i økende grad møtt motstand internasjonalt i forbindelse med sin intervensjonistiske fremtoning, og ønsket om å spre demokratiske og økonomiske idealer. Overlegen militærmakt er ikke alt i en kompleks verden, og makt må bli sett som legitim for å kunne være effektiv. Det er der USA har hatt problemer de senere årene, fordi flere aktører er misfornøyde med måten USA bruker sin styrke på den internasjonale arena. USA opplever utfordringer knyttet til det hegemoniske lederskapet, og økende tilstedeværelse internasjonalt, vanskelige utenrikspolitiske valg og interne politiske og økonomiske utfordringer har medført spekulasjoner om at USAs tid som hegemon snart er over (J. Nye, 2015; Wallerstein, 2009). Kina og Russland trekkes frem som mulige utfordrere til USAs dominans, og spørsmålet folk stiller seg er hvor lang tid det vil ta før andre stater kan utfordre USA på viktige parametere

(Hastedt, 2011, s. 44; Waltz, 2000, s. 31-32). Foreløpig er de fortsatt overlegne militært, men på økonomiske parametere står de overfor flere store utfordringer, som for eksempel den økende økonomiske ulikheten i den amerikanske befolkningen (Stiglitz, 2012). Joseph Nye og Immanuel Wallerstein har argumentert for at USA muligens vil falle som følge av interne problemer, før andre stater har vokst seg sterke nok til å utfordre (J. Nye, 2015; Wallerstein, 2009).

2.3.3 Russlands og deres utenrikspolitiske doktrine

8. August 2008 rullet russiske tanks over grensen til Sør-Ossetia i Georgia, en hendelse som markerte Russlands første bruk av militærmakt utenfor egne grenser etter Sovjetunionens fall. Handlingen var en av flere som viste at Russland igjen hadde blitt en stat andre er nødt til å ta hensyn til, og som ikke nødvendigvis overholder eller anerkjenner internasjonale institusjoner. Våren 2014 var Russland igjen inne i en annen stat med militære styrker, nemlig Ukraina, og Krimhalvøya ble etter hvert stemt inn som en del av den russiske stat. I følge Jeffrey Mankoff (2012) er det flere sentrale dilemmaer man må ta hensyn til når man ønsker å forstå det moderne Russland. En av de mest sentrale omhandler hvordan Russland på den ene siden blir drevet frem av tradisjonen om å projisere militærmakt for å oppnå innflytelse, samtidig som de ønsker å dra nytte av globaliseringens utvikling og integrere økonomien sin mer i det internasjonale økonomiske systemet, bli mer konkurransedyktige og mer respektert (Etterretningstjenesten i Norge, 2016, s. 8; Mankoff, 2012, s. 2). Det var de høye olje- og gassprisene som bidro sterkt til at Russland igjen har vist seg som en sterk aktør på den internasjonale arena (Larson & Shevchenko, 2010, s. 64). Som følge av Russlands økonomiske avhengighet av olje- og gasseksport har myndighetene anerkjent behovet for å opprettholde positive relasjoner til vestlige makter, også til USA, for å kunne delta ordentlig i den internasjonale økonomien. Økonomisk stabilitet er essensielt for at Russland skal kunne oppnå elitenes mål om å være sentral stormakt i det internasjonale systemet av stater (Mankoff, 2012, s. 2). Russland trenger også NATO. NATO gir dem den ene trygge grensen de har. I tillegg har Europa vært en stor importør av russisk olje og gass (Lindley-French, 2007, s. 11).

Russisk utenrikspolitikk har alltid i stor grad vært formet av konsolidering på hjemmebane og ekspansjon utenfor egne grenser, for å sikre Russland mot fiender. For å administrere det store geografiske området og det militære apparatet, har Russland hatt tradisjon for å ha en sterk og tungt sentralisert stat, med mye makt konsentrert på toppen og lite lokal

autonomi (Mankoff, 2012, s. 3, 12). Med lange grenser mot til tider fiendtlige stater og folkegrupper, har Russland ofte etablert buffersoner for å skjerme seg selv fra rivaler. Ukraina spilte denne rollen mot Tyrkia og tartarer, Polen mot Tyskland, og satellittstatene i Øst-Europa fungerte som en buffersone mot Vest-Europa under den kalde krigen (Mankoff, 2012, s. 3). Dette er en av grunnene til at Russland ikke liker at NATO innlemmer tidligere Sovjet-stater i sin allianse, fordi det gir Russland en direkte grense mot det de anser som en trussel. I tillegg er det ydmykende å se tidligere sovjet-stater alliere seg med det som under den kalde krigen var fienden. Russland har også ønsket at Øst-Europa kunne danne egne interne økonomiske avtaler, som Russland ville fått en sentral rolle i. Da Sovjetunionen falt ble de strippet for supermaktrollen de hadde hatt gjennom flere tiår, og andre stormakter fryktet ikke lenger Russlands handlinger. Det at de ikke lenger ble fryktet gjorde at landets interesser i økende grad ble ignorert av andre stater (Mankoff, 2012, s. 3).

En annen årsak til at Russland ikke liker NATO-utvidelsene, er at de oppfatter Øst-Europa om sin interessesfære. Russland mener at de har rett til å bruke militærmakt i «eget nabolag», i land som deler deres historie og kultur. Ønsket om å beskytte sine borgere, uansett hvor de er, er en stor del av utenrikspolitikken. Det vil derfor reageres aggressivt på enhver ugjerning som hindrer dem (Matlary, 2008). Dette gjelder særlig områder med en stor andel russere eller russisktalende befolkning, som i de baltiske landene og i Ukraina (Mankoff, 2012, s. 9, 12). Prinsippet om ikke-innblanding i interne affærer står sterkt, og det oppfattes derfor som svært negativt når USA og NATO involverer seg i de øst-europeiske landene. Russland har siden den kalde krigens slutt gjort det tydelig at de ikke ønsker NATO-styrker stasjonert i Øst-Europa, og at de ikke ønsker at andre skal få økt innflytelse i de tidligere sovjetiske områdene. Nye kilder indikerer også at USA ga lovnader til Sovjetunionen i 1990 om å ikke ekspandere østover, mot at de aksepterte tysk gjenforening (Shiffrinson, 2016). Russland oppfatter derfor vestlige utvidelser østover som et brudd på dette løftet.

Russland har slitt med mange interne problemer etter den kalde krigens slutt. Utfordringer knyttet til rettssystemet, økende kriminalitet, høyt korrupsjonsnivå, borgerkrig i Tsjetsjenia, minskende populasjon (folket dør for tidlig, særlig menn) (Mankoff, 2012, s. 49), og politiske endringer i rekordtempo under Boris Jeltsin er bare noe av det (Mankoff, 2012, s. 3). Vladimir Putin ville endre denne trenden da han kom til makten, og innførte raskt en mer konfronterende form for utenrikspolitikk. Putin tok opp trådene fra Russlands historiske måte å se verden på, og ønsket å gjøre Russland til den sterke stormakten den en gang hadde vært.

Putin har gjeninnført den sterke staten, støttet opp av et stort militære og en utenrikspolitikk som fokuserer på strategisk dybde og autonomi innenfor egne grenser (Mankoff, 2012, s. 4).

NATO og USA oppfattes som Russlands største fiender. Noe som kom frem i en russisk rapport rett før jul i 2015. NATO og USA sto på toppen av listen over trusler mot Russlands sikkerhet. Dette viser hvordan veldig mye av det Russland gjør kan linkes til forholdet til USA og NATO, og at USA som dominerende stormakt oppfattes å ha en negativ effekt for Russlands interesser. Prinsippet om maktbalanse mellom stater er en viktig del av Russlands utenrikspolitikk, og de ønsker ikke at noen makt alene skal kunne dominere verdenssystemet (Matlary, 2008). Russland har sett USAs fallende dominans de siste årene, med finanskrisen i 2008 og interne problemer. USA har også vært involvert i flere store kriger det siste tiåret, i Irak og Afghanistan. Det kan se ut til at Russland har oppfattet USAs problemer og involvering i Midtøsten, som et tegn på at USAs tid som verdens hegemon kan være over (Mankoff, 2012, s. 4). Når verdens blikk har vært vendt mot Midtøsten og krigen mot terror, og Russland over tid har opplevd bedre økonomi og mer stabilitet, gir det muligheter og økte insentiver for Russland for å benytte seg av makt for å fremme sine interesser, slik de gjorde i Georgia og Ukraina. Russland har på ny hatt interesse av, og mulighet til, å følge sine interesser i store deler av verden. Målet er å være en av få viktige stormakter, og Putins økonomiske og politiske gjenoppbygging av Russland har gjort at målet oppfattes som innenfor rekkevidde (Mankoff, 2012, s. 5).

Med økende makt, øker også ambisjonene (Kennedy, 1989). Russland har aktivt forsøkt å vise seg som en ledende internasjonal aktør, ved å støtte separatistgrupper, kutte gassforsyning til Hviterussland og Ukraina, og støtte Iran mot FNs sikkerhetsråd (Etterretningstjenesten i Norge, 2016, s. 8; Mankoff, 2012, s. 7). Russlands involvering i Ukraina og Georgia viser landets evne til å oversette sin nye utenrikspolitiske selvtillit til militære handlinger og bruker det som et diplomatisk pressmiddel (Mankoff, 2012, s. 7; Tsygankov, 2015, s. 279).

2.3.4 Ukraina-konflikten

Tidsperioden denne oppgaven tar for seg, er nært knyttet til den pågående konflikten i Ukraina, mellom vestligvendte ukrainske myndigheter og pro-russiske opprørere øst i Ukraina. Russland og vestlige aktører er også involvert i konflikten, og har deltatt på hver sin side av konflikten i form av militær tilstedeværelse, økonomisk støtte, sanksjoner og troppeforflytninger. Konflikten i Ukraina er en komplisert og gammel konflikt. Den er basert på historiske problemer mellom Russland og Ukraina, landets geografiske beliggenhet, makt, sikkerhet og identitet. Ukraina er et stort land som ligger på grensen mellom Øst- og Vest-Europa, noe som har gjort Ukraina til et strategisk viktig område for både Russland og Vesten (Fisher, 2014).

For Russland har Ukraina fungert som en buffer mot vest, og Russland er lite interessert i økende vestlig innflytelse i landet. Russland har derfor ytret sin misnøye i forbindelse med forhandlingene som pågikk mellom ukrainske myndigheter og EU de siste årene. EU har ønsket å lage en økonomisk avtale med Ukraina, noe Russland ser på som et angrep på egne nærområder. Ukraina lå under Russland fra 1922 til Sovjetunionens fall i 1991, og har lange tradisjoner med russisk innflytelse. Landet er svært etnisk heterogent. Den vestlige delen av landet består av ukrainere, som identifiserer seg mest med det vestlige Europa, mens den østlige delen av landet innehar en stor andel personer med russisk avstamning og russisk språk. En tredjedel av befolkningen har russisk som sitt morsmål, og enda flere bruker russisk i dagliglivet. Landet er i praksis delt i to deler, med ulik kultur, språk, visjoner for fremtiden og politikk (Fisher, 2014). Landet har aldri vært, og er fortsatt ikke, en nasjonal enhet. Det har derfor vært knyttet stor interne konflikter til temaer som europeisk integrasjon og russisk innflytelse.

De vestligvendte ukrainerne har ønsket å komme nærmere NATO og EU, for økonomisk gevinst, men også for trygghet fra russisk dominans. Den østlige delen av befolkningen har i større grad ønsket mer kontakt med Russland, fordi de føler seg nærmere Russland i kultur og levesett. De ønsker heller økonomisk samarbeid østover. Det ble derfor stor misnøye da avtalen med EU kom på forhandlingsbordet, og presidenten fikk en sentral rolle i avgjørelsen om Ukrainas fremtid i Europa. Lenge så det ut til at avtalen gikk mot signering med EU, før daværende president Viktor Yanukovych gjorde helomvending etter russisk press. Putin presset på for å avlyse avtalen, med retorikk, trusler og sanksjoner, som gasstopp fra Russland til Ukraina (Fisher, 2014). Valget ble sett som et symbolsk vendepunkt, hvor Ukraina fra da av ville bli mer rettet mot Moskva fremfor det sentrale Europa. Dette skapte store protester i Kiev

i slutten av november 2013, fra en befolkning som oppfattet den sittende presidenten som korrump. Rundt 43 % av befolkningen hadde støttet avtalen med EU (Fisher, 2014). 21. november 2013 startet protester på en av de største torgene i Kiev. Protestene vokste raskt. Snart var flere tusen mennesker samlet for å vise sin misnøye med den sittende regjeringen (BBC, 2014). Myndighetene følte at de mistet kontrollen over de fredelige demonstrasjonene, og satte inn spesialpoliti for å opprette ro, noe som endte i voldelige konfrontasjoner mellom demonstranter og politi. Mange sivile ble alvorlig skadet, og også drept.

Myndighetene i Ukraina mottok stor kritikk fra vestlige aktører, med oppfordring om å avslutte de voldelige reaksjonene på folkets protester. Brutaliteten i sammenstøtene ble godt dokumentert av sivile med smarttelefoner og lagt ut på nettet. Opptøyene og protestene fortsatte til tross for brutaliteten, og til tross for myndighetenes forsøk på å innføre antiprotestlovgivning 16. januar 2014 (Fisher, 2014). Det medførte at flere sluttet seg til protestene for å vise sin misnøye med regjeringen og dens forsøk på å begrense dem.

22. februar 2014 rømte Yanukovych til Russland (BBC, 2014). Deler av befolkningen reagerte med glede, men det rådet fortsatt usikkerhet knyttet til hva som ville skje videre. Det ble innsatt en ny regjering 23. februar, Yanukovych ble formelt avsatt, og en ny president med en mer vestlig orientering kom til makten (BBC, 2014). Deretter tok konflikten en ny retning. Grupper i den østlige delen av Ukraina, og særlig på Krimhalvøya, reagerte sterkt på den nye regjeringen og deres mer vestligvendte politikk. Det brøt ut borgerkrigsliknende tilstander, hvor pro-russiske opprørere kjempet mot myndighetenes styrker. Russland begynte i tillegg å mobilisere styrker og arrangere militærøvelser nær grensen til Ukraina, som følge av bekymring for utviklingen i Ukraina og deres forhold til Vesten (BBC, 2014). Fra andre mars 2014 ble det rapport om økende russisk tilstedeværelse på Krim, og etter hvert også på det ukrainske fastlandet, noe som vakte store reaksjoner i det internasjonale miljøet. USA, Frankrike og Storbritannia valgte å trekke seg fra forberedelsene til G8-toppmøtet som skulle avholdes i Sotsji (The Guardian, 2014), og krisemøter ble avholdt i Brussel. Økonomiske sanksjoner ble innført mot Russland og russiske eliter. 8. mars 2014 okkuperte Russland Krim (BBC, 2015), og 16. mars blir det avholdt et referendum på Krim om løsrivelse fra Ukraina og innlemmelse i Russland. Referendumet fikk 97 % oppslutning, og innlemmelsen ble formelt signert av Putin 18. mars 2014 (BBC, 2014). Russland hadde hatt en lovlig militærbase på Krim, noe som gjorde operasjonen enkel og rask. Innlemmingen ble sett som et alvorlig brudd på Folkeretten, og førte til fordømmelse fra alle store vestlige aktører, og utstrakt diplomatisk virksomhet på vestlig

side for å få Russland til å trekke tilbake sine tropper fra ukrainsk jord. Det ble i tillegg iverksatt tiltak innenfor NATO for å begynne troppeforflytninger, militærøvelser og økonomiske bevilgninger utover våren 2014, for å trygge NATO-medlemmene i Øst-Europa og vise sin tilstedeværelse i det aktuelle området. Mange fryktet at Ukraina ikke skulle være et enkelttilfelle, og at Russland etter hvert skulle ønske å innlemme flere øst-europeiske stater i føderasjonen. Russland nektet hele tiden for involvering i konflikten, og påsto at russiske soldater ikke har vært inne i Ukraina eller på Krim.

Vesten står overfor vanskelige beslutninger om hva de kan gjøre for å bidra til en stans i den alvorlige borgerkrigsliknende tilstanden i Ukraina, og hindre at lignende situasjoner skal oppstå overfor andre stater i Øst-Europa. Vestlige handlinger som er sterke nok til å gjøre en forskjell i konflikten, kan risikere å bidra til eskalering av konflikten i internasjonal forstand. Vestlig intervensjon kan støtte opp under anklagene fra øst om at Vesten blander seg i interne anliggender de ikke har noe med, og på den måten gjøre støtten til pro-russiske opprørere og Putin større. Samtidig er de vestlige aktørene nødt til å vise handlekraft og styrke, særlig i forbindelse med sine allierte i Øst-Europa, Polen, Latvia, Litauen og Estland. De vestligvennlige øst-europeiske statene opplever en økende utrygghet i forbindelse med russisk aggresjon i Ukraina, og forventer støtte fra NATO og USA. NATO er også nødt til å vise at de står bak sin kjente artikkel 5, om at et angrep på en av dem vil bli regnet som et angrep på dem alle. Hvis ikke, mister NATO all troverdighet og makt i kraft av å være en organisasjon for kollektiv sikkerhet i Europa.

Kapittel 3. Metodologisk rammeverk

Denne delen av oppgaven tar for seg metoden som er brukt for å innhente data, belyse problemstillingen, og valgene som er tatt underveis i prosessen. Det vil også bli lagt vekt på ulike styrker og eventuelle svakheter ved metoden og innhentingene av datamaterialet.

Forskningsspørsmålet mitt går ut på om NATO/Vesten og Russland er fanget i et sikkerhetsdilemma, eller om forholdet heller karakteriseres av balansering/avskrekking. For å belyse dette forholdet utfører jeg en empirisk undersøkelse. Jeg har laget et datasett som inneholder hendelser som har inntruffet mellom de to partene innen en gitt tidsperiode. Dette er en metode flere andre har brukt før meg, blant annet Daniel Jones, Stuart Bremer og David Singer (1996) i *Correlates Of War*-prosjektet, og Jo Jakobsen (2007), og som er vanlig og høyst anerkjent innenfor internasjonal politikk. Hendelsene ble hovedsakelig samlet inn fra to høyt ansette nyhetsaktører og plottet inn kronologisk i et Excel-ark. Deretter ble hendelsene kategorisert ut fra relevante variabler, som dato, aktør, type hendelse, og om hendelsen bidro til å skape avspenning eller tilspising mellom partene. Målet med å bruke denne metoden har vært å se om det finnes et aksjon-reaksjon-mønster i forholdet mellom partene i perioden 2014-2015. Datamaterialet vil vise i hvilken grad hypotesen om at partene er fanget i et sikkerhetsdilemma stemmer. Dataene styrer konklusjonen, noe som er veldig viktig i en empirisk undersøkelse. Jeg har ikke et mål om å vise et aksjon-reaksjon-mønster, men å finne ut om det er til stede. Teori om sikkerhetsdilemmaet, maktbalanse og avskrekking, blir brukt for å forklare hva empirien viser. Min jobb er derfor å tolke dataene og sette dem inn i riktig kontekst.

Gjennom datainnsamlingen har jeg forsøkt å identifisere alle hendelser som har inntruffet mellom partene og deres allierte i 2014 og 2015. Ettersom hendelsene ofte er av militær art, og knyttet til landenes sikkerhets- og utenrikspolitikk, er det sannsynlig at full informasjon om hendelser som har inntruffet aldri vil komme ut til den vanlige borger. Jeg har derfor valgt å ta utgangspunkt i de hendelsene som faktisk har nådd mediene. Jeg må anta at det da er en del hendelser som jeg ikke har fått inkludert i datasettet, som for eksempel korrekt antall overflyvninger utført av russiske fly i Vest-Europa, men jeg må også kunne anta at de viktigste og mest nyhetsverdige hendelsene er blitt tatt med. Det jeg har fått med av hendelser representerer et utsnitt av alt som har skjedd i en gitt periode, men ved hjelp av to gode og anerkjente kilder, mange relevante søkeord og gjennomgang av flere hundre nyhetsartikler, mener jeg likevel at jeg har dekket temaet og perioden på en god måte.

Perioden jeg har valgt å fokusere på, begynte med opptrappingen av konflikten i Ukraina i 2013. Datasettet mitt følger utviklingen i Ukraina fra starten av 2014 i etterkant av regimeskiftet, med opptrappingen av borgerkrigen i Ukraina, Russlands involvering i konflikten, Vestens reaksjoner på russisk involvering og en stor økning i antall russiske overflyvninger i Vest-Europa. Den pågående konflikten i Syria med amerikansk, og også etter hvert russisk, militær tilstedeværelse er også noe dekket. Både Ukraina-konflikten og utviklingen i Syria viser dynamikken i forholdet mellom Russland og Vesten, hvor begge parter følger nøye med på den andre partens handlinger. Utgangen av 2015 markerte en nødvendig og naturlig sluttstrek for perioden jeg undersøker. Både fordi jeg da har dekket to hele år med hendelser, men også fordi partene opplevde en periode med tilnærming før jul i 2015 med flere overensstemmelser i forbindelse med Syria-konflikten.

3.1 Datainnsamling

Da jeg skulle starte datainnsamlingen, begynte jeg med å definere hvilke type hendelser jeg skulle lete etter i kildene mine. Hendelsene ble ytterligere kategorisert etter hvert, men jeg startet med en grov inndeling i ulike typer for å kunne lete mer systematisk. Krigshandlinger, provokative handlinger som overflyvninger, troppeforflytninger, økonomiske bevilgninger, militærøvelser, møtevirksomhet/konferanser og propaganda var typene jeg hadde skrevet ned i forkant av datainnsamlingen. Deretter kom valget av nyhetskilder. Jeg valgte å bruke to hovedkilder, *The Guardian* og *BBC World News*. Begge kildene er store, anerkjente aktører, som er kjent for å bedrive deskriptiv journalistikk. I det legger jeg at de beskriver hva som faktisk har skjedd, og overlater analysene og drøftingen til egne spesialartikler med godt merkede overskrifter. Jeg har styrt unna de nyhetsartiklene som er merket som analyser, og kun fokusert på de mer deskriptive artiklene.

De samme søkeordene ble brukt under innsamling av hendelser fra begge kildene, og jeg har forsøkt å få med flere artikler fra begge kildene som referanser på hver hendelse, slik at sannsynligheten for at informasjonen stemmer øker. Begge kildene mine har stort sett rapportert om det samme, med noen få unntak hvor de har prioritert å rapportere om ulike hendelser. Jeg har som hovedregel kun brukt *The Guardian* og *BBC* i letingen etter hendelser, men har ved et par tilfeller innhentet informasjon fra andre nyhetsaktører fordi jeg har kjent til en viktig hendelse som de ikke har rapportert om. Jeg har i disse tilfellene forsøkt å tilstrebe god sikkerhet i innsamlingen ved å bruke flere kilder til å sjekke om informasjonen stemmer. NRK og TV2

er for eksempel benyttet som kilder ved et par anledninger, men kun der det er snakk om en relevant hendelse som jeg med stor sikkerhet kan anta at har skjedd, og fordi det ville være feil å utelate hendelsen fra datasettet. Et eksempel omhandler en stor militærøvelse arrangert av NATO-land, med en påfølgende uventet russisk militærøvelse i Nordområdene dagen etter.⁽¹⁾ Hendelsen er viktig for min forståelse av aksjon-reaksjon-mønsteret mellom Russland og NATO, og måtte derfor bli med i datasettet.

Jeg gikk gjennom mer enn 530 nyhetsartikler, hovedsakelig fra *The Guardian* og *BBC*, for å komme frem til de 297 hendelsene som er i datasettet. For å finne nyhetsartiklene søkte jeg systematisk gjennom hovedkildene mine med en rekke relevante søkeord. Jeg mener at søkeordene dekker de fleste sentrale temaer i forholdet mellom NATO/Vesten og Russland. Søkeordene ble skrevet på engelsk, og koblet sammen på ulike måter.⁽²⁾ Alle nyhetsartikler som kunne være relevante for tematikken ble lagret, før jeg gikk gjennom hver enkelt artikkel og førte inn hendelser kronologisk i et Excel-ark. Jeg søkte gjennom kildene flere ganger med noe tids mellomrom, for å sikre at jeg fikk med meg nye artikler som ble lagt ut. I tillegg fulgte jeg med i nyhetsbildet på ulike medier gjennom hele innsamlingsperioden. Hver gang det dukket opp en relevant sak i mediene, skrev jeg den ned og sjekket den opp mot hovedkildene, eller eventuelt andre kilder jeg mente kunne vite hva som hadde skjedd.

Jeg tar for gitt at hendelsene som rapporteres av hovedkildene mine er reelle hendelser, ettersom de er store nyhetsaktører kjent for, og lever av, sitt rykte som deskriptive og troverdige kilder til det som skjer i verden. Det vil være hendelser jeg ikke har fått med i mitt datasett. Både fordi jeg kan ha misset noen i søkeprosessen, men mest fordi mange av hendelsene som inntreffer mellom aktørene jeg er interessert i blir behandlet som konfidensiell informasjon. Jeg mener likevel at jeg har dekket et stort spekter av hendelsene som har inntruffet i den perioden jeg undersøker, og at tallmaterialet er såpass stort at jeg likevel vil kunne se noen mønstre i forholdet mellom NATO/Vesten og Russland i perioden jeg undersøker. Sikkerheten rundt dette styrkes av at andre databaser over hendelser mellom Russland og Vesten inneholder

---

¹ Russisk lynøvelse iverksatt etter norskledet militærøvelse med ni NATO-land. Ikke i NATO-regi. *CNN*, 26. mai 2015. «In show of muscle, Russia conducts military exercise in country's northwest».
<http://edition.cnn.com/2015/05/26/europe/russia-military-exercise/>

² Søkeordene var: Russia, NATO, Ukraine, USA, Syria, Turkey, military base, gas, oil, Black Sea, military exercise, scrambling, interception, Kola peninsula, nuclear weapon, arctic, arms race, Putin, Obama, Stoltenberg [nåværende generalsekretær i NATO], Fogh Rasmussen [tidligere generalsekretær i NATO], drone og Baltic.

mange av de samme hendelsene som meg (Frear, Kulesa, & Kearns, 2014), bare at jeg har inkludert flere typer hendelser i mitt datasett. Dette kommer jeg mer tilbake til under.

3.2 Variabler og kategorisering

Da alle hendelsene til datasettet var samlet inn, fortsatte arbeidet med å kategorisere hendelsene, og legge til variabler som ville kunne bidra til å forklare forskningsspørsmålet. Utformingen av kodeskjemaet, som inkluderer variabler og kategorier, begynte i forkant av datainnsamlingen, men kodeskjemaet ble jevnlig revidert mens datainnsamlingen pågikk, i lys av den empiriske informasjonen. Det ferdige datasettet inneholder 21 variabler, inkludert ni som inneholder koding av tidspunkt for hendelsene. Både år, måned, uke, dag og dato er registrert, slik at det kan lages ulike figurer som viser utvikling over tid. Deretter følger en variabel hvor hendelsene blir kort beskrevet. De neste tre variablene er kategorisering av aktøren som utførte handlingen. Masteroppgaven min har to hovedaktører, nemlig Russland og Vesten. Vesten vil i denne oppgaven inkludere handlinger initiert eller utført av NATO, USA, NATO-landene, EU, andre vestlige land, eller vestligvennlige stater (se tabell 3.1). Kategorien Russland inkluderer handlinger initiert eller utført av Russland, pro-russiske opprørere i Ukraina, eller andre russiskvennlige stater. Jeg har også lagt inn en underkategori for aktør i datasettet, som spesifiserer nærmere hvilken stat som har utført handlingen. Handlingene blir kodet ut fra om de er utført i regi av NATO, USA, EU, andre vestlige stater, Russland, pro-russiske opprørere i Ukraina, vestligvennlige stater eller russiskvennlige stater.

Ukraina blir kodet som vestligvennlig i mitt datasett, ettersom perioden starter ved tidspunktet hvor det ble innsatt en ny vestligvennlig regjering i Ukraina, som ønsker nærmere kontakt vestover. Tyrkia blir også kodet som vestligvennlig. Tyrkia er med i NATO, men er et spesialtilfelle innen organisasjonen, med mindre tilknytning til Vesten enn mange av de andre medlemmene. Tyrkia regnes som en alliert av de vestlige maktene, men preges av andre interesseområder, kultur, religion og politiske tradisjoner enn mange av kjernemaktene innen den vestlige NATO-alliansen.

Det er den staten som først har initiert til handlingen som er satt som den handlende aktøren. Hvis det for eksempel var et møte mellom USA og Russland, initiert av president Obama, blir hendelsen kodet med USA som handlende aktør. I de tilfellene hvor begge parter initierte på lik linje til at en handling fant sted, er det laget to like hendelser i datasettet hvor en

er kodet som Vesten og én som Russland. Det skjer kun fire ganger i datasettet, og gjelder hovedsakelig hendelser hvor intensiteten i konflikten i Ukraina tar seg opp igjen.⁽³⁾

Tabell 3.1 Aktør

Hovedaktør

NATO/Vesten

Russland

Subaktør

NATO

USA

EU

Andre vestlige stater

Russland

Pro-russiske opprørere i Ukraina

Andre/vestligvennlig

Andre/russiskvennlig

Den neste variabelen i datasettet forteller oss hva slags type hendelse som har funnet sted. Jeg har valgt å ha med tre hovedtyper hendelser i mitt datasett, nemlig militære, økonomiske og diplomatiske/politiske hendelser (se tabell 3.2).

Den første hovedtypen, militære hendelser, har blitt delt inn i kategoriene *bruk av militærmakt*, *fremvisning av militære kapabiliteter*, og *trusler om militær maktbruk*. Denne inndelingen er inspirert av kategoriseringen av militære hendelser i det anerkjente Correlates of war-datasettet (heretter COW-datasettet) av Daniel Jones, Stuart Bremer og David Singer (1996). Forskerne bak datasettet søker å samle og tilby pålitelige, kvantitative data om temaer innen internasjonal politikk, gjennom standardisering av datainnsamling, kategorisering, reliabilitet og prosedyrer (The Correlates of War Project, 2016). Ved å bruke den samme

---

³ Både pro-russiske opprørere og ukrainske myndigheter bidro til å intensivere konflikten i Ukraina, og sette våpenhvilen i fare fra 15. februar 2015. Begge parter var like ansvarlige, derfor ble det laget to like hendelser. *The Guardian*, 15. februar 2015. «Fear for Ukraine's ceasefire as clashes with Russia-backed rebels intensify». *The Guardian*, 17. februar 2015. «Heavy fighting at strategic rail hub in east Ukraine». *The Guardian*, 19. februar 2015. «Leaders discuss crumbling Ukraine ceasefire as fighting continues».

inndelingen av militære hendelser som de har brukt i sin anerkjente forskning, mener jeg at jeg øker styrken til mine valg av kategorier. I tillegg til den beskrevne kategoriseringen av militære hendelser, er det også lagt inn en variabel for stedet den militære hendelsen fant sted. Dette ble gjort for å kunne se etter mønstre i hvor partene velger å benytte seg av denne typen handlinger.

For økonomiske hendelser er det også laget en egen variabel for mer konkret kategorisering. Jeg har valgt å dele dem inn i fire ulike grupper: *økonomiske bevilgninger*, *trusler om økonomiske sanksjoner*, *implementerte økonomiske sanksjoner*, og *økonomisk samarbeid/avtaler*. Kategoriene ble valgt etter å ha gått gjennom de ulike typene økonomiske hendelser som fant sted i løpet av perioden.

Den siste typen hendelser er de diplomatiske/politiske hendelsene. Dette var den mest utfordrende gruppen hendelser å kategorisere, ettersom det er så mange ulike typer handlinger som hører til innenfor denne gruppen. Etter en del vurderinger falt jeg til slutt ned på en firedeling av hendelsene, som jeg mener at gir god informasjon og oversikt over spekteret av diplomatiske/politiske handlinger som aktørene utfører. Den første underkategorien er *diplomati/møtevirksomhet*. Det vil si hendelser hvor to eller flere stater møtes for å snakke sammen. Den andre kategorien er *politisk/intern prosess*, og inneholder hendelser som lovendringer og andre statlige endringer og beslutninger. Den tredje kategorien er kalt *retorisk*. Hendelser forbundet med fordømmelser, uttalelser, støtteerklæringer, taler eller kritikk hører hjemme her. Den siste kategorien innen diplomatiske/politiske hendelser er den som inneholder *informasjon/propaganda*. Propaganda er definert som bevisst manipulering av folks følelser og tanker, ved hjelp av sterke virkemidler, for å fremme bestemte oppfatninger og handlingsmønstre (Skirbekk, 2015; Østerud, 2007, s. 266). I denne oppgaven vil det si handlinger hvor statene bevisst frigir informasjon, bilder, dokumenter eller annet presumptivt for å forme folkets holdninger til staten og myndighetens handlinger. Jeg har valgt å inkludere feiringer og markeringer i denne kategorien, fordi det i denne konteksten er brukt bevisst for å vise frem en seier til motstanderne. Et eksempel er Russlands storslåtte feiring av årsmarkeringen for innlemmingen av Krimhalvøya i Den russiske føderasjon.⁽⁴⁾

---

⁴ Russland feiret årsmarkeringen for innlemmelsen av Krim i Russland 15. mars 2015. *The Guardian*, 18. mars 2015. «Russia celebrates anniversary of Crimea takeover – and eyes second annexation».

Tabell 3.2 Type hendelse

Hovedtyper

Militære

Økonomiske

Diplomatiske/politiske

Militære hendelser

Bruk av militærmakt (eks. okkupere territorium, angrep, erklære krig)

Fremvisning av militære kapabiliteter (eks. overflyvninger, øvelser, forflytninger)

Trusler om militær maktbruk (eks. trusler om bruk av atomvåpen, trusler om angrep)

Økonomiske hendelser

Økonomiske bevilgninger (eks. hjelpefond)

Trusler om økonomiske sanksjoner

Implementerte økonomiske sanksjoner (eks. fryse kontoer, handel-/innreiserestriksjoner)

Økonomisk samarbeid/avtaler

Diplomatiske/politiske hendelser

Diplomati/møtevirksomhet (to/flere aktører møtes/prater)

Politisk/intern prosess (eks. lovendringer)

Retorisk (taler, fordømmelse, kritikk osv.)

Informasjon/propaganda (eks. slippe rapporter, feire/markere)

Den siste variabelen som er tatt med, viser om handlingen bidrar til å skape mer konflikt eller tilnærming/avspenning mellom Russland og NATO/Vesten (se tabell 3.3). Hendelsene ble kodet ut fra om handlingen bidro til å øke konflikten mellom partene, eller om handlingen bidro til å skape en tilnærming. Jeg har også tatt med en tredje kategori, med de hendelsene hvor det ikke er relevant å snakke om konfliktøkning eller tilnærming. Det gjelder for kun 10 av hendelsene i datasettet, som hendelser knyttet til politiske endringer hos de ukrainske myndighetene.⁵ Dette er hendelser som er viktig for helheten i forholdet mellom Russland og Vesten, men som ikke direkte skaper en tilnærming eller en eskalering i konflikten mellom de to hovedaktørene.

---

⁵ Det ukrainske parlamentet stemte for å fjerne presidenten fra makten 22. februar 2014, da han hadde hoppet av til Russland. *BBC*, 13. november 2014. «Ukraine crisis: Timeline».

Tabell 3.3 Konflikt vs. tilnærming

Konflikt

Tilnærming

Ikke aktuelt

Notis: Variabelen viser om hendelsene skapte mer konflikt eller tilnærming mellom partene.

Til slutt i datasettet kommer en kolonne med mer utfyllende informasjon om hendelsen som inntraff, og en kolonne med kildene som ble benyttet for å innhente informasjon om den aktuelle hendelsen.

Datasettet ble etter ferdigstillelse overført til analyseverktøyet STATA. Ved hjelp av STATA og Excel ble det laget figurer som på ulike måter presenterer datamaterialet mitt. Figurene blir presentert mer utfyllende i analysekapittelet, men kort fortalt gir de en visuell oversikt over endringer i forholdet mellom NATO/Vesten og Russland over tid, i tillegg til å belyse forskjeller i måten NATO/Vesten og Russland velger å handle i ulike situasjoner.

I analysedelen beskriver jeg først dataene som er hentet inn. Deretter tar jeg for meg de ulike hovedtypene hendelser, militære, økonomiske og diplomatiske/politiske, og ser hva som kjennetegner dem gjennom perioden. Til slutt bruker jeg konkrete eksempler fra hendelser i datasettet for å underbygge teoriens argumenter om sikkerhetsdilemma eller avskrekking. Det jeg ser etter i datamaterialet er eventuelle aksjon-reaksjonsmønstre, og tegn som forklarer statenes motiver. For å finne mønstre jobber jeg meg systematisk gjennom datasettet, og ser på hendelsene som følger hverandre. Er det tydelige tegn på at Russland iverksetter en militær handling som følge av en diplomatisk/politisk handling utført av NATO? Trapper NATO og USA opp nivået på sine forsvarsstyrker som følge av Russlands inntog på Krim? I tillegg ser jeg nøye på hvordan kurvene i figurene sammenfaller for de ulike aktørene, og om det er noen sammenheng i hva slags type handlinger de velger å utføre til gitte tidspunkter i konflikten.

3.3 Styrker og svakheter ved forskningsdesignet

Jeg har hittil belyst hva slags valg jeg har tatt i forbindelse med datainnsamling og kategorisering. Den neste delen av metodekapittelet tar for seg hvordan disse valgene har påvirket oppgavens validitet, reliabilitet og generaliserbarhet. Det skal altså dreie seg om styrker og svakheter ved det forskningsdesignet jeg har bygget opp. Metodene man velger for å samle inn data, og hvordan man går frem for å analysere dem vil ha betydning for hvor pålitelige og troverdige resultater du får. Formålet med forskning er ofte å komme frem til generell kunnskap om et fenomen, og det er en del elementer som bør være tilfredsstillende utført for at dette skal være mulig (Hellevik, 2007a, s. 101). Man snakker ofte om oppgavens reliabilitet og validitet i forbindelse med dette punktet. Reliabilitet betyr pålitelighet, og går ut på om gjentatte målinger med samme måleinstrument vil gi samme resultat (Ringdal, 2011, s. 86). Reliabiliteten sier noe om nøyaktigheten i innsamlingen og behandlingen av dataene, og avhenger av forekomsten av tilfeldige målefeil. God reliabilitet forutsetter høy kvalitet på operasjonaliseringen av variablene (Hellevik, 2007b, s. 241). Man kan teste reliabiliteten ved å sammenligne uavhengige målinger av samme fenomen, som for eksempel data fra ulike forskere. Da kalles det intersubjektivitet. Jeg mener at min oppgave har god reliabilitet, som følge av flere elementer. For det første styrkes reliabiliteten av at min datainnsamling har fått med alle de samme hendelsene som Frear, Kulesa og Kearns (2014). Jeg hadde ikke sett deres rapport da jeg startet min innsamling, men ble oppmerksom på at de hadde foretatt en undersøkelse av alle militære hendelser mellom Russland og NATO/Vesten i 2014 i etterkant av innsamlingsprosessen. Rapporten er laget på vegne av European Leadership Network (ELN), en stor forskningsaktør innen europeisk sikkerhetsforskning, med nære relasjoner til ledende tenketanker og sikkerhetsorganer i Europa (European Leadership Network, 2016). Likheten i hendelsene som er samlet inn taler for at jeg har klart få med et godt utsnitt av de faktiske hendelsene som har inntruffet mellom mine to hovedaktører. ELN sitt datasett er i tillegg basert på rapporter fra NATO-land om hendelser som har inntruffet med russiske militære, noe som gir en indikasjon på at tallene bør være pålitelige. Mitt datasett har med flere hendelser enn ELN, ytterligere to typer hendelser (økonomiske og diplomatiske/politiske) og går over en lenger tidsperiode (2014 og 2015). Når metoden min har klart å fange inn de militære hendelsene på en god måte, er det sannsynlig at jeg også har håndtert de andre typene hendelser tilfredsstillende.

For det andre må nøyaktigheten i innsamlingen kunne sies å være god. Jeg har vært veldig nøye med søkingen i databasene til *BBC* og *The Guardian*, jeg brukte flere nyhetsartikler

som kilde til hver hendelse som ble samlet inn, jeg valgte meg ut to anerkjente hovedkilder og sjekket opp mot andre kilder der det var usikkerhet om datoer, hendelsesforløp eller lignende. Hovedkildene mine, *BBC* og *The Guardian*, blir også benyttet som kilder av andre forskere. ELN refererer til både *BBC* og *The Guardian* in sin rapport om økninger i farlige hendelser i 2014. Jeg kunne benyttet meg av flere kilder, som lokale nyhetskilder i de baltiske landene og rapporter fra NATO, men jeg valgte å holde meg til to primærkilder for å på en best mulig måte klare å være systematisk i innhenting av den store mengden data jeg allerede hadde tilgjengelig hos *BBC* og *The Guardian*. Når det gjelder behandlingen av dataene, gikk jeg flere runder med ulike typer kategoriseringer før jeg falt ned på de variablene og kategoriene som nå er benyttet. De ble som tidligere nevnt gjort delvis basert på andre anerkjente datainnsamlingsprosjekter (COW), (Jones et al., 1996; Singer & Small, 1994) noe som gir en mer presis, velprøvd og anerkjent definering av de militære hendelsene. Alle kategoriene har fanget opp et antall av det totale antallet hendelser, noe som også styrker valget av kategorier.

Hvis man gjentar mine steg i prosessen, og får samme funn, kan målet sies å ha god reliabilitet. Jeg mener at det er gode muligheter for å gjenskape datasettet mitt, selv om det kan forekomme forskjeller, som følge av dataen og søkemotorene jeg forholder meg til. Det er stor sjanse for at det er blitt utelatt noen hendelser fra datasettet, men det er mest sannsynlig som følge av hendelsenes alvorlige og etterretningsmessige karakter, og ikke som følge av unøyaktighet i forbindelse med datainnsamlingen. Hendelsene som eventuelt har falt utenfor datasettet har gjort det som følge av tilfeldigheter, og ikke som følge av systematiske feil ved innhenting. Det kan likevel diskuteres om det er en svakhet i seg selv at datainnsamlingen er avhengig av data fra kilder som ikke informerer om hendelsene av sikkerhetsmessige hensyn. Datainnsamlingen har uansett foregått på en systematisk måte, med god gjennomsiktighet i innsamlingsprosessen og gode muligheter for å kunne gjenta stegene.

Det andre kvalitetsmålet, validitet, betyr gyldighet, og går ut på om en faktisk måler det man ønsker å måle. Graden av validitet avhenger av forekomsten av systematiske målefeil, men også av graden av reliabilitet. Høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet (Hellevik, 2007c, s. 289; Ringdal, 2011, s. 86-87). Etersom reliabiliteten forventes å være god i denne oppgaven, vil det være mulig å også ha oppnådd god validitet. Jeg ønsket å måle forholdet mellom Russland og NATO/Vesten, og om partene kan sies å være fanget i et sikkerhetsdilemma. Metoden jeg har valgt har gitt meg en detaljert oversikt over et stort antall av alle handlingene Russland og NATO/Vesten har utført gjennom en bestemt tidsperiode. Det

gir meg mulighet til å analysere handlingsstrategier hos aktørene, endringer i type strategier, og se om det teorien beskriver som tegn på sikkerhetsdilemma er tilstede i forholdet mellom partene i 2014 og 2015 i forbindelse med Ukraina-konflikten (og Syria). Dataene mine gir meg informasjon om særlig fire dimensjoner: den overordnede spiral- vs. avskrekking-dimensjonen, tidsdimensjonen, virkemiddeldimensjonen og NATO-grensedimensjonen. Dette er alle dimensjoner som gir en god pekepinn på hvordan statene handler, og hva som kan være deres motivasjon bak handlingene. Motivasjonen til statene er en av hovedelementene det er viktig å se på for å avgjøre om det er sikkerhetsdilemma-modellen eller avskrekking-modellen som best kan forklare forholdet mellom partene. Er motivasjonen til statene primært frykt for den andre partens fremtidige handlinger, vil det mest sannsynlig være sikkerhetsdilemma-modellen som kan forklare det anspente forholdet mellom de to aktørene. Men er det derimot grådighet, eller den ene aktørens ønske om å endre status quo som er hovedmotivasjonen bak handlingene, vil avskrekking-modellen og teorier om maktbalanse kunne forklare årsaksforholdet bedre.

Det siste kvalitetsmålet, er generaliserbarhet. Det betyr at man ønsker å si noe generelt, eller komme frem til en generell lov, basert på studier man har gjort av enkelttilfeller (Tjønneland, 2009). I mitt tilfelle undersøker jeg en tidsperiode, knyttet til et par konkrete konflikter og et gitt antall stater. Det gjør at det kan være vanskelig å overføre resultatene mine fra denne perioden og over til andre perioder. Det er så mange spesifikke elementer knyttet til akkurat det jeg undersøker, som aktørenes sittende ledere, den internasjonale økonomien og eksterne internasjonale forhold, at en annen sammensetning vil kunne gi en helt annen forståelse av forholdet mellom Russland og NATO/Vesten. Det overordnede forholdet mellom øst og vest er likevel et tilbakevendende problem på det internasjonale arena. I ulike faser gjennom historien har aktørene byttet på å spille en dominerende rolle, og de har hatt varierende grad av konflikt og tilnærming mellom seg. Funnene mine kan kanskje derfor sies å allikevel kunne bidra til å forklare det generelle bildet av kontakten mellom Russland og Vesten, om vanlige strategier de opererer med og om vanlige responser de har på hverandres opptrapping eller nedtrapping. Siden starten av 1900-tallet har USA og Russland stått overfor hverandre på det internasjonale arenaen, fulgt med på hverandres vekst og vært opptatt av hvordan den enes gevinst kan skape innskrenket handlefrihet for den andre. Den kalde krigen var preget av ulike perioder med våpenkappløp og avskrekking, tilnærming og forhandlinger, akkurat som perioden jeg har undersøkt.

Kapittel 4. Analyse

Den neste delen av oppgaven tar for seg datamaterialet jeg har samlet inn, og analyserer resultatene sammen med det teoretiske fundamentet. Det vil først bli gitt en beskrivende introduksjon med presentasjon av datamaterialet, før jeg tar for meg de tre ulike typene hendelser jeg har fokusert på: militære, økonomiske og diplomatiske/politiske. Deretter følger en diskusjon hvor jeg trekker frem elementer fra datamaterialet som taler for innslag av sikkerhetsdilemma og maktbalanse/avskrekking i forholdet mellom Russland og NATO/Vesten. Til slutt oppsummeres funnene, og jeg konkluderer i forhold til problemstilling og hypoteser.

4.1 Presentasjon av datamaterialet

Datamaterialet mitt består av totalt 297 hendelser, fordelt på hovedaktørene Russland og Vesten i perioden februar 2014 og ut desember 2015. Som tabell 4.1 viser, er det lik fordeling av antall handlinger mellom de to hovedaktørene, selv om Russland utfører flest handlinger av alle subaktørene som blir inkludert i datasettet. Av de 297 hendelsene som er dokumentert i perioden, blir hele 125 av dem utført av Russland. Det tilsvarer 42,09 %. USA utfører til sammenligning 13,13 %, og NATO 12,12 %. Det er en jevnere fordeling mellom aktørene på vestlig side når det kommer til hvem som initierer en handling, mens det på Russlands side kun er dem som er den dominerende aktøren. Det illustrerer at det er en bredere koalisjon på vestlig side, noe som også kan være en utfordring knyttet til å enes om politikk utad og svare enhetlig på Russlands handlinger. Russland er kjent for sin splitt-og-hersk-strategi (Cecire, 2015; Trindle, 2014), og aktører på vestlig side som føler de får for lite medvirkning i beslutningene, kan velge en annen tilnærming til Russland enn det resten av de vestlige allierte ønsker. Et eksempel er opprettholdelse av de økonomiske sanksjonene mot Russland, og unngå å handle med dem.⁽⁶⁾

---

⁶ Finland gjorde en avtale med et russiskeid energiselskap 1. desember 2014, etter at sanksjonene mot Russland var innført. Sanksjonene innebærer å unngå handel med russiske selskaper. *The Guardian*, 1. desember 2014. «Finland set to agree joint nuclear venture with Russian energy company».

Tabell 4.1 Antall hendelser (totalt) etter hovedaktør og subaktør

	Antall	Prosent
Hovedaktør		
NATO/Vesten	149	50,17
Russland	148	49,83
Total	297	100
Subaktør		
NATO	36	12,12
USA	39	13,13
EU	13	4,38
Andre vestlige stater	23	7,74
Russland	125	42,09
Pro-russiske opprørere i Ukraina	18	6,06
Andre/vestligvennlig	39	13,13
Andre/russiskvennlig	4	1,35
Total	297	100

Tabell 4.2 viser en oversikt over fordelingen av antall hendelser på de ulike typene jeg har valgt. Alle kategoriene, både hovedtypene og subtypene har en jevn fordeling av hendelser. Det er flest militære hendelser i datasettet, hele 47,81 %. Det er nesten like mange diplomatiske/politiske hendelser, med 45,12 %. Det er ganske få økonomiske hendelser, kun 7,07 %. De økonomiske hendelsene består hovedsakelig av implementerte økonomiske sanksjoner, og de blir innført en gang for så å bli opprettholdt. Antallet er derfor ikke så viktig.

Blant de militære hendelsene er det en klar overvekt av typen hendelser som består av fremvisning av militære kapabiliteter. Det passer godt med bildet vi har fra teorien, og kunnskapen om partenes utenrikspolitiske doktriner. Både Russland og NATO/USA har vært opptatt av å vise frem sine militære kapabiliteter, og gjøre det klart overfor den andre parten at de har det som trengs for å involvere seg militært utenfor egne grenser. Russland har hovedsakelig gjort dette i form av overflyvninger eller det vesten opplever som provokative handlinger i luft og på vann nær vestlige staters landegrenser, i tillegg til en rekke «lynøvelser».

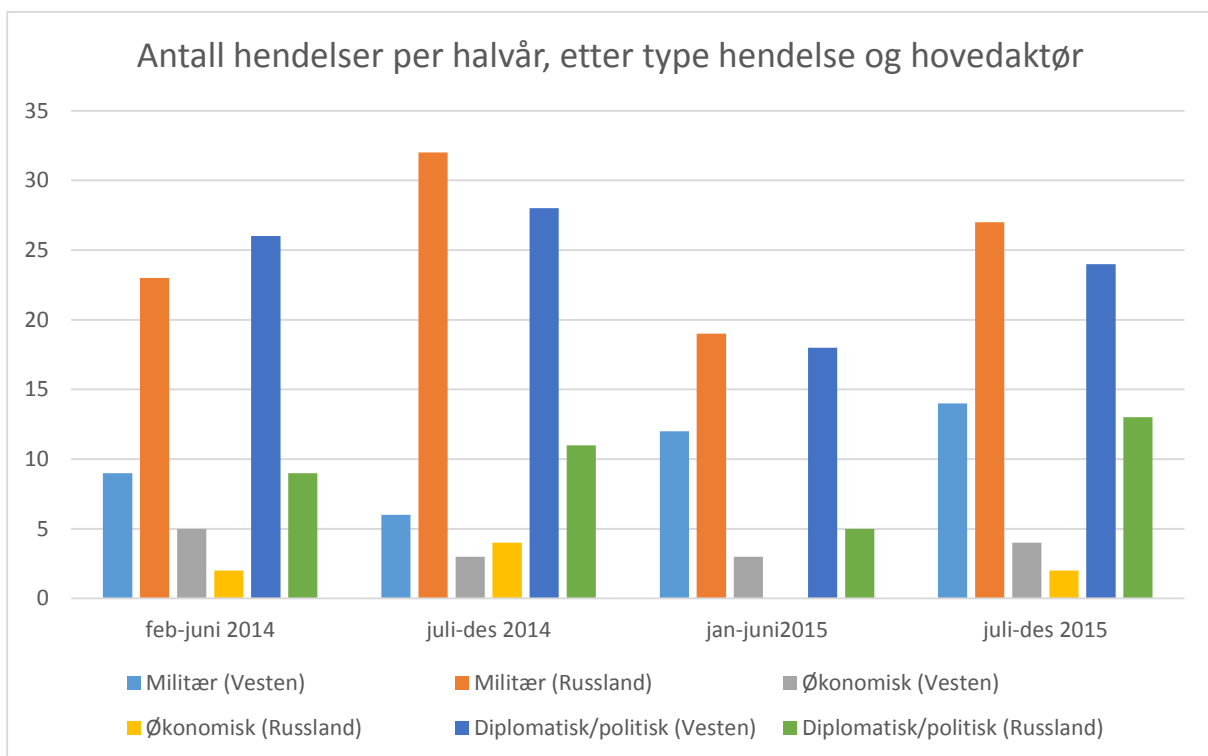
Det vil si militærøvelser som ikke var varslet i forkant. NATO har flyttet fly og soldater til områdene som grenser mot Russland, i tillegg til å ha iverksatt flere militære øvelser i Øst-Europa og Nordområdene, med et høyt antall deltagende land.

Tabell 4.2 Antall hendelser etter type hendelse og subtyper

Hovedtyper	Antall	Prosent
Militære	142	47,81
Økonomiske	21	7,07
Diplomatiske/politiske	134	45,12
Total	297	100
Militære hendelser		
Bruk av militærmakt	46	32,39
Fremvisning av militære kapabiliteter	89	62,68
Trusler om militær maktbruk	7	4,93
Total	142	100
Økonomiske hendelser		
Økonomiske bevilgninger	3	14,29
Trusler om økonomiske sanksjoner	5	23,81
Implementerte økonomiske sanksjoner	10	47,62
Økonomiske samarbeid/avtaler	3	14,29
Total	21	100
Diplomatiske/politiske hendelser		
Diplomati/møtevirksomhet (to/flere aktører møtes/prater)	57	42,54
Politisk/intern prosess (eks. lovendringer)	22	16,42
Retorisk (taler, fordømmelse, kritikk osv.)	38	28,36
Informasjon/propaganda (slippe rapporter, feire/markere)	17	12,69
Total	134	100

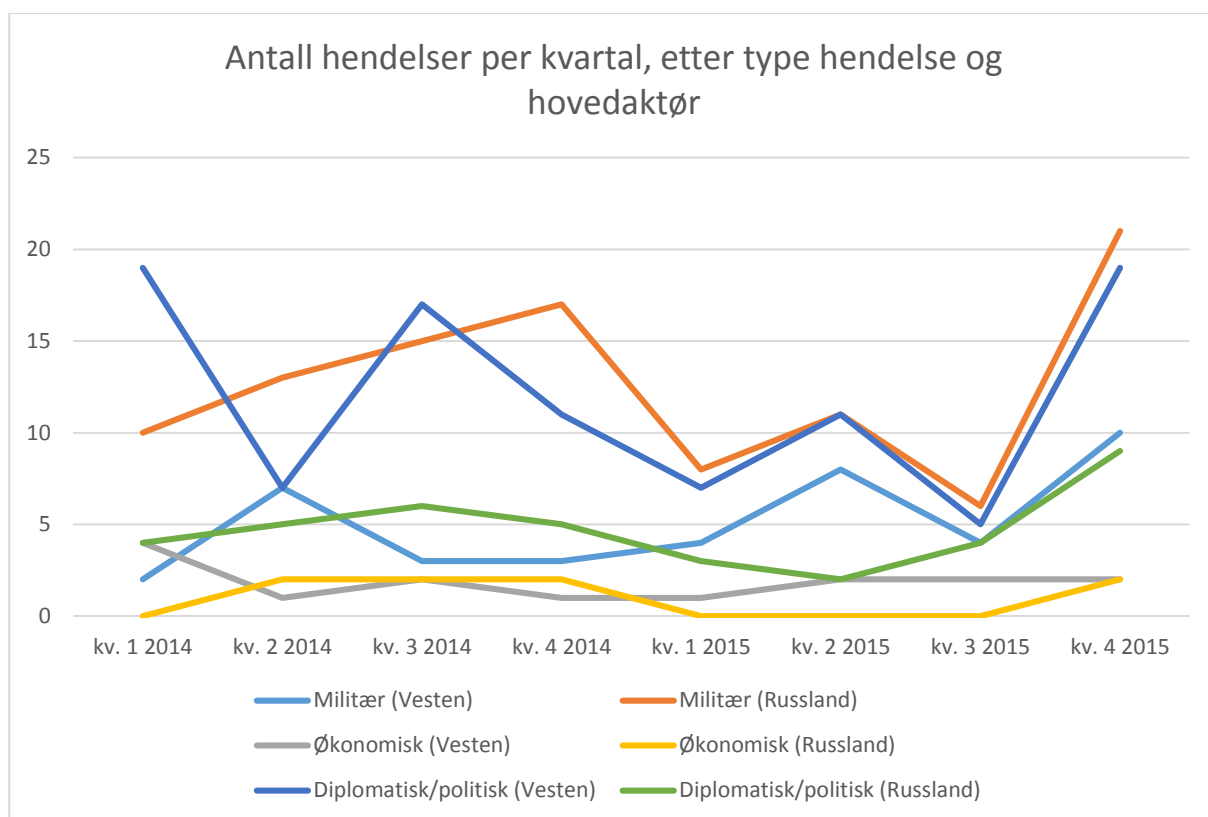

Dataene viser Russlands militære logikk, og at Vesten har en bredere portefølje av maktmidler de benytter seg av. Man ser en økning i Vestens militære fokus utover 2015 (se figur 4.1), noe som vitner om en endring i strategi hvor militæret får en viktigere plass, og man har innsett at økonomiske og politiske virkemidler ikke har vært tilstrekkelig for å demme opp for Russlands aggressive handlinger. Frem til siste halvår i 2015 kommer det tydelig frem av datamaterialet at NATO/Vesten hovedsakelig svarer diplomatisk på Russlands militære hendelser. Kurvene for Russlands militære hendelser og Vestens diplomatiske hendelser sammenfaller nesten perfekt (se figur 4.2).

Figur 4.1⁷

⁷ Det er dessverre en feil i figur 4.1. Figurens søyler vitner om 299 hendelser, som er to for mye. Det riktige antallet er 297. Det er blitt lagt inn to for mange økonomiske hendelser da figuren ble laget. Det skal være 21 økonomiske hendelser totalt, ikke 23. Av tidsmessige årsaker ble ikke dette endret før innlevering.

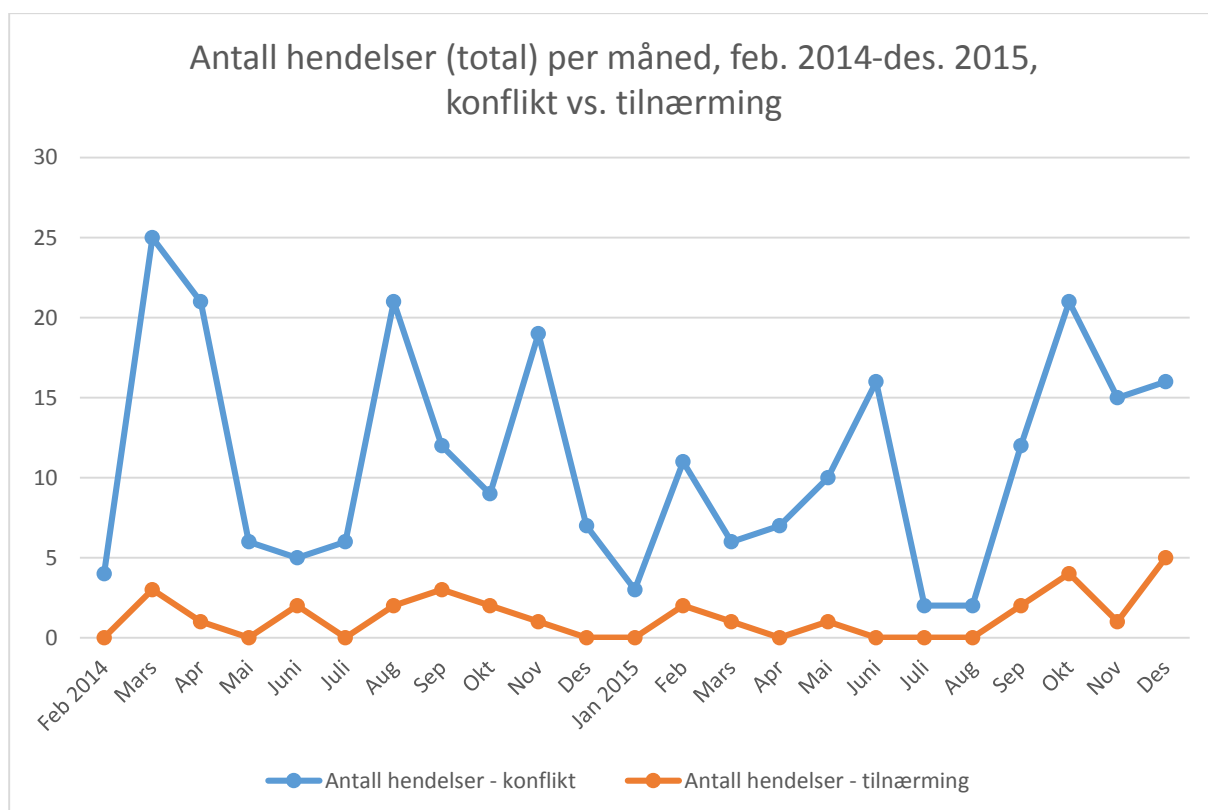
Figur 4.2

Datamaterialet viser tydelig at perioden jeg har undersøkt har vært preget av høy grad av konflikt og tilspising mellom Russland og NATO/Vesten. Forholdet mellom de to partene har kjølnet, kommunikasjonen har blitt dårligere, retorikken hardere, og militære handlinger vitner om at begge sider forbereder seg på en potensiell opptrapping av konflikten. Den ene variabelen tok for seg om de dokumenterte hendelsene bidro til å skape tilnærming eller konflikt mellom partene (se tabell 4.3). Hele 86,2 % av hendelsene var handlinger som skapte en mer anspent situasjon mellom hovedaktørene, mens kun 10,1 % bidro til tilnærming. Flere av de tilnærmende hendelsene fant riktignok sted i slutten av 2015, noe som kan vitne om et litt mildere klima. Starten av 2016 har likevel vært preget av flere utsagn fra partene som vitner om en alvorlig situasjon, som at Russland har uttalt at NATO og USA er ansvarlige for at den kalde krigen nå er tilbake. Den norske etterretningstjenesten slapp en rapport i februar 2016 hvor Russland blir beskrevet som en av de største truslene Norge står overfor (Etterretningstjenesten i Norge 2016). USA trapper samtidig opp sin tilstedeværelse i Europa (Office of Management and Budget, 2016). Det er derfor tydelig at det fortsatt et anspent forhold mellom Russland og NATO/Vesten.

Tabell 4.3 Antall hendelser Konflikt vs. Tilnærming

	Antall	Prosent
Konflikt	256	86,20
Tilnærming	30	10,10
Ikke aktuelt	11	3,70
Total	297	100

Det er få hendelser med tilnærming mellom partene gjennom hele perioden. Det er ingen tilnærmende hendelser i desember 2014, januar 2015 og juli og august 2015. Figur 4.3 viser at det er et lavt nivå av tilnærmingshendelser gjennom hele perioden, og høyt nivå av konflikt-hendelser. Det kan se ut som om det er en korrelasjon mellom konflikt-hendelsene og tilnærmingshendelsene. Det vil si at det kan være en bevisst strategi fra partene å bedrive forhandlinger i perioder med størst konfliktnivå, fordi forhandlingene da vil ha bedre mulighet til å lykkes. Hvis dette er tilfellet, kan det være et resultat av en klassisk forståelse av hvordan diplomati best brukes strategisk: forhandlinger (tilnærming) gir som regel best resultat dersom man forhandler på bakgrunn av styrke (konflikt) (George, 1991; P. V. Jakobsen, 2015). En slik korrelasjon er i så fall et utslag av rasjonelle strategier fra aktørene.

Figur 4.3: Forklaring av konflikt og tilnærming gis i hovedteksten. Dataene slår sammen alle aktørene i konflikten.

Figur 4.4 viser en oversikt over antall hendelser per måned fra februar 2014 og ut desember 2015. Den gir oss informasjon om konfliktnivået gjennom perioden vi undersøker, ved at toppene i grafen faller sammen med alvorlige hendelser mellom Russland og NATO/Vesten. Periodene med flest hendelser var altså også periodene med høyest konfliktnivå mellom partene. Det første toppunktet i grafen representerer måneden mars 2014. Denne måneden innebar en rask eskalering av spenningsnivået. Dette var måneden Russland begynte å gripe inn i konflikten mellom pro-russiske opprørere og ukrainske myndigheter på Krimhalvøya. Russiske styrker ble observert på Krim, og da Russland hadde tatt kontroll over området ble det foretatt et referendum om Krims løsrivelse fra Ukraina, og sammenslutning med Russland.⁸ Det er derfor forståelig at dette er en måned med sterk økning i antall hendelser. Både Russland og de vestlige statene jobbet aktivt for å få oversikt og kontroll over situasjonen,

⁸ *The Guardian*, 3. mars 2014. «Ukrainian and Russian troops in standoff at Crimean military base – As it happened». *The Guardian*, 2. mars 2014. «Russian military moves in Crimea are declaration of war, says Ukrainian PM».

noe som innebar flere krisemøter, innføring av sanksjoner mot Russland, økende tilstedeværelse av tropper i regionen og mange retoriske utspill fra statsledere og NATO/EU. Deretter fulgte en periode med et litt lavere aktivitetsnivå fra begge parter. Det var også forhandlinger i slutten av april, hvor Russland, Ukraina, USA og EU ble enige om steg i retning av å trappe ned konflikten i Ukraina.⁹

August 2014 markerer et nytt toppunkt i antall hendelser. August var måneden hvor konflikten i Ukraina på nytt eskalerte. Russiske styrker samlet seg ved grensen til Ukraina, og det russerne kalte humanitære konvoier kjørte inn i Ukraina uten godkjenning fra ukrainske styresmakter.¹⁰ NATO og Vesten reagerte ved å trappe opp sanksjonene mot Russland,¹¹ og planla flere baser og økende tilstedeværelse i Øst-Europa for å trygge sine allierte,¹² og være bedre rustet mot en eventuell økning i den påståtte russiske aggresjonen. Spenningsnivået var høyt, og flere hendelser knyttet til fremvisning av russisk militærmakt fant sted.¹³ Blant annet ved at russiske militærfly fløy inn i latvisk luftrom¹⁴ og at Putin trakk frem atomvåpen i en advarsel til vestlige stormakter.¹⁵ Høsten 2014 ble preget av vestlige krisemøter, og utveksling av kritiske uttalelser om hverandres handlinger.¹⁶

November viser en ny topp i figur 4.4. Våpenhvilen mellom pro-russiske opprørere og myndighetene i Ukraina falt i starten av måneden,¹⁷ og kampene økte på. Russland ble også

---

⁹ BBC, 13. november 2014. «Ukraine crisis: Timeline».

¹⁰ BBC, 22. august 2014. «Ukraine crisis: Russia aid convoy invades Ukraine». BBC, 13. november 2014. «Ukraine crisis: Timeline». *The Guardian*, 15. august 2014. «Aid convoy stops short of border as Russian military vehicles enter Ukraine».

¹¹ *The Guardian*, 31. august 2014. «Ukraine president warns Europe nearing point of no return». *The Guardian*, 3. september 2014. «EU sanctions to hit Russian energy and defence sectors».

¹² *The Guardian*, 23. juli 2014. «Ukraine must provoke Nato shake-up». *The Guardian*, 4. september 2014. «Ukraine and Isis threat set to dominate talks as Nato summit starts». *The Guardian*, 7. september 2014. «Nato barked, but will that help Ukraine, and help deter Putin? ». *The Guardian*, 5. september 2014. «Nato to announce 4000-strong rapid reaction force to counter Russian threat». *The Guardian*, 3. september 2014. «Obama calls on Nato to strengthen Ukrainian military against Russia». *The Guardian*, 1. september 2014. «Nato to create high-readiness force to counter Russian threat». *The Guardian*, 29. august 2014. «Nato faces critical test of credibility».

¹³ *The Guardian*, 10. november 2014. «Close military encounters between Russia and the west at cold war levels».

¹⁴ *Bloomberg*, 29. august 2014. «Finland's fighter jets on alert as Russia violates airspace». <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-08-28/finland-puts-fighter-planes-on-alert-as-russia-violates-airspace>

¹⁵ *The Guardian*, 12. desember 2014. «Former commander urges Nato to send arms to Ukraine». *Reuters*, 29. august 2014. «UPDATE 1 – Don't mess with nuclear Russia, Putin says». <http://uk.reuters.com/article/russia-putin-conflict-idUKL5N0QZ3HC20140829>, *The Guardian*, 29. august 2014. «Putin likens Ukraine's forces to Nazis and threatens standoff in the Arctic».

¹⁶ *The Guardian*, 31. oktober 2014. «Russia accused of blocking creation of vast Antarctic marine reserves».

¹⁷ BBC, 9. februar 2015. «Ukraine ceasefire: The 12-point plan».

igjen anklaget for å være inne med styrker i Ukraina, men nekter for all involvering.¹⁸ Året ble avsluttet med høy grad av russisk militæraktivitet i luften rundt vestlige europeiske stater,¹⁹ og ytterligere tiltak iverksatt av NATO for å trygge sine allierte i øst.²⁰

Starten av 2015 var en periode med et i utgangspunktet lavere konfliktnivå, med mange forhandlinger og ny våpenhvile mellom partene i Ukraina.²¹ Minsk II-våpenhvileavtalen ble implementert i begynnelsen av februar, og begge parter forsøkte å sikre seg et militært overtak før avtalen ble ordentlig implementert. Det var derfor en del kamper i Ukraina i denne perioden.²² NATO sendte britiske soldater for å lære opp Ukrainas militære,²³ i tillegg til at det kom på plass avtaler mellom NATO og de nordiske landene om opptrapping av militært samarbeid.²⁴ Det ble også opprettet bedre kommunikasjon mellom NATO og Russland, for å unngå unødvendige misforståelser om Ukraina, og hindre militær eskalering.²⁵ Dette er viktig for å motvirke endringer i tankesettet til partene som kan bidra til enda mer tilspisning og eskalering av konflikten (Johnson & Tierney, 2011). Våren og sommeren 2015 var en tid med flere militærøvelser på begge sider av konflikten.²⁶ Både Russland og NATO holdt flere militærøvelser. Det ble også trappet opp graden av NATO-styrker og våpen i Øst-Europa. Juni ga et lite hopp i antall hendelser i forbindelse med at Putin annonserte at Russland allerede hadde hatt en stor økning i antall interkontinentale missiler (atomvåpen) i 2015.²⁷ Det skapte

---

¹⁸ BBC, 13. november 2014. «Ukraine crisis: Timeline». *The Guardian*, 12. november 2014. «Russian tanks and troops crossing into Ukraine, says NATO commander». *The Guardian*, 12. november 2014. «Nato reports sightings of Russian tanks and troops entering eastern Ukraine».

¹⁹ *The Guardian*, 11. desember 2014. «Accusations fly around Russia's Baltic deployments as tensions escalate».

²⁰ *The Guardian*, 11. desember 2014. «Accusations fly around Russia's Baltic deployments as tensions escalate».

²¹ BBC, 12. februar 2015. «Ukraine crisis: Russia conditions unacceptable - Poroshenko». *The Guardian*, 12. februar 2015. «Ukrainian troops and pro-Russia rebels scramble for ground after ceasefire». *The Guardian*, 12. februar 2015. «Ukraine crisis: what is the Minsk ceasefire agreement? ».

²² *The Guardian*, 12. februar 2015. «Ukrainian troops and pro-Russia rebels scramble for ground after ceasefire».

²³ *The Guardian*, 24. februar 2015. «UK military training in Ukraine: symbolic move that risks Russian ire». *The Guardian*, 24. februar 2015. «Britain to send military advisers to Ukraine, announces Cameron».

²⁴ *The Guardian*, 10. april 2015. «Nordic countries extend military alliance in face of Russian aggression».

Aftenposten, 10. april 2015. «Russian aggression: Nordic states extend their military cooperation». <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Russian-aggression-Nordic-states-extend-their-military-cooperation-7975109.html>

²⁵ *The Guardian*, 10. mai 2015. «Nato kicks out Russian spies but revives Kremlin hotline amid Ukraine tensions».

²⁶ *The Guardian*, 28. mai 2015. «Nato chief says Russian nuclear threats are deeply troubling and dangerous».

CNN, 26. mai 2015. «In show of muscle, Russia conducts military exercise in country's northwest».

<http://edition.cnn.com/2015/05/26/europe/russia-military-exercise/>, *The Guardian*, 17. juni 2015. «Nato shows its teeth to Russia with elaborate Baltic training exercise».

The Guardian, 12. august 2015. «Russia and Nato war games increase risk of real clash, report says».

ELN, 12. august 2015. «Anatomy of a NATO Exercise».

http://www.europeanleadershipnetwork.org/anatomy-of-a-nato-exercise_2962.html

²⁷ *The Guardian*, 16. juni 2015. «Vladimir Putin opens Russian military Disneyland Patriot Park».

store reaksjoner fra Vesten, som fordømte Putins uttalelser, og mente at han bidro til destabilisering i Europa.²⁸

Fra august 2015 og utover høsten, var det en stor økning i antall hendelser. Økningen skyldtes reaksjoner knyttet til Russlands deltakelse i Syria,²⁹ en stor økning i russiske overflyvninger utover høsten, blant annet i Tyrkia,³⁰ og mye diplomatisk virksomhet for å hindre farlige sammenstøt mellom russiske og amerikanske fly i Syria.³¹ Etter flere runder med russiske fly inne i tyrkisk luftrom, toppet konfliktnivået seg 24. november, da Tyrkia skjøt ned et russisk militærfly på grensen mellom Syria og Tyrkia.³² Dette skapte store reaksjoner fra Russland og et vanskelig diplomatisk klima før utgangen av 2015. Begge stater innførte sanksjoner mot hverandre, og kom med trusler og anklager.³³ Russland anklaget blant annet Tyrkia for å kjøpe olje fra IS (Den islamske stat).³⁴ NATO viste tydelig at de støttet Tyrkia, og at de var beredt på å forsvare dem mot Russland hvis nødvendig.³⁵ 2015 ble avsluttet med at Putin for første gang innrømmet russisk nærvær i Ukraina,³⁶ og at forhandlingene i FN om situasjonen i Syria endte med enighet mellom Russland og USA.³⁷ Forholdet mellom Russland og Vesten var litt mindre spent, samtidig som Russland likevel i sin årlige nyttårsmedie

---

²⁸ *The Guardian*, 16. juni 2015. «Vladimir Putin opens Russian military Disneyland Patriot Park».

²⁹ *The Guardian*, 14. september 2015. «Russia sends artillery and tanks to Syria as part of continued military buildup».

³⁰ *BBC*, 6. oktober 2015. «Nato: Russia violations of Turkish airspace not accidental». *BBC*, 5. oktober 2015. «Syria conflict: Nato warns Russia on air strikes». *The Guardian*, 6. Oktober 2015. «Turkey cannot endure Russian violation of airspace, president says».

³¹ *BBC*, 10. oktober 2015. «Russia and US to resume Syria air safety talks». *The Guardian*, 10. oktober 2015. «Syria airstrikes: US and Russia expected to hold talks over risk of planes clashing».

³² *BBC*, 1. desember 2015. «Turkey-Russia row: A brief history of presidential war of words». *BBC*, 1. desember 2015. «Turkey's downing of Russian warplane – what we know». *The guardian*, 24. november 2015. «Nato meets as Russia confirms one of two pilots dead after jet shot down – as it happened». *The Guardian*, 24. november 2015. «Shooting down of Russian jet – how the day unfolded».

³³ *The Guardian*, 25. November 2015. «Turkish military releases recording of warning to Russian jet». *The Guardian*, 30. november 2015. «Turkey will not apologise for shooting down Russian jet». *BBC*, 26. november 2015. «Russia plans sanctions against Turkey over jet downing». *The guardian*, 27. november 2015. «Russia playing with fire, warns Turkey, as Moscow imposes visa regime». *The Guardian*, 12. desember 2015. «No Turkish fabric to make anti-Turkish T-shirts, say Russian designers».

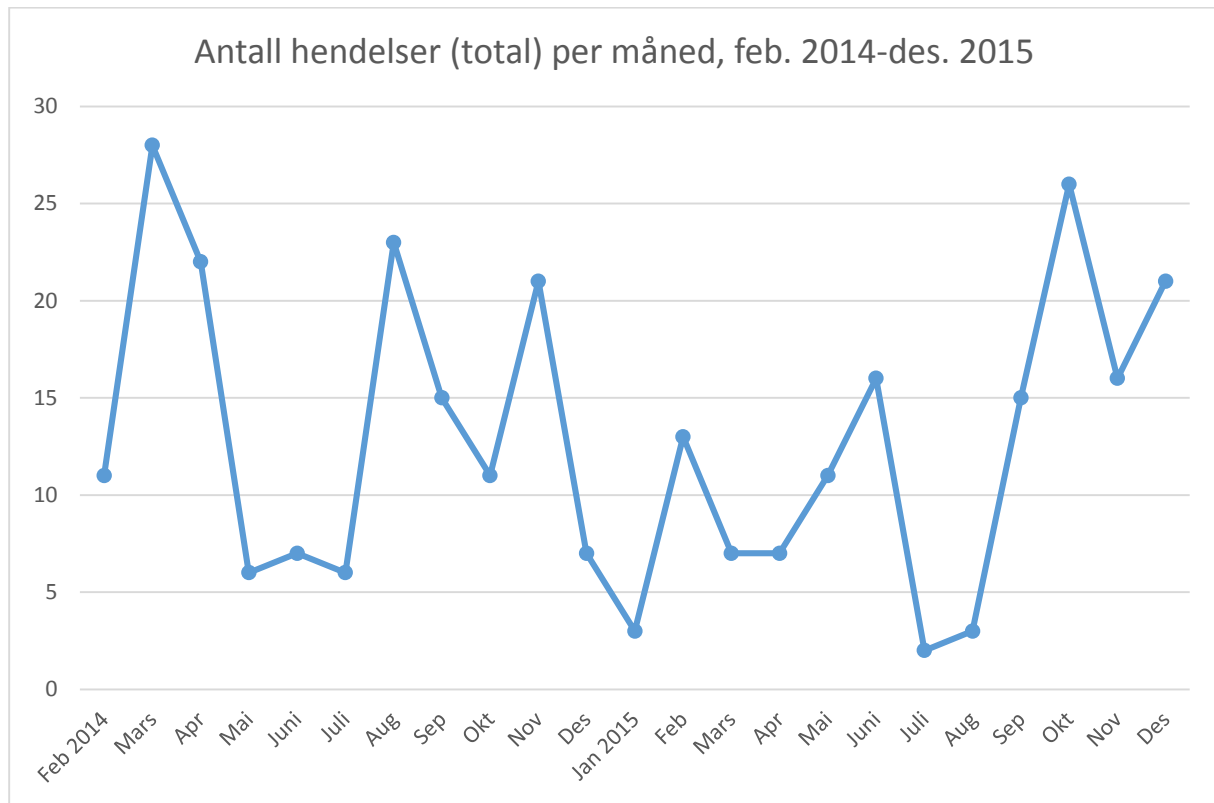
³⁴ *BBC*, 1 desember 2015. «Turkey-Russia row: A brief history of presidential war of words». *The Guardian*, 24. november 2015. «Is Vladimir Putin right to label Turkey accomplices of terrorists? ».

³⁵ *BBC*, 1. desember 2015. «Russia S-400 Syria missile deployment sends robust signal».

³⁶ *The Guardian*, 17. desember 2015. «Vladimir Putin press conference: Russian military personell where in Ukraine – as it happened». *TV2*, 17.12.2015. «Putin innrømmer russisk nærvær I Ukraina». <http://www.tv2.no/2015/12/17/nyheter/russland/putin/toppsaker/7804914>

³⁷ *BBC*, 18. desember 2015. «Syria war: UN Security Council unanimously backs peace plan».

rapporterte om at USA og NATO blir ansett som den største trusselen mot Russlands sikkerhet.³⁸

Figur 4.4: Hendelsene inkluderer summen av militære, økonomiske og diplomatiske/politiske hendelser, utført av alle aktører.

Figur 4.5 viser hvordan dataene beskriver en tendens til at handlingene til aktørene følger hverandre. Handlingsmønsteret til Russland og NATO/Vesten sammenfaller godt gjennom hele perioden, med unntak av høsten 2014 hvor Russland holdt et høyere nivå på antall hendelser, mens NATO/Vesten minsket. Forholdet avspeiler dermed *tit-for-tat*-mekanismer. Det vil si at partene svarer på hverandres handlinger, noe som er et viktig funn i forholdet mellom Russland og NATO/Vesten. Dataene viser tydelig at partene innfører nye tiltak fortløpende, etter hvert som den andre aktøren trapper opp eller mobiliserer. Russland valgte blant annet på starten av 2015 å gjenåpne militærbaser i Nordområdene³⁹ og trekke seg fra et

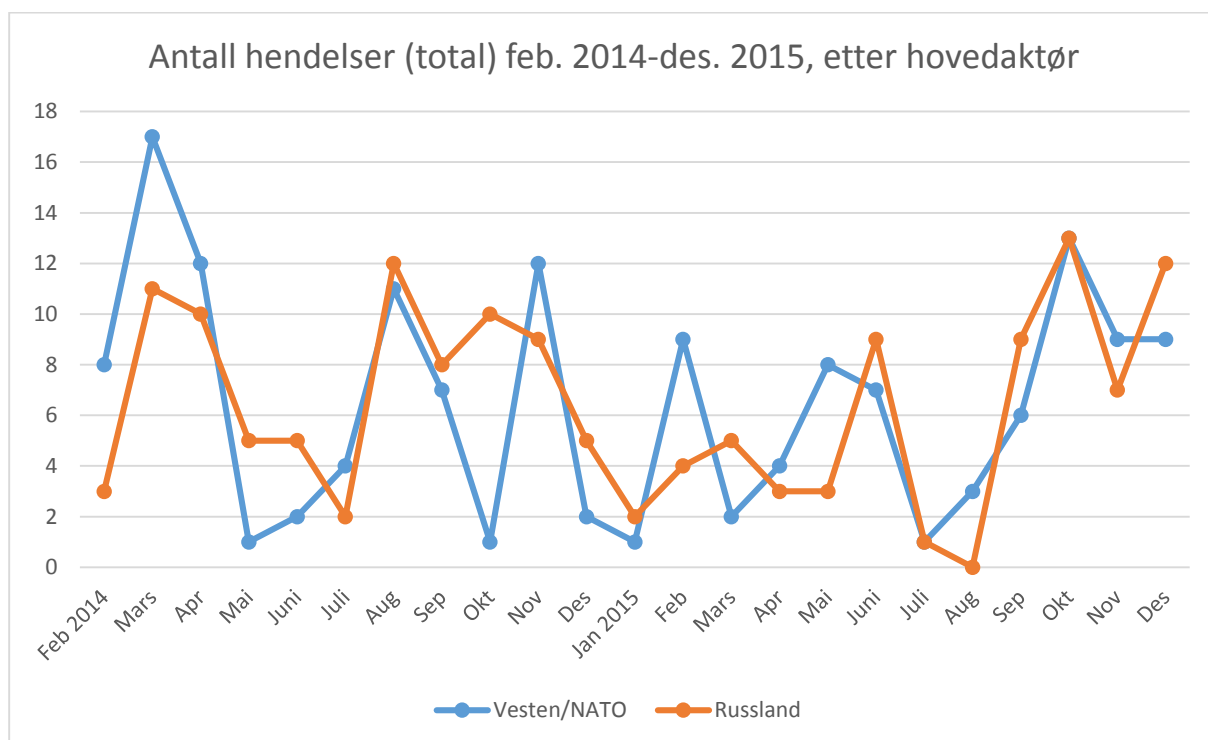
³⁸ NRK, 2. januar 2016. «Putin ser på USA og Nato som trusler mot Russlands sikkerhet».

<http://www.nrk.no/urix/putin-ser-pa-usa-og-nato-som-trusler-mot-russlands-sikkerhet-1.12730442>

³⁹ The guardian, 25. februar 2015. «Norway to restructure military in response to Russian aggression».

kommunikasjonsforum med NATO,⁴⁰ etter en periode hvor de vestlige allierte hadde flyttet styrker til Ukraina⁴¹ og truet med utvidelser av sanksjonene mot Russland.⁴² Dette kan være et utslag av sikkerhetsdilemmaet, men kanskje bare dersom det er en jevn økning i det generelle konfliktnivået mellom partene. Hvis det ikke er det, kan *tit-for-tat*-mekanismene heller være en indikasjon på at en av partene (først og fremst NATO/Vesten) avskrekker eller demmer opp for Russlands handlinger. *Tit-for-tat* kan altså være en indikasjon på både sikkerhetsdilemma og avskrekking mellom øst og vest. Jeg kommer tilbake til dette spørsmålet senere.

Figur 4.5

⁴⁰ *The Guardian*, 13. mars 2015. «Nato chief in warning over Russian wargames».

⁴¹ *The Guardian*, 24. februar 2015. «UK military training in Ukraine: symbolic move that risks Russian ire».

⁴² *BBC*, 12. februar 2015. «Ukrain crisis: EU warns Russia over Ukraine agreement»

4.2 Militære hendelser

De militære hendelsene er viktige i forholdet mellom Russland og NATO/Vesten. Partene har siden før verdenskrigene på 1900-tallet fulgt nøye med på hverandres militære kapabiliteter, og da særlig under den kalde krigen hvor man til enhver tid var oppmerksom på truende handlinger. Dataene mine viser at dette også er tilfellet i perioden fra februar 2014 og ut desember 2015. Partene følger opp hverandres militære handlinger, selv om Russland handler mer militært enn NATO/Vesten. Som nevnt innledningsvis, svarer som regel Vesten med diplomatiske eller økonomiske virkemidler på Russlands militære handlinger, frem til våren av 2015, hvor man også ser en opptrapping av militæret som strategi også for NATO og USA. Kurvene for Vestens diplomatiske/politiske handlinger og Russlands militære handlinger sammenfaller nesten perfekt gjennom hele perioden (se figur 4.2). Dette viser at Vestens strategi lenge innebærer mindre militære reaksjoner enn Russlands strategi. Deretter virker det som om NATO og USA innser at militær makt ikke kan kontres med kun ikke-militære midler, og at de også har tro på at militær avskrekking kan fungere på Russland, slik det har gjort ved flere anledninger tidligere. Dette er også et av oppgavens mest sentrale funn, nemlig at NATO og USA endrer sin strategi for hvordan de best kan avskrekke Russland. Vridningen mot militære virkemidler kommer til syne utover 2015 i form av avtale om opptrapping av militær samarbeid mellom de nordiske landene,⁴³ store troppeforflytninger av vestlige styrker til Ukraina og de baltiske landene for opptrening og tilstedeværelse,⁴⁴ og flere store militærøvelser i Øst-Europa.⁴⁵ Det var høyest antall militære hendelser i siste halvår 2015, på nivå med de diplomatiske/politiske hendelsene. Halvåret ble preget av militære handlinger i Syria, og ikke så mange militære hendelser i Europa. Unntakene er en del russiske overflyvninger i Tyrkia og i de baltiske landene.⁴⁶

Dataene viser også at NATO og Vesten sjelden bruker trusler om bruk av militærmakt som virkemiddel (se figur 4.6). Det er kun én gang i løpet av perioden at NATO tydelig ytrer vilje til å bruke militærmakt mot Russland, og det er i forbindelse med forsvaret av Tyrkia etter

---

⁴³ *The Guardian*, 10. april 2015. «Nordic countries extend military alliance in face of Russian aggression».

⁴⁴ *The Guardian*, 20. april 2015. «US paratroopers begin training Ukraine national guard units».

⁴⁵ *The Guardian*, 20. april 2015. «US paratroopers begin training Ukraine national guard units». *CNN*, 26. Mai 2015. «In show of muscle, russia conducts military exercise in countrys northwest». <http://edition.cnn.com/2015/05/26/europe/russia-military-exercise/>. *The Guardian*, 12. August 2015. «Russia and Nato war games increase risk of real clash, report says».

⁴⁶ *The Guardian*, 16. oktober 2015. «Turkey shoots down unidentified drone near Syrian border». *The Guardian*, 8. oktober 2015. «Nato ready to defend Turkey as Russia strikes Syria».

nedskytingen av et russisk militærfly.⁴⁷ Dette kan være en indikasjon på at grensen for hva NATO tolererer, og også kanskje hvor avskrekkingen mot Russland fungerer, går langs NATO-landenes grense. Dette er i så fall et spennende funn, som har mye å si for NATOs evne til å avskrekke, og troverdigheten til NATO som sikkerhetsallianse. Land som ikke er i NATO, som Ukraina og andre land østover, må i større grad klare seg selv. Det kan tenkes at NATO isteden benytter seg av ikke-militære virkemidler for å beskytte slike stater, sånn som det ble gjort overfor Ukraina med innføring av sanksjoner og bevilgninger av økonomiske hjelpepakker.⁴⁸ NATO som sikkerhetsallianse fremstår troverdig med hensyn til NATO-landene, men langt mindre troverdig med hensyn til andre land. Det ser likevel ut til at det er et skille innad i NATO når det gjelder hvordan Russland opplever NATOs troverdighet, siden de flyr inn i luftrommet til noen NATO-land, men ikke andre. Russland gjør ikke dette overfor land som Norge, Storbritannia og Frankrike, men har ved flere anledninger flydd inn i luftrommet til Tyrkia, Latvia, Estland og Litauen.⁴⁹ Med bakgrunn i denne forskjellen i Russlands handlinger, er det mulig at vi sitter igjen med tre kategorier for NATOs troverdighet: (1) Manglende troverdighet reelt og i russiske øyne når det gjelder land som ikke er med i NATO. (2) Troverdighet reelt og i russiske øyne når det gjelder enkelte NATO-land. Og (3) halvveis troverdighet i russiske øyne når det gjelder enkelte NATO-land, som Estland, Latvia, Litauen. Ingen vet hva den reelle troverdigheten er før den blir ordentlig testet.

I 2010 implementerte NATO et nytt *Strategic Concept* for alliansens oppgaver og metoder. Der kom det frem at konsultasjoner og relasjoner med hovedsamarbeidspartnere skal fungere som et av NATOs viktigste virkemidler for å håndtere kriser. Militære virkemidler ble mindre vektlagt (North Atlantic Treaty Organization, 2014). På 90-tallet hadde NATO et strategisk konsept som gikk ut på å sikre stabilitet og grenser i *hele* Europa. Dette er lovnader som er naturlige, men ikke troverdige når den eksterne situasjonen endrer seg, det vil si nå som Russland har kommet tilbake som (regional) stormaktsaktør. Den kalde krigens slutt ga også økt tro på at ikke-militære midler, i tråd med liberalismens tankesett, kunne gi de samme påvirkningene på andre staters policy som militære midler hadde gjort tidligere. Mange hevdet på det tidspunktet at tradisjonell geopolitikk og stormaktspolitikk var noe som hørte fortiden til

---

⁴⁷ *BBC*, 1. desember 2015. «Russia S-400 Syria missile deployment sends robust signal». *BBC*, 25. november 2015. «Russia threatens retaliations Crimea blackout».

⁴⁸ *The guardian*, 12. desember 2014. «Former commander urges Nato to send arms to Ukraine».

⁴⁹ *Bloomberg*, 29. august 2014. «Finland's fighter jets on alert as Russia violates airspace».

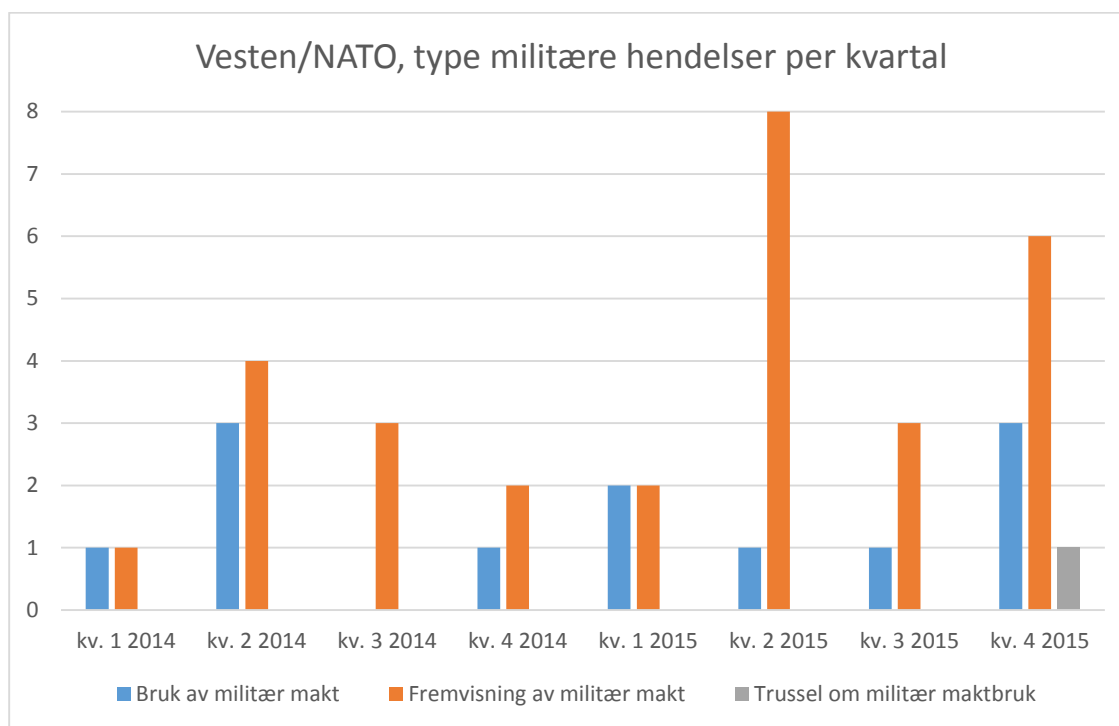
<http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-08-28/finland-puts-fighter-planes-on-alert-as-russia-violates-airspace>, *The Guardian*, 30. Oktober 2014. «Nato jets intercept Russian warplanes following unusual level of air activity».

(Jervis, 2002; Mandelbaum, 1998; Mueller, 1988), og at man også kan benytte seg av myk makt for å hevde egne interesser (J. S. Nye, 1990). Dialog og fredelig konfliktløsning ble derfor ansett som en av NATOs viktigste strategier på 90-tallet for å håndtere utfordringene de møtte knyttet til utvidelser østover, forholdet til det nye Russland og etniske konflikter (North Atlantic Treaty Organization, 2016). NATO ser ut til å ha ført en slik linje også i 2014, før de innså at det trengtes militære virkemidler for å kunne få til en effektiv avskrekking av det de oppfattet som russisk aggresjon. 2015 ble derfor preget av en opptrapping i NATOs bruk av militære virkemidler. Pape (1997) og Feaver og Lorber (2015) er noen av forskerne som har argumentert for at økonomiske sanksjoner ikke kan erstatte militære virkemidler.

NATO benytter seg som regel mest av militærøvelser eller troppeforflytninger, altså fremvisning av sine militære kapabiliteter, hvis de velger å bruke militære midler (se figur 4.6). Det er gjennomgående for hele perioden. Bruken av militærmakt er høyest i andre kvartal 2014 og fjerde kvartal 2015, men inneholder hovedsakelig handlinger utført av den vestligvennlige regjeringen i Ukraina rettet mot pro-russiske opprørere i landet.⁵⁰

---

⁵⁰ *The Guardian*, 24. April 2014. «Ukraine: government troops move against pro-Russian separatists - live». *BBC*, 23. November 2015. «Crimea hit by power blackout and Ukraine trade boycott».

Figur 4.6

Russland er enda tydeligere på å vise frem sine militære ressurser, og har et gjennomgående svært høyt antall handlinger av denne typen gjennom hele perioden (figur 4.7). Dette gjelder særlig fjerde kvartal 2014 og fjerde kvartal 2015, begge perioder med økende konfliktnivå, med tilspising i konflikten i Ukraina og konflikt mellom Tyrkia og Russland.⁵¹ Men de har også et relativt høyt antall hendelser hvor de bruker militærmakt, da spesielt på Krim og i Ukraina.⁵² Dette speiler Russlands litt «enklere» strategiske tankegang; de bruker militær makt til spørsmål de anser som viktige, og vinner frem så lenge motparten ikke velger å stoppe dem. Dette er en klassisk strategi, blant annet forbundet med Carl von Clausewitz (2007) og hans strategier for det prøyssiske militæret. Et eksempel er måten Russland rykket inn i Ukraina og på Krim i 2014.⁵³ Et annet er måten Russland har gått inn militært i Georgia i 2008 og Sør-Ossetia i 2015.⁵⁴ NATO og USA virker ikke interessert i å bruke militærmakt selv

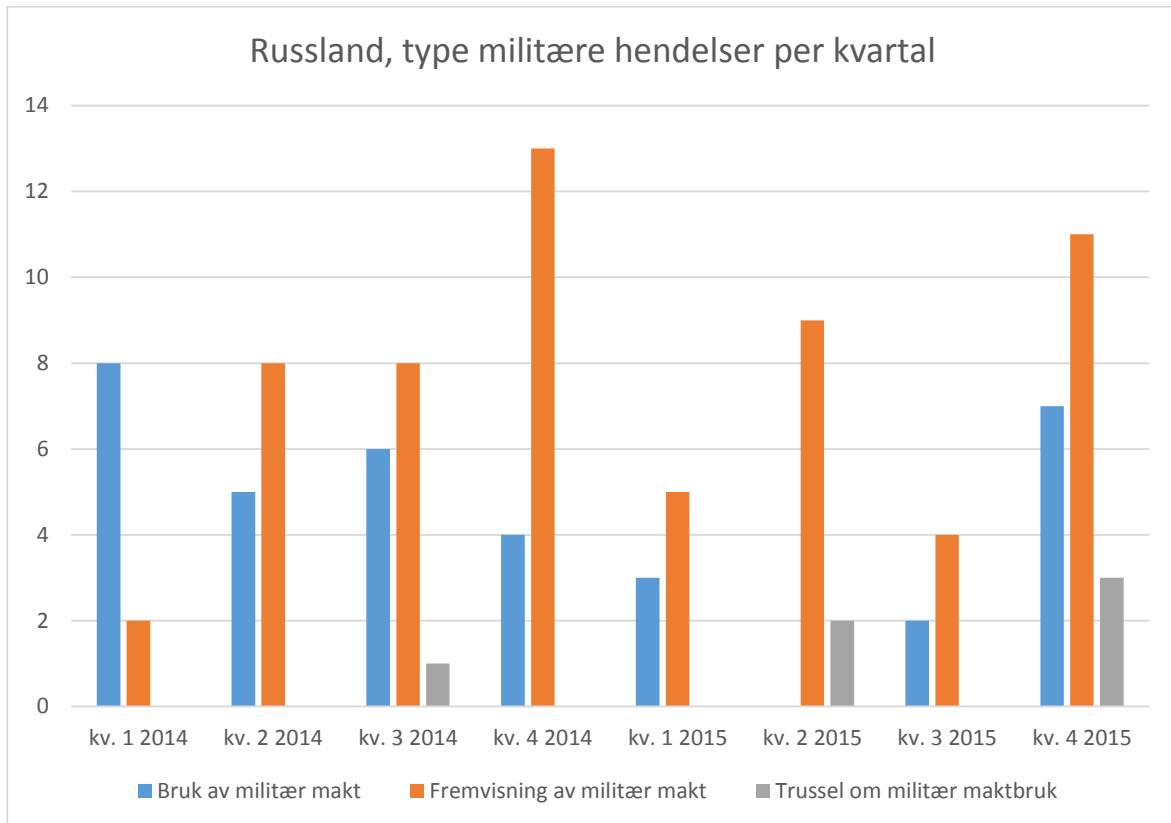
⁵¹ *BBC*, 8. desember 2015. «Russia rejects Turkey criticism over missile launcher».

⁵² *The Guardian*, 3. mars 2014. «Ukrainian and Russian troops in standoff at Crimean military base – As it happened».

⁵³ *The Guardian*, 28. august 2014. «Ukraine forces brace for fighting with pro-Russian troops at second front».

⁵⁴ *The Guardian*, 14. juli 2015. «Georgia accuses Russia of violating international law over South Ossetia».

for å stoppe Russland over stridsspørsmål som ikke berører de mest sentrale nasjonale interessene til NATO-landene, og benytter seg da heller av enklere virkemidler som fordømmelser, anklager og økonomisk støtte.⁵⁵

Figur 4.7

Mine funn om de militære hendelsene støttes opp av en rapport skrevet av The European Leadership Network (ELN), om den store økningen i antall alvorlige hendelser mellom Russland og NATO-landene i 2014 (Frear et al., 2014). Rapporten viser til 40 hendelser som skjedde i løpet av åtte måneder i 2014, som i stor grad sammenfaller med dataene jeg har på militære hendelser for samme periode. Hendelsene ELN viser til er blant annet hentet inn direkte fra NATOs etterretningsorganer. Hendelsene inkluderer blant annet overflyvninger, avskjæringer, nesten-kollisjoner, møter på havet og simulerte angrep mellom russisk militære og NATO-land. ELN karakteriserer 11 av hendelsene som spesielt alvorlige, med stor fare for

⁵⁵ *The Guardian*, 18. mars 2014. «Putin signs treaty to annex Crimea as Ukraine authorises use of force». *The Guardian*, 5. Mars 2014. «Ukraine crisis: Diplomacy fails to yield result as Russia stays put in Crimea».

eskalering (Frear et al., 2014, s. 1). Dette var blant annet hendelser hvor et russisk militærfly trakasserte et rekognoseringsfly fra NATO over de baltiske landene, lave overflyvninger over et amerikansk militærskip utført av russisk kampfly,⁵⁶ og russiske fly som latet som de bombet konkrete mål på vestlig side.⁵⁷ Tre av hendelsene ble også kategorisert som «høy risiko for dødsfall». Flesteparten av hendelsene skjedde i Østersjøen, men også i nordområdene, Svartehavet og langs grensene til USA og Canada (Frear et al., 2014, s. 1). NATO-land utførte mer enn 100 avskjæringer av russiske fly før oktober i 2014, noe som var mer enn tre ganger så mange avskjæringer som i hele 2013. 68 operasjoner ble utført langs den litauiske grensen, og 150 hendelser av russiske fly langs Latvias luftrom. Estland opplevde på sin side seks overtredelser av sitt luftrom i 2014, mot syv totalt mellom 2006 og 2013 (Frear et al., 2014, s. 2). Det taler for en tilspising i forholdet mellom Russland og Vesten, og en økende vilje hos Russland til å teste NATO og USA. Overflyvninger er viktige hendelser, fordi det dreier seg om eventuelle krenkelser av et lands suverenitet. Hvis det blir en vane, vil det undergrave troverdigheten i landets evne til å håndheve sin egen suverenitet overfor andre stater. Det kan være skummelt i en krisesituasjon.

ELN er av den oppfatning at kombinasjonen av økende russisk aggresjon og Vestens økende vilje til å vise evne til å gjengjelde russiske handlinger bidrar til å øke risikoen for eskalering og at partene kan miste kontrollen over situasjonen. Dette er en tolkning som samsvarer med mine data. NATO har iverksatt en økende militær opprustning langs grensen til Russland, med et høyere antall fly i de baltiske landene, flere militærøvelser, og høyere økonomiske bevilgninger til forsvar (Frear et al., 2014, s. 9). Russland har på sin side hatt flere store militærøvelser (mange av dem «lynøvelser»),⁵⁸ i tillegg til å gjeninnføre atomvåpen på agendaen gjennom uttalelser fra Putin og andre myndighetspersoner.⁽⁵⁹⁾ Atomvåpen har lenge

---

⁵⁶ *The Guardian*, 31. juli 2014. «Nato unprepared for potential threats from Russia, say MPs». *USNI*, 14. April 2014. «Russian fighter buzzes U.S. Destroyer in Black Sea». <http://news.usni.org/2014/04/14/russian-fighter-buzzes-u-s-destroyer-black-sea>, *The Guardian*, 15. april 2014. «Nato chief calls on Russia to stop destabilizing Ukraine». *The Guardian*, 14. april 2014. «Russian fighter jet made repeated passes close to US warship in Black Sea».

⁵⁷ *The Guardian*, 10. november 2014. «Close military encounters between Russia and the west at cold war levels».

⁵⁸ *The Guardian*, 28. mai 2015. «Nato chief says Russian nuclear threats are deeply troubling and dangerous». *CNN*, 26. mai 2015. «In show of muscle, Russia conducts military exercise in country's northwest». <http://edition.cnn.com/2015/05/26/europe/russia-military-exercise/>

⁵⁹ Putin selv uttalte at Russland allerede det første halvåret i 2016 hadde lagt til 40 ny interkontinentale missiler til Russland atomvåpenarsenal. Også flere uttalelser om atomvåpen fra personer rundt Putin: «The West is provoking an arms race with Russia». «When I look at all this stuff it makes me proud of Russia and realize that we have something to answer the Americans with. They wouldn't dare to press the button». *The Guardian*, 16. juni 2015. «Vladimir Putin opens Russian military Disneyland patriot park».

ikke vært et tema i Europa mellom Russland og NATO. Atomfaren har ligget i Asia, med fokus på Iran, Nord-Korea, India og Pakistan. Det at atomvåpen nå igjen er på dagsordenen, vitner om tilspisning i konflikten mellom øst og vest. Russland sier det er NATOs truende oppførsel mot Russland i Øst-Europa som er årsaken til at det dårlige forholdet har utviklet seg. Mens Vesten og NATO ser situasjonen som et resultat av økende russisk aggresjon, og et russisk ønske om å igjen bli en av de viktigste stormaktene i det internasjonale systemet av stater. Det kan likevel diskuteres om det er realistisk at atomvåpen kan bli benyttet mellom Russland, NATO og USA. Det er godt mulig dette dreier seg mest om retoriske utspill ment å skape frykt hos de vestlige maktene og avskrekke dem fra å trosse Russlands interesser.

Russland ser ut til å teste NATO-landenes responstid, også særlig rettet mot land utenfor NATO, som Sverige og Finland. Russiske fly har ved flere anledninger flydd inn i finsk og svensk luftrom,⁶⁰ i tillegg til at det man antar var en russisk ubåt tok seg inn i svenske fjorder i oktober 2014.⁶¹ Dataen fra mitt datasett viser også gjentagende russisk aktivitet rundt disse områdene.

ELN kommer med tre anbefalinger til partene for å hindre ytterligere eskalering: 1) Russland må revaluere sin aggressive militære fremtoning. 2) Alle parter må vise tilbakeholdenhet. Og 3) kommunikasjon og militær gjennomsiktighet mellom partene må økes. Hvis ikke tiltak blir gjort, er de redd det kan komme til et punkt hvor situasjonen går i retning av atomkonfrontasjon (Frear et al., 2014; Kearns, Kulesa, & Frear, 2015). Eskaleringen av intensitet og alvorlighetsgrad kan tale for at vi er vitne til en spiral i forholdet mellom Russland og Vesten. Men spiralen består hovedsakelig av russiske forsøk på å oppfatte NATO og Vestens signaler, som er at NATO/Vesten nå virker villige til å møte dem med makt. Derfor ser det ut til at spiralen ender i effektiv avskrekking av Russland.

Det gjelder særlig langs grensen til NATO-landene. Russland er mindre truende overfor NATOs kjernemedlemmer, som Tyskland, Frankrike og Storbritannia, enn det de er overfor Sverige, Finland og øst-europeiske stater utenfor NATO-samarbeidet. Også de baltiske landene,

---

⁶⁰ *The Guardian*, 19. november 2014. "The new cold war: are we going back to the bad old days?". *Bloomberg*, 29. august 2014. "Finland's fighter jets on alert as Russia violates airspace". <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-08-28/finland-puts-fighter-planes-on-alert-as-russia-violates-air-space>

⁶¹ *The Guardian*, 19. november 2014. «The new cold war: are we going back to the bad old days?». *The Guardian*, 24. oktober 2014. «Sweden calls off hunt for submarine». *The Guardian*, 19. oktober 2014. «Sweden searches for suspected Russian submarine off Stockholm». *The Guardian*, 21. oktober 2014. «Sweden bathes in echoes of cold war drama as submarine hunt continues».

Polen og Tyrkia føler nok mer på Russland nærvær, selv om de er en del av NATO. Russland flyr gjerne *inn* i luftrommet til de baltiske landene, Finland, Sverige og Tyrkia,⁶² men kun *langs* luftrommet til Norge, Storbritannia, Tyskland og Frankrike.⁶³ De aller fleste hendelsene som er dokumentert i datasettet av militære handlinger utført av Russland, er i Øst-Europa, rundt de baltiske landene og Svartehavet. Konsentrasjonen av handlinger i dette området, og forskjellen i Russlands handlinger overfor kjernemedlemmene i forhold til resten, taler for at NATOs avskrekking mot Russland stort sett fungerer overfor medlemslandene, men at landene i mellomposisjonen mellom NATO og Russland er mer utsatt.

Det virker også som om Russland forsøker å teste NATO, og så tvil om alliansens troverdighet og evnen til å beskytte de østlige statene. NATO har svart på Russland testing, og har siden starten av 2015 vist økende vilje til å svare sterkere og mer militært enn før. Signalene fra NATO indikerer derfor økt troverdighet når det gjelder viljen til å bruke militær makt dersom Russland trår over grensen. NATO forsøker hele tiden å bedre sikkerheten til de østlige medlemslandene, og etterkomme deres ønsker om mer militært personell og utstyr fra NATO utstasjonert i de baltiske landene og i Polen.⁶⁴ Det jobbes også aktivt internt i NATO for å forbedre responstid og nye strategier for håndtering av slike situasjoner,⁶⁵ slik at de i mindre grad skal kunne bli utsatt for hurtige militære operasjoner lik den Russland utførte på Krim. Finland, Sverige og Tyrkia har også begynt å mobilisere mer, og svarer kraftigere og raskere på russiske overflyvninger. Samtidig er det viktig for dem å balansere reaksjonene mot Russland mellom avskrekking og beroligelse. Russland har vært jevnlig ute med å advare både Sverige og Finland mot å bli med i NATO, og særlig i etterkant av at det ble kjent at Sverige og Finland i økende grad slår sammen sine militære øvelser med NATO-landene.⁶⁶

USA har også endret syn på viktigheten av en tydelig politikk overfor Russland i Europa, i en tid hvor USA egentlig har rettet fokuset sitt mer mot Asia og Midtøsten. På en pressekonferanse om det amerikanske militærbudsjettet for 2017, 2. februar 2016, fortalte den amerikanske forsvarsministeren, Ash Carter, at USA vil firedoble sitt budsjett med sikte på å avskrekke russisk aggresjon. Det er derfor i 2017 øremerket 3,4 milliarder dollar til dette

---

⁶² *Bloomberg*, 29. august 2014. «Finlands fighter jets on alert as Russia violates airspace». <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-08-28/finland-puts-fighter-planes-on-alert-as-russia-violates-air-space>.

⁶³ *The Guardian*, 30. januar 2015. «Russian ambassador summoned to explain bombers over the chanel».

⁶⁴ *The Guardian*, 28. april 2014. «UK deploys four RAF fighter-jets to patrol Baltic airspace».

⁶⁵ *The Guardian*, 24. juni 2015. «Nato to review nuclear weapon policy as attitude to Russia hardens».

⁶⁶ *The Guardian*, 10. april 2015. «Nordic countries extend military alliance in face of Russian aggression».

formålet (Office of Management and Budget, 2016). Videre nevnte Carter at de styrker sin tilstedeværelse i Europa for å støtte sine allierte i NATO i lys av det som blir tolket som russisk aggresjon. Pengene skal blant annet gå til flere amerikanske tropper i Europa, mer trening og flere øvelser med allierte, mer militært utstyr i regionen, og infrastruktur til å støtte det opp (Office of Management and Budget, 2016; TV2 Danmark, 2016). De maner også til økte forsvarsbudsjetter i Europa, og at NATO-landene er nødt til å bidra i større grad enn tidligere som følge av nye og større trusler enn det det har vært tidligere. USA ønsker også mer tilstedeværelse i Norge. I midten av februar 2016 trente det amerikanske militæret på mobilitet og frakt av styrker under vinterlige forhold i Norge. De ønsker å komme til Norge oftere, og lære av de norske styrkene, for best å kunne fungere i områdene ved en mulig eskalering av konflikten mellom Russland og Vesten. Militærøvelsen *Cold Response* som holdes i Norge annethvert år, beskrives som en viktig øvelse for USA og deres allierte (Holme, Kilnes, & Melstveit, 2016). Målet med økt amerikansk militær tilstedeværelse i Norge og i Øst-Europa er å avskrekke Russland og skape sikkerhet. Men Russland tolker handlingene som en provokasjon fra NATO og USA. De føler seg truet, og vil derfor også trappe opp på sin side, blant annet i nordområdene. Russland opplever at vestlige land søker å motarbeide dem, og innen- og utenrikspolitikken er i stor grad rettet mot å motarbeide dette (Etterretningstjenesten i Norge, 2016, s. 8).

Den norske etterretningstjenesten (E-tjenesten), ansvarlig for å overvåke truslene mot Norge fra utlandet, informerte våren 2016 om at de anser Russland som en av de største truslene mot norsk sikkerhet på sikt (Etterretningstjenesten i Norge, 2016). I sin årlige rapport, *Fokus 2016*, beskriver de en situasjon i rask endring og med stor uforutsigbarhet. Russland viser økt vilje og evne til å bruke et bredt spekter av virkemidler for å realisere sine politiske mål (Etterretningstjenesten i Norge, 2016). Rapporten nevner at Russland har et økende behov for kontroll over Nordområdene og Arktis, og voksende stormaktsambisjoner. E-tjenesten er bekymret over Russlands interne situasjon og den gjenvunne russiske selvtilliten. Russland satser mot modernisering innen kjernevåpen, luft-, rom- og marinestyrker, noe som gir dem en økt evne til å påvirke de vestlige alliertes handlefrihet i nordområdene (Etterretningstjenesten i Norge, 2016, s. 8).

4.3 Økonomiske hendelser

Den andre typen hendelser jeg har undersøkt, er de økonomiske hendelsene. Det er som nevnt innledningsvis et lavt nivå av økonomiske hendelser gjennom hele perioden, og det er hovedsakelig NATO, EU og USA som bruker denne formen for virkemidler (se figur 4.8). Det er særlig økonomiske sanksjoner innført av EU og USA mot Russland og russiske myndighetspersoner som er blitt iverksatt i løpet av perioden, og da i forbindelse med Russlands handlinger overfor Ukraina.⁶⁷ De vestlige aktørene benytter seg også mye av økonomiske bevilgninger og økonomiske hjelpepakker i konflikten med Russland⁶⁸. Pengene og ressursene som blir bevilget er ofte rettet mot å styrke Ukrainas statlige styrker og administrative apparat, i tillegg til å bistå med opptrening av soldatene og trene sammen med dem. Storbritannia har blant annet sendt flere grupper med spesialsoldater til Ukraina, og i perioder drevet med skolering og trening av de ukrainske styrkene.

Russland benytter seg i svært liten grad av økonomiske virkemidler, kun ved et par tilfeller overfor Tyrkia og vestlige stater, da de innførte handelsrestriksjoner⁶⁹ eller holdt tilbake olje og gass.⁷⁰ Russland sliter økonomisk gjennom hele perioden. De har blitt hardt rammet av de vestlige økonomiske sanksjonene, og den lave olje- og gassprisen. Russlands økonomi er i stor grad avhengig av store inntekter fra naturressurs-sektoren, og er derfor svært sårbare overfor svingninger i det internasjonale råvaremarkedet. Russland har derfor ikke den samme evnen til å selv benytte økonomiske virkemidler som det Vesten har, i tillegg til at dette ikke er en mye brukt strategi i deres portefølje av maktmidler. Det står i kontrast til Vesten, som bruker økonomiske sanksjoner og myk makt i første rekke, og så trapper opp militært etter hvert. Joseph Nye (2007; 1990, s. 155) er mannen som tilkjennes begrepet myk makt. Begrepet beskriver hvordan også andre faktorer enn militære kapabiliteter kan benyttes som en stats maktressurser. Størrelse på befolkningen, kommunikasjon, institusjonelle evner, økonomiens styrke, kultur og ideer er også virkemidler som kan benyttes av en stat for å oppnå sine interesser (Armitage & Nye, 2007; J. S. Nye, 1990). Nye er også talsmann for såkalt *smart power*, hvor man er opptatt av den rette kombinasjonen av myk og hard makt. Ved å bli en smartere forvalter

---

⁶⁷ BBC, 12. februar 2015. «Ukraine crisis: EU warns Russia over Ukraine agreement». The Guardian, 23. juli 2014. «Ukraine must provoke Nato shake-up». The Guardian, 4. september 2014. «Ukraine and Isis threat set to dominate talks as Nato summit starts».

⁶⁸ The Guardian, 5. Mars 2014. «Ukraine crisis: Diplomacy fails to yield result as Russia stays put in Crimea».

⁶⁹ BBC, 1. desember 2015. «Turkey's downing of Russian warplane – what we know». The Guardian, 27. november 2015. «Russia playing with fire, warns Turkey, as Moscow imposes visa regime».

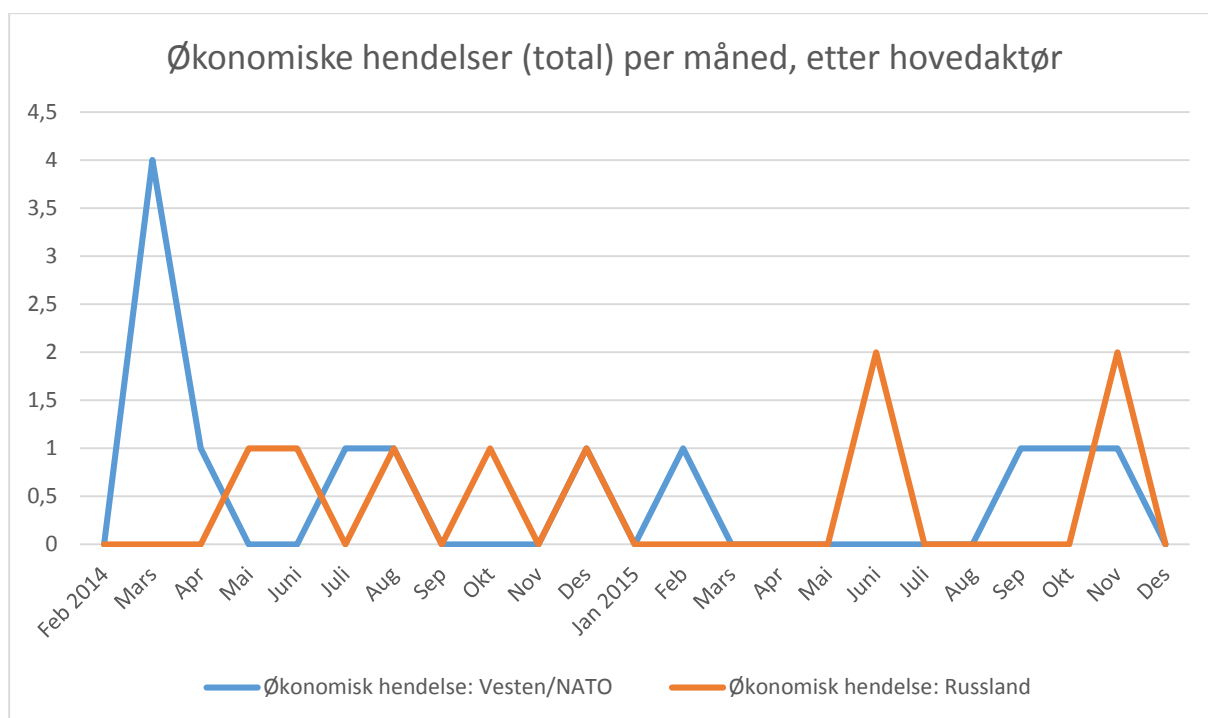
⁷⁰ BBC, 25. november 2015. «Ukraine closes airspace to all Russian planes».

av makt, mener Nye og Armitage (2007) at USA kan håndtere utfordringene de står overfor som dominerende makt i det internasjonale systemet av stater. Investering i globale goder, altså å tilby goder som folk og myndigheter i alle deler av verden vil ha, men ikke kan oppnå uten USAs lederskap, kan bidra til å sikre USAs posisjon og deres interesser (Armitage & Nye, 2007). Bygging av bedre forumer for forhandlinger om globale utfordringer, oppfordre til global enighet om viktige spørsmål (som helse og miljø), bedre tilgangen til internasjonal kunnskap og læring, øke fordelene ved handel for alle aktører, og fremme teknologisk nyvinning er elementer som trekkes frem som verdifulle investeringsområder for den fremtidige amerikanske utenrikspolitikken (Armitage & Nye, 2007).

Vestens fokus på myk makt kommer også til syne ved at de vestlige militærbudsjettene i flere år har vært synkende, før de nå igjen har begynt å vokse, i takt med endringen fra mykt makt og over mot bruk av mer militære strategier for å avskrekke Russland.⁷¹ Vesten har altså et bredere spektrum av virkemidler, og har etter den kalde krigens slutt hatt mindre tro på militær makt i stormaktsrelasjoner. Russland verdsetter på sin side militæret eller propaganda høyest (Baev, 2015; Van Herpen, 2016). Dette har tradisjonelt vært deres måte å reagere på. Maris Riekstins (2014) kommer med flere eksempler på hvordan Russland og Putin bruker feilinformasjon bevisst for å skape et nytt bilde av forholdet mellom Russland, USA og NATO, og hvordan Russland er et offer for forskjellsbehandling fra de vestlige stormaktene. Medieutspillene er en bevisst strategi for Putin for å sverte NATO og for å beskytte det de omtaler som sin rett til å beskytte russere rundt om i verden. Det utdypes likevel at Vesten på tross av Russlands propaganda, og det som kan oppfattes som revisjonistisk oppførsel, ikke må innføre en mer offensiv strategi overfor Russland, men heller jobbe med å vise en forent front mot Russlands handlinger i Ukraina, styrke NATOs kollektive forsvar og støtte opp Russlands naboland i Øst-Europa (Riekstins, 2014).

---

⁷¹ *The Guardian*, 23. juni 2014. «US presses Nato members to increase defense spending».

Figur 4.8

Den økonomiske krisen i Russland kan kanskje gjøre Putin mer interessert i å normalisere forholdet til Vesten. Verdensbanken har rapportert om at den forventede økonomiske veksten i Russland etter finanskrisen i 2008 er blitt forsinket som følge av den lave oljeprisen og de økonomiske sanksjonene (World Bank, 2016). Konsekvensene av disse faktorene medførte at landets BNP minsket med 3,7 % i 2015. Det gikk hardt utover forbrukernes kjøpekraft, og viljen til å investere. Antall fattige, det vil si mennesker som lever for mindre enn 40 kroner om dagen, har økt fra 3,1 til 19,2 millioner bare i 2015 (World Bank, 2016). Det tilsvarer hele 13,4 % av befolkningen. Oljeprisen falt til 50 dollar fatet i 2015, og ytterligere til 40 dollar fatet på starten av 2016 (U.S. Energy Information Administration, 2016). For et land avhengig av gode inntekter fra naturressurssektoren medførte dette et stort fall i årlige inntekter. Det forventes en nedgang på 1,9 % i 2016, før det blir en liten vekst i Russlands BNP på 1,1 % i 2017 (World Bank, 2016). Putins popularitet har ikke minket som følge av fallet i folkets levestandard, og det rapporteres om at 65 % av russerne vil ha Putin som president i valget i 2018 (Ostroukh, 2016). Russlands ledere har hittil klart å håndtere de økonomiske utfordringene på en gode måte, ifølge Verdensbanken. De poengterer likevel at Russlands økonomiske vekst de neste årene vil være avhengig av styrken i de økonomiske reformene landet må få på plass. Administrative barrierer for næringslivet, høye transport- og

logistikk-kostnader, og urettferdige konkurransevilkår trekkes frem som elementer Russland bør forbedre hvis de skal klare å skape den veksten de ønsker (World Bank, 2016).

De økonomiske sanksjonene skader Russland i stor grad, og Putin er etter hvert nødt til å få på plass avtaler med Vesten om å avslutte dem. Det har derfor vært møter mellom Putin og USAs utenriksminister John Kerry, våren 2016, i etterkant av at Putin avblåste Syria-operasjonen. Der har de diskutert betingelser for russiske småbedrifter, og krisetiltak for den russiske økonomien. Dette viser vilje til samarbeid, og kan kanskje tolkes som et tegn på at NATO og Vestens grep for å avskrekke Russland fra videre aggresjon har fungert. Vesten har satset tyngre på militære grep etter hvert, og det er rimelig å anta at det er de militære handlingene i større grad enn de økonomiske sanksjonene som har bidratt til en vellykket avskrekking (Feaver & Lorber, 2015; Pape, 1997).

4.4 Diplomatiske/politiske hendelser

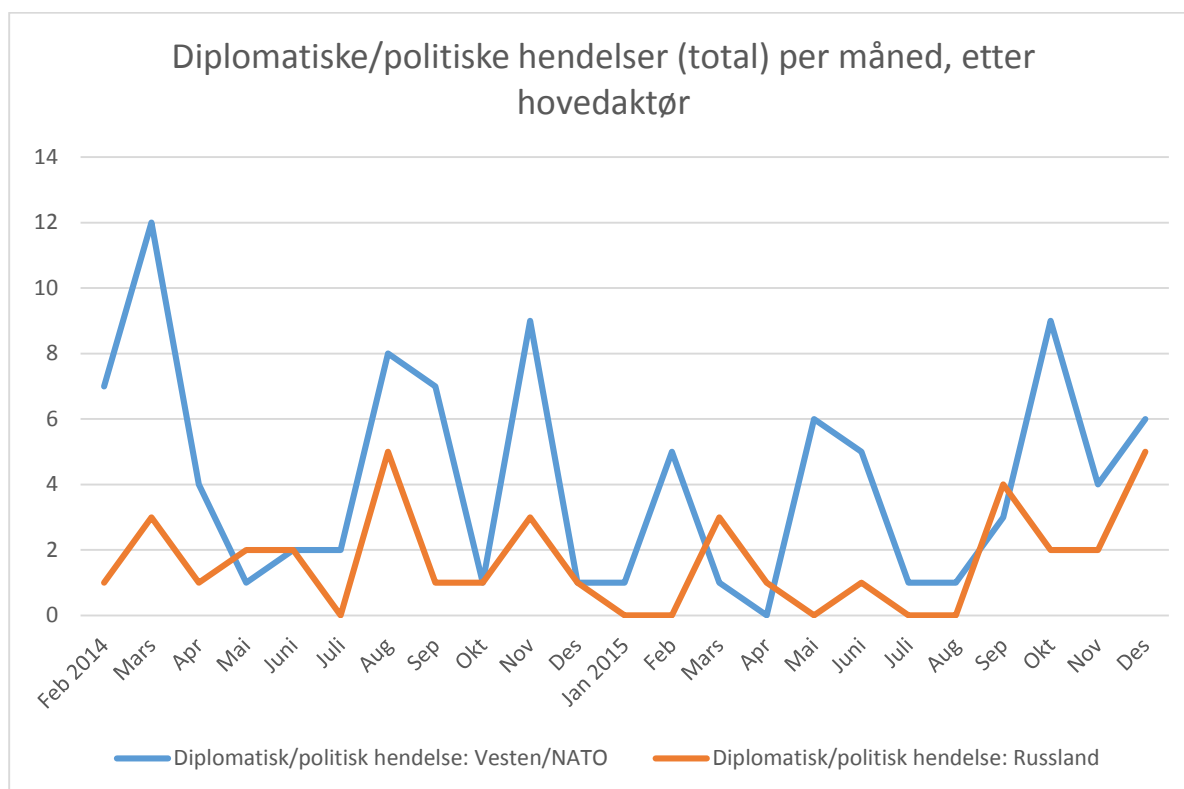
Den siste typen hendelser jeg har undersøkt, er de diplomatiske/politiske hendelsene. Denne gruppen inneholder et bredt spekter av hendelser, fra diplomati og møtevirksomhet, til interne politiske prosesser, retoriske utspill og propaganda. NATO/Vesten bruker mest diplomatiske/politiske hendelser, som reaksjon på Russlands handlinger (figur 4.9). De vestlige aktørene bruker lenger tid enn Russland for å iverksette tiltak, og særlig militære handlinger. De består av et stort antall stater, med ulike holdninger og politiske og historiske standpunkter. Det kan derfor bli vanskelig å enes raskt om store betente spørsmål, og diplomatiske/politiske handlinger blir derfor ofte benyttet som en første respons. Det er lettere å iverksette prosesser knyttet til kritiske ytringer eller møtevirksomhet enn det det er for alle aktørene å for eksempel bli enige om å innsette militære bakkestyrker i Ukraina. Siden beslutningsprosessene i NATO/Vesten er mer ressurs- og tidkrevende, ser det ut til at diplomatiske/politiske løsninger blir det enkleste. Militære handlinger er også dyrere, mer kompliserte å få enighet om, og kan bryte med befolkningens ønsker i de demokratiske nasjonene. Russlands militære handlinger i Ukraina og Syria skjedde i et svært raskt tempo. Tidselementet er derfor sentralt. I Russland blir de store beslutningene tatt av en liten og sterk elite, og ledelsen trenger ikke i like stor grad å ta hensyn til befolkningens ønsker eller andre stater interesser. NATO og Vesten frykter at lynoperasjoner også skal bli benyttet av Russland andre steder i verden, og er nødt til å utbedre prosedyrene for iverksetting av militære operasjoner, slik at også denne typen virkemidler kan iverksettes innenfor et akseptabelt tidsrom. Hvis Vesten klarer å opprettholde en styrke som

kan begrense hastigheten Russland kan rykke frem, så kan de, i tråd med Jervis (1978) sin teori om offensiv-defensiv-balanse, sabotere lynangrep fra Russland i stor grad. Det gir Vesten mulighet til å rekke å mobilisere tidsnok til å kunne påføre Russland store tap. Å vite at de potensielt vil måtte ta store tap, kan virke avskrekkende på et Russland med store økonomiske problemer. Russland har tradisjonelt blitt avskrekket av Vestens forsøk på avskrekking, og særlig i tilfeller hvor kostnadene til Russland vil kunne bli store.

Datamaterialet viser at det var en økning i Russlands diplomatiske/politiske hendelser utover 2015 (se figur 4.9), men dette var også en periode med et høyt antall slike hendelser for Vesten. Dette henger sammen med Syria-konflikten, og Tyrkias nedskyting a et russisk kampfly 24. november 2015, og russisk fordømming av handlingen.⁷² Det høye antallet vestlige diplomatiske/politiske handlinger er også et resultat av at flere selvstendige aktører på vestlig side ytrer seg ved konfliktsituasjoner, mens det på motsatt side av konflikten stort sett er Russland alene som driver med utenrikspolitiske uttalelser av denne typen.

---

⁷² BBC, 1. desember 2015. «Turkey-Russia row: A brief history of presidential war of words».

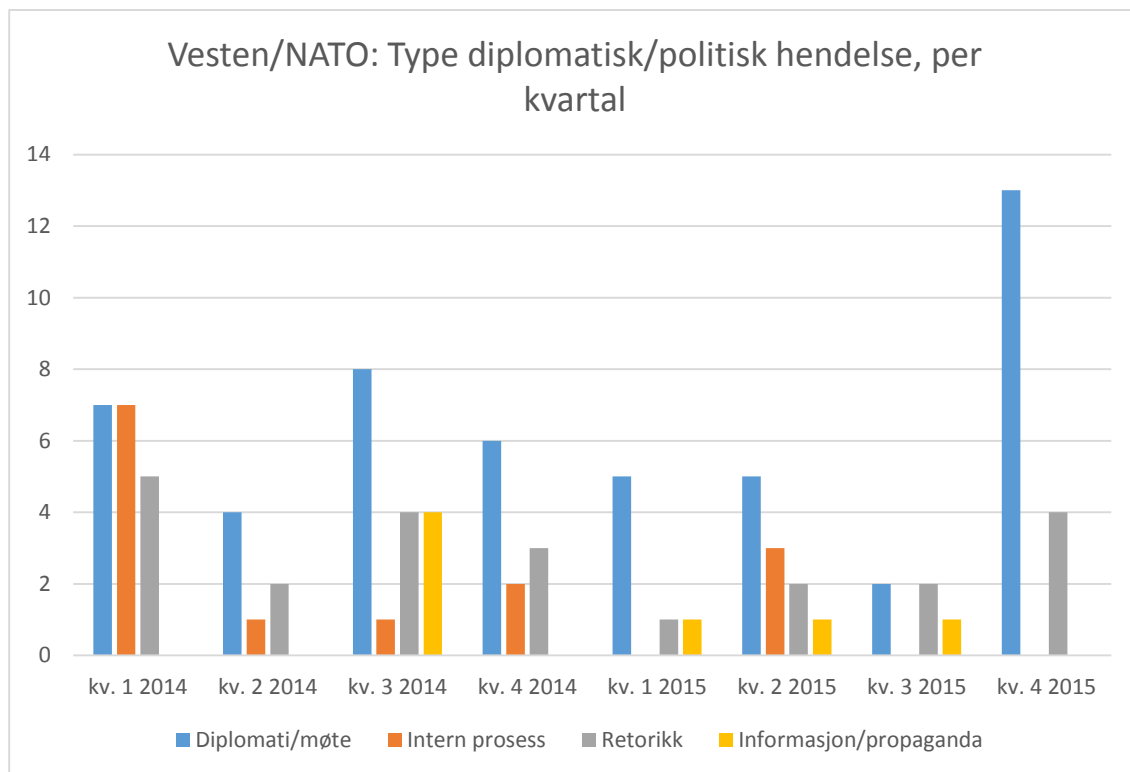
Figur 4.9

Økningen i de diplomatiske/politiske hendelsene i november/desember 2015 er en følge av de mange samtalene mellom Russland og USA om luftsikkerhet i forbindelse med statenes militære deltakelse i Syria. Partenes vilje til å forhandle frem spilleregler i Syria, og bedre kommunikasjonen, kan være en indikasjon på at partene søker ut av et sikkerhetsdilemma, eller det som kunne blitt et sikkerhetsdilemma. Bedre kommunikasjon og spilleregler minsker partenes usikkerhet knyttet til den andre partenes handlinger, og kan derfor minske det eventuelle sikkerhetsdilemmaet sin styrke (se figur 4.10). Jevnlig møtevirksomhet og opprettelse av direktelinje mellom Putin og Obama for å unngå eskalering og misforståelser i Syria var noen av tiltakene.⁷³ Den økte kommunikasjonen og innføring av «spilleregler» i forbindelse med Syria-konflikten, kan være årsaken til at utgangen av 2015 preges av et litt lavere konfliktnivå med mindre grad av *tit-for-tat*. Tidligere i perioden har nettopp den brutte kommunikasjonen mellom partene bidratt til økende usikkerhet og misforståelser. Den

⁷³ BBC, 10. oktober 2015. «Russia and US to resume Syria air safety talks». *The Guardian*, 10. oktober 2015. «Syria airstrikes: US and Russia expected to hold talks over risk of planes clashing».

minskende innsikten i partenes intensjoner, etter at blant annet forumet for samarbeid mellom NATO og Russland falt sammen på starten av Ukraina-konflikten, kan ha bidratt til økende frykt for de andres motiver, og dermed bidratt til et eventuelt sikkerhetsdilemma. Russland er likevel ganske aktive med informasjon/propaganda de siste månedene i 2015 (se figur 4.11). Dette var særlig i forbindelse med «skittkastingen» mellom Russland og Tyrkia i etterkant av nedskytingen i november,⁷⁴ men også ved at Putin og hans samarbeidspartnere i den russiske regjeringen ved flere tilfeller var ute og beskrev det kjølige forholdet mellom øst og vest, og hvordan Russland anser USA og NATO som en stor trussel mot Russland og russiske interesser.⁷⁵

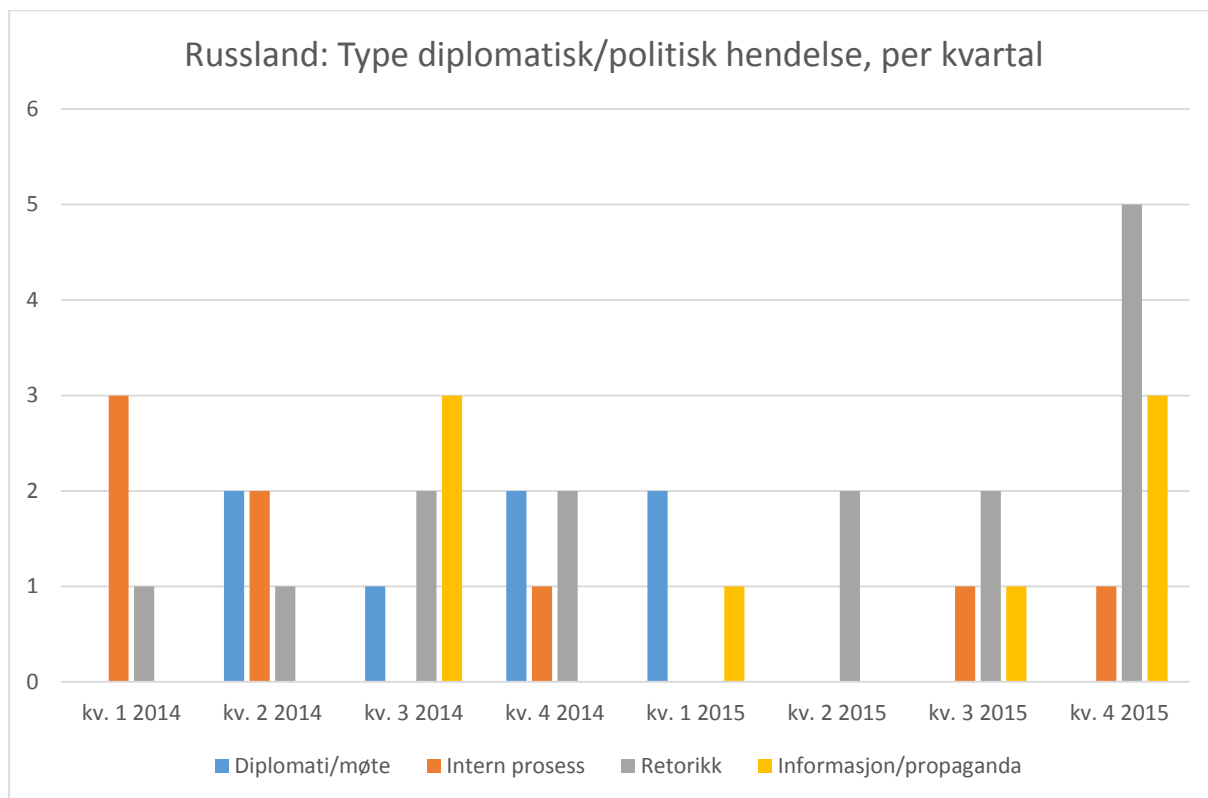
Figur 4.10

⁷⁴ TV2, 17. desember 2015. «Putin innrømmer russisk nærvær i Ukraina».

<http://www.tv2.no/2015/12/17/nyheter/russland/putin/toppsaker/7804914>, BBC, 9. desember 2015. «Turkey PM accuses Russia of wanting ethnic cleansing in Syria».

⁷⁵ NRK, 2. januar 2016. «Putin ser på USA og NATO som trusler mot Russlands sikkerhet».

<http://www.nrk.no/urix/putin-ser-pa-usa-og-nato-som-trusler-mot-russlands-sikkerhet-1.12730442>

Figur 4.11

4.5 Drøfting: Sikkerhetsdilemma eller avskrekking/maktbalanse?

Kan forholdet mellom Russland og NATO/Vesten karakteriseres som et sikkerhetsdilemma? Handler Russland og NATO/Vesten med bakgrunn i frykt for det de oppfatter som den andre partens aggressive handlinger? Er begge partene motivert av frykt, eller er den ene motivert av frykt mens den andre er motivert av et ønske om å endre status quo? Det er dette årsaksforholdet vi er interessert i: motivene til statene påvirker type modell som best kan forklare forholdet mellom statene.

Jervis (1978, s. 186-203) presenterte to variabler som styrer sikkerhetsdilemmaets intensitet: offensiv-defensiv-differensiering og offensiv-defensiv-balanse. Det er interessant å se på offensiv-defensiv-balansen, om det er fordel å benytte seg av offensive eller defensive strategier, i forhold til Russland, Ukraina og NATO/Vesten. Det kan se ut som om Russland har hatt fordelen av sine offensive strategier i Ukraina. De har vært raske og uforutsigbare, noe som har gjort at ukrainske myndigheter ikke rakk å mobilisere tidsnok til å avverge innlemmelsen av Krim i den russiske stat. Russland har et moderne og stort militære, med en sterk og sentralisert ledelse, som gjør lynoperasjoner mulig. Ukraina hadde allerede før

Russlands inntog i landet interne problemer, med opprørere, ny regjering og ikke-fungerende statlige organer. Dette bidro til å gjøre Russlands operasjon lettere å fullføre. Krim er langt fra hovedstaden, og innehar en befolkning med nære bånd til Russland. Landet har store etniske og politiske skillelinjer og desentraliserte statlige organer, som gjør forsvar utfordrende. Kombinasjonen av de interne utfordringene og angrepet fra Russland ble for mye for de ukrainske myndighetene å forsvare seg mot. Alt dette taler for fordel til Russlands offensive taktikk. NATO er i tillegg tungrodd når det gjelder å få igjennom beslutninger, og særlig når det gjelder kostbare og risikofylte militære operasjoner.

Når det gjelder offensiv-defensiv-differensiering, om det går an å skille mellom offensive og defensive våpen, ser det ut til Russland benytter seg av mer offensive våpen enn NATO/Vesten. Russland har militærmakt som sitt fremste virkemiddel i utenrikspolitikken, med et moderne, høyteknologisk og stort militære. NATO opererer med mer defensive strategier, med hovedfokus på diplomati, økonomiske sanksjoner og operasjoner som innføres i etterkant av Russlands handlinger.

Jervis beskriver fire scenarier for sikkerhetsdilemmaets intensitet. Hvilket scenario passer best på Russland og NATO? I forholdet mellom de to partene jeg undersøker, ser det ut til at det er en fordel for offensive kapabiliteter og at man kan skille mellom offensive og defensive strategier. Russland hadde store fordeler av sin raske og offensive operasjon på Krim. Da er det i så fall scenario tre som passer best med Russland og NATO. Det vil si at sikkerhetsdilemmaet ikke har noen intensitet, men at det fortsatt kan oppstå sikkerhetsutfordringer (Jervis, 1978, s. 213). Siden det offensive har fordelen, vil det fortsatt være frykt for at en av partene, og da kanskje først og fremst Russland i dette forholdet, skal handle revisjonistisk i fremtiden.

Når det gjelder Glaser sine to variabler, graden av aktørenes grådighet og aktørenes kunnskapsnivå og den andre aktørens motiver (Charles L Glaser, 1997, s. 174), kan det se ut som om de også taler for at det ikke er sikkerhetsmodellen som best kan beskrive forholdet mellom Russland og NATO/Vesten. For at det skal kunne betegnes som et sikkerhetsdilemma, er motivasjonene til statene nødt til å være sikkerhet, eller frykt for den andre statens mulige fremtidige aggressive handlinger. Basert på Russlands utenrikspolitiske doktriner, deres militære opprustning og handlinger de siste par årene, virker det ikke som om de primært er motivert av trusselen fra NATO og USA. Russland liker ikke hvordan de vestlige aktørene dominerer det internasjonale systemet av stater, men de er heller opptatt av å øke sin posisjon

for å igjen kunne være en sterk internasjonal stormakt. De er ikke fornøyd med sånn situasjonene har vært for Russland siden den kalde krigens slutt, og de ønsker å tilegne seg makt og blitt tatt hensyn til av de andre stormaktene. Derfor virker det som om motivasjonen til Russland i stor grad er grådighet, og eventuelt i mindre grad at de føler seg truet av Vestens utvidelser østover. Samtidig kan man definere faren for regimeendring som en sikkerhetstrussel, og da vil et utvidet vestlig innflytelsesområde oppfattes som en sikkerhetstrussel av alvorlig grad i Russland. Et velfungerende, demokratisk og «vestlig» Ukraina kan for eksempel bli en mulig ledestjerne for demokratiske krefter i Russland, noe som innebærer en alvorlig risiko for regimeendring.

NATO og Vesten er på sin side åpenbart interessert i å opprettholde status quo. De har opplevd en periode med mye sikkerhet og gode økonomiske forhold etter den kalde krigens slutt, og ønsker ikke at det skal erstattes av et vanskeligere internasjonalt klima, konflikt og destabilisering i Europa. Det eksisterende systemet virker til Vesten og USAs fordel. De husker godt det kjølige forholdet til Sovjetunionen, og ønsker ikke å igjen måtte stå overfor et sterkt og uforutsigbart Russland. Opprettholdelse av status quo har vært et uttalt mål for USA siden den kalde krigen. De vil fortsatt være den sterkeste aktøren i systemet av stater, og deres utenrikspolitiske doktriner spesifiserer at ingen skal kunne utfordre dem militært (Goldberg, 2016). Et voksende og mer risikovillig Russland, med modernisert militære og evne til å benytte seg av det på en god måte, er ikke en situasjon USA liker å stå overfor. Både EU, NATO og USA oppfatter Russlands handlinger som provoserende og testende, og er urolige for hvor langt den russiske ledelsen er villig til å gå. Vil Russland iverksette lynoperasjoner mot andre stater enn Ukraina? Er det alvor bak truslene om bruk av atomvåpen? Vil vestlig økonomisk, politisk eller militær avskrekking fungere på Russland denne gangen?

Det kan naturligvis også diskuteres at Vestens oppmuntring til regimeendring i Ukraina og NATO-medlemskap til Montenegro også er et forsøk fra Vesten for å endre status quo enda mer til Vestens/USAs fordel. Det samme er den langvarige diskusjonen om det amerikanske rakettforsvaret, hvor deler av det utplasseres i Romania og Polen i disse dager. Rakettforsvaret vil av Russland bli oppfattet som en problematisk militær endring av status quo på vestlig side. Forsøk på å endre status quo trenger ikke å være militære handlinger, men kan utmerket godt også dreie seg om økonomi, regimetype, institusjoner og verdier.

Et annet viktig spørsmål er om partene vet om hverandre intensjoner (Charles L Glaser, 1997, s. 174). Kunnskap om at en annen stat er en sikkerhetssøker, kan bidra til å redusere

sikkerhetsdilemmaet, men er dessverre vanskelig å vite med sikkerhet. Motivene blir forkledd i propaganda, retorikk og motstridende handlinger. Den dårlige kommunikasjonen mellom hovedaktørene siden starten av Ukraina-konflikten har gjort det enda vanskeligere for statene å vite hva motstandernes mål er. I enkelte perioder har kommunikasjon mellom partene vært ikke-eksisterende, og kun bestått av bevisste medieutspill eller offentlig kritikk. Slutten av 2015 innebar en bedring i kommunikasjonsmulighetene, etter at en direktelinje mellom Obama og Putin ble opprettet for å kunne diskutere militære styrkers plasseringer i Syria og unngå eskalering og misforståelser.⁷⁶ På tross av det lave kommunikasjonsnivået er det mange måter å tilegne seg informasjon om den andre partens intensjoner. Både Russland og NATO/Vesten bedriver utstrakt etterretningsvirksomhet, med store ressurser rettet mot å hele tiden vite hva potensielt truende stater foretar seg. Militær utvikling, troppeforflytninger, landets økonomiske og politiske situasjon blir nøye fulgt med for å lete etter tegn på endring i politikken mot mer revisjonistiske handlinger. Jeg vil derfor påstå at de vestlige aktørene har god greie på Russlands synspunkt på den nåværende situasjonen, og hva de ønsker å endre for å bli en sterkere og viktigere aktør internasjonalt. Tilsvarende rapporteres det om høy aktivitet av russisk spionasje mot vestlige stater og NATO-administrasjon, noe som taler for at Russland også til enhver tid følger med på Vestens fokusområder og kapabiliteter. De vestlige aktørene er også i større grad enklere å følge med på, ettersom den demokratiske og åpne styreformens som preger de aktuelle statene skaper mer gjennomsiktighet og forutsigbarhet. Russland vil derfor være klar over hvor NATO og USA har utfordringer knyttet til strategiske beslutninger, slik NATO og USA tilsvarende følger med på politiske prosesser i den russiske hovedstaden.

Hvis partene er fanget i et sikkerhetsdilemma, er det en del elementer jeg forventer å finne. For det første vil begge parter være opptatt av å forsvare seg selv. De er redde for at den andre siden er revisjonistisk, eller vil bli det i fremtiden. Her kan det diskuteres om denne frykten gjelder både Russland og NATO, eller om Russlands utspill om frykten for Vesten kun er retoriske virkemidler i kampen om en mer sentral posisjon i det internasjonale systemet.

Partene vil også være på leting etter måter å dempe spenningsnivået på (Jervis, 2001, s. 27-28). De ville ikke tatt alle muligheter de har til å utvide, så lenge det ikke er vitalt for deres sikkerhet. Samtidig som de forventer at den andre aktøren skal ta alle muligheter de får til å ekspandere (Jervis, 2001, s. 37). Det har vært interesse på begge sider av konflikten for å minske

---

⁷⁶ BBC, 10. oktober 2015. «Russia and US to resume Syria air safety talks».

spenningsnivået, og delta i forhandlinger.⁽⁷⁷⁾ Samtidig har Russland tatt risiko i forbindelse med innlemmingen av Krim, og både NATO og EU har utvidet østover. Partene må ha visst at handlingene ville føre til negative reaksjoner fra den andre siden. Begge de to sidene i et sikkerhetsdilemma ønsker status quo. Derfor vil de ikke ha de økte kostnadene og risikoen som følger av å utvide. Men alle ønsker likevel å forbedre sin strategiske posisjon, så lenge kostnadene og risikoen er lav nok (Jervis, 2001, s. 39). Vanlige handlinger vil derfor bli sett som et forsøk på å lure dem i bakhold. Noen stater er mer villige til å ta høyere risiko og kostnader for å få en mulighet til å forme verden etter sine verdier, som Nazi-Tyskland under Hitlers ledelse. Russland er ikke en slik stat. De er kanskje villig til å gå et par skritt lenger enn det NATO og USA helst skulle ønske, men historisk sett har avskrekking ofte fungert på Russland, noe som vitner om at de ikke er villige til å risikere for mye.

Det vil også være normalt at partene ser sine egne handlinger som ledd i å opprettholde status quo, mens den andre partens handlinger oppfattes som revisjonistiske. Denne usikkerheten rundt de andres motiver er essensiell hvis det skal være et sikkerhetsdilemma. NATO utvider østover fordi de ser det som stabiliserende å innlemme flere stater i alliansen. Samtidig vet de at Russland er skeptisk til NATO-påvirkning i Øst-Europa. Russland ser det som sin rett å utøve innflytelse i de tidligere sovjetstatene, og ser NATOs og EUs forsøk på å etablere bånd til øst-europeiske stater som et vestlig forsøk på å begrense Russlands makt. Deres egne handlinger oppfattes derfor som nødvendig for å forsvare russiske interesser. På den andre siden er det tydelig at Russland ikke er fornøyd med status quo, da det er et uttalt utenrikspolitisk mål å vinne tilbake mye av den makten landet mistet ved den kalde krigens slutt.

---

⁷⁷ Som å lage spilleregler for partenes deltakelse i Syria. *BBC*, 10. oktober 2015. «Russia and US to resume Syria air safety talks».

4.5.1 Caser som viser elementer av sikkerhetsdilemma

Det finnes epoker i løpet av tidsrommet jeg har undersøkt som inneholder tendenser til spiraleffekter. Et eksempel er situasjonen hvor Krim ble en del av Russland i mars 2014.⁷⁸ Dette var en fase i konflikten med eskalering og opptrapping på begge sider. Da de russiske styrkene ble bekreftet observert på Krim 2. mars,⁷⁹ iverksatte USA, Frankrike og Storbritannia sanksjoner mot Russland, og trakk seg fra forberedelsene til G8-møtet i Sotsji.⁸⁰ De utestengte etter hvert Russland fra G8.⁸¹ En serie NATO-møter og krisemøter på vestlig side fulgte, for å avgjøre hvordan de skulle respondere på den betente situasjonen. Vesten annonserte også at det var blitt innvilget en økonomisk hjelpepakke til Ukraina.⁸² Den 8. mars tok russiske styrker kontroll over Krim,⁸³ noe som var en spesielt alvorlig hendelse siden en annen stat gikk inn i et land og tok kontrollen over et annet lands område. Etter referendumet om Krims løsrivelse fra Ukraina,⁸⁴ innførte EU og USA strengere økonomiske sanksjoner mot Russland, i tillegg til at de sendte flere militærfly til Øst-Europa for å trygge sine allierte⁸⁵. Putin signerte kort tid etter avtalen om å innlemme Krim i Russland. Dette skapte store fordømmelser fra Vesten. På dette tidspunktet begynte NATO for alvor å iverksette tiltak for å betrygge NATO-landene i øst, og det ble planlagt opptrapping av antall amerikanske styrker i de baltiske landene og flere militærøvelser i Ukraina våren og sommeren 2014. Flere amerikanske militærskip ble også flyttet til Svartehavet.⁸⁶ Flere episoder mellom russiske fly og amerikanske skip inntraff utover våren, med fare for ytterligere eskalering da USA oppfattet de russiske overflyvningene som truende simulerte flyangrep.⁸⁷ NATO iverksatte økning i *Baltic Air Policing*.⁸⁸ De baltiske landene og Polen hadde den siste tiden opplevd en stor økning i russiske fly langs sine grenser,

---

⁷⁸ *BBC*, 13. november 2014. «Ukraine crisis: Timeline». *The Guardian*, 18. mars 2014. «Putin signs treaty to annex Crimea as Ukraine authorizes use of force».

⁷⁹ *The Guardian*, 3. mars 2014. «Ukrainian and Russian troops in standoff at Crimean military base – As it happened».

⁸⁰ *The Guardian*, 2. mars 2014. «UK and France pull out of G8 preparatory talks over Ukraine crisis».

⁸¹ *The Guardian*, 2. mars 2014. «UK and France pull out of G8 preparatory talks over Ukraine crisis».

⁸² *The Guardian*, 5. mars 2014. «Ukraine crisis: Diplomacy fails to yield result as Russia stays put in Crimea».

⁸³ *BBC*, 27. oktober 2015. «Ukraine profile - Timeline». *The Guardian*, 8. mars 2014. «Russia may end nuclear checks in response to Ukraine sanctions – as it happened».

⁸⁴ *BBC*, 13. november 2014. «Ukraine crisis: Timeline».

⁸⁵ *BBC*, 27. oktober 2014. «Ukraine profile - Timeline».

⁸⁶ *USNI*, 15. april 2014. «Russian fighter buzzes U.S. Destroyer in Black Sea».

<http://news.usni.org/2014/04/14/russian-fighter-buzzes-u-s-destroyer-black-sea>

⁸⁷ *The Guardian*, 31. juli 2014. «Nato unprepared for potential threats from Russia, say MPs». *The Guardian*,

15. april 2014. «Nato chief calls on Russia to stop destabilizing Ukraine». *The Guardian*, 14. april 2014.

«Russian fighter jet made repeated passes close to US warship in Black Sea».

⁸⁸ *The Guardian*, 28. april 2014. «UK deploy four RAF fighter-jets to patrol Baltic airspace». *The Guardian*, 16. april 2014. «Nato step up presence near Russian borders».

og etterlyste nye tiltak fra NATO for å trygge dem mot et eventuelt russisk angrep. Frykten var at Russland skulle iverksette en lignende lynoperasjon som den man hadde sett på Krim.

En annen periode som kan antyde spiraltendenser, begynte da Putin trakk inn atomvåpen i debatten 16. juni 2015.⁸⁹ Putin minnet Vesten om at Russland er en stor atommakt, og at de hadde lagt til mange nye missiler til arsenalet sitt i løpet av våren 2015. Dette førte til at NATO begynte arbeidet med å endre sin atomvåpen-politikk 24. juni.⁹⁰ I tillegg sendte USA flere kampfly, tanks og artilleri til Øst-Europa i august som en del av responsen på den spente situasjonen.⁹¹ NATO åpnet også en permanent base i Vilnius i Litauen.⁹² Kort tid etter begynte Russland byggingen av ny militærbase nær grensen til Ukraina.⁹³ Perioden markerte starten på det som virker som NATOs nye vilje til å gå inn med mer militære ressurser for å trygge de allierte i Øst-Europa, og anerkjennelse av at det ikke er tilstrekkelig med økonomiske og politiske virkemidler for å demme opp for Russlands handlinger.

4.5.2 Caser som viser elementer av avskrekking/maktbalanse

For at forholdet mellom Russland og NATO/Vesten best kan forklares av avskrekkingmodellen og maktbalanse, forutsetter det at en av partene er drevet av grådighet, mens den andre er drevet av frykten og usikkerheten knyttet til den første partens motiver. I dette tilfellet er det mest naturlig å ta utgangspunkt i Russland som den eventuelt revisjonistiske aktøren, mens NATO/Vesten forsøker å demme opp for, og avskrekke, Russland. Russland kan eventuelt oppfattes som en maktbalanserende/avskrekkende aktør overfor NATO i Øst-Europa, som følge av trusselen de føler på grunn av NATO-utvidelsene. Viser Russland revisjonistiske trekk? Russland tester kontinuerlig responsen fra andre stater ved å fly eller seile nær deres grenser. Dette gjelder særlig overfor vest-europeiske stater og de baltiske landene. Russland sjekker responstid, viser frem nye fly, seiler ubåter inn i andres farvann, og flytter grensen sin lenger inn i Sør-Ossetia.⁹⁴ Dette er tegn jeg mener tyder på at Russland forsøker å finne ut hvor langt de kan gå før NATO og USA reagerer.

---

⁸⁹ *The Guardian*, 16. juni 2015. «Vladimir Putin opens Russian military Disneyland patriot park».

⁹⁰ *The Guardian*, 24. juni 2015. «Nato to review nuclear weapon policy as attitude to Russia hardens».

⁹¹ *The Guardian*, 25. August 2015. «US sends F-22 fighter jets to Europe as part of Ukraine response».

⁹² *VG*, 3. september 2015. «Slik svarer NATO-Jens på Putins muskel-fleksing».

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/nato/slik-svarer-nato-jens-paa-putins-muskel-fleksing/a/23517448/>

⁹³ *The Guardian*, 9. september 2015. «Russia building major military base near Ukrainian border».

⁹⁴ *The Guardian*, 14. juli 2015. «Georgia accuses Russia of violating international law in South Ossetia».

Russland ønsker ikke status quo, og er villig til å ta risiko og kostnader for å igjen bli en stor aktør internasjonalt. Selv om de kan føle seg truet av vestlige relasjoner til øst-europeiske stater, er det ikke riktig å si at de primært er drevet av frykt for Vesten. Men motivasjonen kommer an på hvem som ser. Vesten oppfatter Russland som aggressiv, Russland sier de opprører seg sånn fordi Vesten oppfører seg truende, men Russland ønsker også økt innflytelse.

Historisk har Russland blitt avskrekket av Vestens forsøk på å balansere mot dem. Russland har prøvd å tøyne grensene for hva de vestlige aktørene godtar, men har ikke vært villig til å ta risikoen og kostnadene det innebærer å eskalere konflikten ytterligere. Flere hendelser under den kalde krigen er eksempler på dette, som Cuba-krisen i 1962. Russland viste tendenser til å bli avskrekket våren 2014, da de gikk med på å trekke tilbake russiske styrker fra grensen til Ukraina i mars 2014, etter samtaler mellom den russiske utenriksministeren og USAs utenriksminister, John Kerry, 30. mars.⁹⁵ Styrkene var tilbake på forhøyet styrke langs den ukrainske grensen allerede 10. april.⁹⁶ De har likevel ikke brukt militærmakt andre steder enn i Ukraina og på Krim. Dette kan vise vilje til å samarbeide, hvis de får det de ønsker. Men det kan også vise at Russland ønsker å konfrontere NATO/Vesten og teste når de er villige til å sette ned foten overfor Russland. Russland er hvert fall ikke i en situasjon på det tidspunktet hvor de trenger å trappe opp styrkene langs grensen fordi de følte seg truet, så handlingen taler for et revisjonistisk Russland med ønske om å tilegne seg mer makt og strategiske posisjoner.

Et spørsmål de vestlige aktørene har vært nødt til å stille seg selv, er om det går an å få til effektiv avskrekking av Russland med kun økonomiske og politiske virkemidler. Kan ikke-militære virkemidler ha lignende effekt som militære når det gjelder sikkerhetsdilemma og avskrekking/maktbalanse? Hovedpoenget med sanksjoner er å påføre motparten økonomisk straff for å få denne til å endre sin politikk. I dette tilfellet dreier det seg om å få Russland til å gi tilbake Krim til Ukraina, og arbeide for å stabilisere sørøst-Ukraina. Det avgjørende er derfor ikke den økonomiske effekten sanksjonene har på Russlands nasjonale økonomi, men om sanksjonene bidrar til å endre landets handlinger, noe de ikke har gjort hittil. Det kan også stilles spørsmålstegn ved om Russland vil velge å endre politikk som følge av politiske virkemidler. Virkemidler av denne typen brukes ofte for å svekke landets omdømme, gjennom kritikk, fordømmelse og propaganda. Spørsmålet er om omdømme er noe Russland bryr seg om? Russland ønsker å bli oppfattet som en sterk og truende aktør, en sentral brikke i det

---

⁹⁵ *The Guardian*, 31. mars 2014. «Dmitry Medvedev visits Crimea as Russia's army begins border withdrawal».

⁹⁶ *The Guardian*, 10. april 2014. «Satellite images reveal Russian military buildup on Ukraine's border».

internasjonale systemet som de andre statene er nødt til å forholde seg til. Omdømmet de etterstreber kan til dels styrkes av å gå mot Vestens oppfordringer, og vise at de er sterke nok til å gjøre opprør mot USAs og Europas dominans internasjonalt. Effektiviteten av sanksjonene og de vestlige politiske handlingene kan med bakgrunn i dette sies å ha liten faktisk effekt på Russland handlinger i Ukraina. De økonomiske virkemidlene svir for Russland, men rammer hovedsakelig bare det russiske folk. De politiske og økonomiske virkemidlene ser ikke ut til å skape noen endring i den russiske styresmaktens utenrikspolitiske linje i Ukraina. Militæret er den viktigste strategien for Russland internasjonalt, og kanskje er det nettopp derfor NATO og USA er nødt til å svare med samme mynt for å få Russlands regime til å forstå alvoret i Vestens reaksjoner. NATO er derfor igjen nødt til å bli en reell militær sikkerhetsallianse, med militærmakt som grunnpilar for sin avskrekkingpolitikk.

Det er altså fire ulike varianter av hvordan forholdet mellom de to partene kan beskrives, basert på spørsmålet om det er sikkerhetsdilemma eller avskrekking/maktbalanse som best kan forklare årsakene til partenes opprustning og tilspisning av konflikt: 1) Begge statene blir utsatt for forsøk på avskrekking; 2) begge statene er i en fryktspiral; 3) Russland avskrekkes mens NATO er i fryktspiral; 4) Russland er i en fryktspiral mens NATO avskrekkes. Jeg mener at analysen av de empiriske dataene taler for at flere av utfallene er til stede i forholdet mellom NATO/Vesten og Russland i 2014 og 2015. Det er likevel sterkest støtte til argumentet om at Russland avskrekkes av NATO som følge av det NATO oppfatter som russisk aggresjon. Det er også noe støtte til argumentene om at begge partene både blir avskrekket og er i en fryktspiral, fordi begge partene til dels oppfatter den andre partens handlinger som truende for egne interesser.

Kapittel 5. Oppsummering og konklusjon

Hensikten med denne oppgaven har vært på undersøke om NATO/Vesten og Russland kan sies å være fanget i et sikkerhetsdilemma. Jeg har også undersøkt om forholdet bedre kan forklares ved hjelp av avskrekkingsmodellen og maktbalanseteori.

Jeg benyttet meg av en empirisk undersøkelse, hvor jeg samlet inn data om handlingene som er blitt utført av Russland og NATO/Vesten i perioden februar 2014 og ut desember 2015. Innledningsvis redegjorde jeg for teori og tidligere forskning som er gjort om sikkerhetsdilemma-modellen, og motsatsen avskrekkingsmodellen og maktbalanse. Jeg presenterte to motstående hypoteser; om at forholdet mellom de to partene kunne karakteriseres som et sikkerhetsdilemma, og at forholdet bedre kunne forklares ved å bruke avskrekkingsmodellen og maktbalanse. Deretter kom en gjennomgang av oppgavens metodologi, med valg av kilder, kategorier og styrker og svakheter ved dette. Deretter fulgte oppgavens analytiske del, med presentasjon av datamaterialet og en drøfting av dem opp mot teorigrunnlaget.

Basert på den overstående drøftingen har jeg kommet frem til at Russland og NATO/Vesten mest sannsynlig ikke kan sies å være fanget i et sikkerhetsdilemma. Det kan hende at perioder inneholder innslag av dette, men kanskje mer retorisk enn reelt. Avskrekkingsmodellen virker derfor å fungere bedre på forholdet mellom Russland og NATO/Vesten i 2014 og 2015 enn det sikkerhetsdilemma-modellen kan sies å gjøre. Det er ikke nødvendigvis utelukkende den ene eller andre hypotesen som er riktig, men heller at det kan være elementer fra begge modellene i forholdet mellom partene. Eventuelt at noen perioder karakteriseres av spiraleffekter og sikkerhetsdilemma, mens andre bedre beskrives med avskrekking/maktbalanse-dynamikk. Det er vanskelig å avgjøre hvilken av modellene som best passer på forholdet mellom Russland og NATO/Vesten i dag. Det kommer tydelig frem gjennom debatten rundt hver eneste situasjon som blir forsøkt forklart med disse årsaksmekanismene. Det er sjelden et enhetlig svar, og det finnes ofte elementer som taler for begge retninger.

Hendelsene våren 2014 viste at begge parter var opptatt av å forsvare sine posisjoner og interesser. Men Russland oppleves som mer drevet av aggresjon og ønske om å tilegne seg en bedre posisjon internasjonalt. NATO virker på motsatt side mest opptatt av å demme opp for Russlands eventuelle fremtidige handlinger. Det er tydelig at de ikke føler seg sikre på hvor

langt Russland er villig til å gå, og hvordan de best skal sikre seg mot fremtidige angrep. Begge parter virker interessert i å forhandle om mulige løsninger på konflikten, men det er vanskelig å komme til enighet som følge av skepsis til hverandres intensjoner. Ingen av partene ønsker å øke risikoen eller kostnadene unødvendig, men det kan virke som Russland er mer villig til å ta risiko for å tilegne seg innflytelse og vise hvor sterke de har blitt.

Selv om Russland kan virke drevet av aggresjon, er de tydelige i ytringene sine om at NATO og USA er deres største fiende, og at de oppfatter Vestens handlinger som et forsøk på å begrense Russlands makt. NATO-utvidelsene østover, og handelsavtaler mellom EU og de øst-europeiske statene oppleves truende, men også fornærmende, siden områdene tidligere var en del av Sovjetunionen og Russlands innflytelsessfærer. De tolererer ikke lenger dette, og begynte å si tydelig fra med Georgia i 2008 og nå Ukraina i 2014. Dette er i tilfelle først og fremst en defensiv orientert strategi, hvor Russland søker å demme opp overfor NATO og Vesten i Øst-Europa.

Det er vanskelig å si sikkert hva statenes motivasjoner er. Retorisk kan forholdet virke som et sikkerhetsdilemma, for eksempel på grunn av russiske politikeres uttalelser om truende vestlig adferd. Men spiraleffektene man ser er kanskje akkurat det, mer retoriske enn reelle. Motivasjonen til Russland er kanskje ikke frykt, men grådighet (revisjonistisk) og et ønske om en bedre posisjon i det internasjonale systemet. Partenes uttalelser vitner om frykt for hverandre, og at handlingene man gjør er en reaksjon på den andres handlinger, derav spiraleffekten. Men ytringene er en del av spillet. Russland bruker informasjonsformidling aktivt for å danne et inntrykk av trusselen de står overfor fra NATO/Vesten er årsaken til sikkerhetstiltakene og den økende militære aktiviteten. Sannheten kan likevel virke å være noe annet, da Russlands ledelse har vært tydelige på at de ønsker å gjenopprette landets viktige rolle internasjonalt. Putin har fra starten av sin regjeringstid vært den sterke lederen som skal rette opp feilene som ble gjort etter den kalde krigen og gjenoppbygge Russlands rykte og styrke. Så selv om det kan hende frykten for NATO-utvidelser og USA er reell, er det vanskelig å forsvare et argument om at Russland ikke primært handler som de gjør for å endre status quo. De vil bli en makt det internasjonale systemet er avhengige av å lytte til, en stormakt som bidrar til å motvirke USAs dominans de siste årene, og en makt som igjen kan være med på å diktere reglene for det internasjonale systemet.

NATO, er det kanskje lettere å tolke som en status quo-orientert aktør. De fleste NATO-landene har hatt det relativt trygt og stabilt siden den kalde krigens slutt, og har hatt det godt

under USAs dominerende posisjon og som sikkerhetsgarantist internasjonalt. De ønsker ikke igjen å stå overfor en trussel fra øst, som krever økte kostnader og mer press på deres administrative organer. De ønsker derfor å demme opp for Russlands forsøk på å endre miljøet i Europa, og gjenopprette stabiliteten de har trivdes med i perioden Russland har ligget med brukket rygg etter Sovjetunionens fall.

NATO/Vestens avskrekking ser ut til å fungere på Russland, så lenge NATO/Vestens avskrekking blir oppfattet som troverdig av Russland. De har ikke gjennomført lignende operasjoner som på Krim og i Ukraina andre steder, og det kan derfor virke som om de lar seg stoppe av NATOs økende mobilisering av styrker i Øst-Europa. Det ser ikke ut til at Russland er villige til å risikere den kostnaden videre aggresjon ville innebære. Avskrekkingens troverdighet har ikke vært tilstrekkelig overfor Georgia og Ukraina, land som står utenfor NATO, og historisk har vært spesielt viktige områder for Russland. Dette er også områder hvor NATO ikke primært har benyttet militære virkemidler for å avskrekke Russland, men heller kommet med retoriske utspill og til dels økonomiske sanksjoner for å stoppe Russland fra å fortsette med lignende handlinger andre steder. Avskrekkingens funksjon kan derfor sies å følge grensen mellom Russland og NATO-landene. Finland og Sverige står i en særposisjon her, hvor Russland nok må regne med større vilje hos NATO til å støtte landene selv om de offisielt står utenfor alliansen.

Resultatene fra analysen kan relateres til fire dimensjoner. Den første dimensjonen tar for seg det overordnede spørsmålet om spiral-effekter versus avskrekking. Den andre dimensjonen er tidsdimensjonen, som blant annet viser endringer i virkemidler eller spiraleffekter over tid. Virkemiddeldimensjonen er den tredje dimensjonen. Den inneholder likheter og ulikheter mellom partene i hvordan de baserer seg på militære, økonomiske eller diplomatiske/politiske virkemidler for å oppnå sine interesser. Det kan for eksempel se ut som om Russland har hatt fordel av sine offensive strategier i Ukraina. Den siste dimensjonen kaller jeg for NATO-grense-dimensjonen. Den viser oss hvordan NATOs avskrekking har ulik effekt for de forskjellige landene i alliansen og i Europa.

Hovedfunnene i denne oppgaven er direkte relatert til de overnevnte dimensjonene, og kan oppsummeres i fem punkter: For det første er det tydelig at partenes handlinger følger hverandre, som en reaksjon på den andre partens handlinger. Det er med andre ord et tydelig *tit-for-tat*-mønster.

For det andre ser man store forskjeller i hva slags strategier partene velger å bruke. Gjennom mesteparten av perioden bruker NATO og de andre vestlige aktørene primært økonomiske og diplomatiske/politiske virkemidler for å forsøke å påvirke Russlands handlinger. Russland bruker på sin side hovedsakelig militære virkemidler, og benytter seg i liten grad av økonomiske eller diplomatiske/politiske handlinger for å oppnå sine interesser.

For det tredje viser datamaterialet at NATO/Vesten begynte å endre sin strategi for hvordan de skulle handle overfor Russland i starten av 2015. De gikk over til å bruke mer militære midler for å hevde sine interesser, og for å forsøke å avskrekke Russland fra det de ser som aggressiv oppførsel overfor NATO-land og deres allierte. Den militære vridningen innebar en økning i antall militærøvelser, særlig i Øst-Europa og nordområdene. I tillegg til store troppeforflytninger til de baltiske landene og Ukraina, og militær bistand til Ukraina i form av opptrening og militært materiell.

Det fjerde hovedfunnet dreier seg om forskjeller i hvor godt NATOs avskrekking fungerer på Russland overfor ulike land i Europa, og om NATOs «løfte» om støtte virker troverdig. Det ser ut til å være en tredeling av hvordan Russland oppfatter troverdigheten til NATO når det gjelder å håndheve sikkerheten til deres allierte. For det første virker det som om Russland tviler på troverdigheten i NATOs forsøk på å avskrekke dem overfor land som ikke er med i NATO. NATO ønsker ikke å bruke militære midler for å forsvare land som ikke er med i alliansen, og som ikke er en del av deres kjerneinteresser. Finland og Sverige faller innenfor denne kategorien, selv om de har nært samarbeid med NATO på flere områder. Russland har de siste årene utøvd et økende press mot disse landene, med blant annet flere overflyvninger og uttalelser om fremtidig NATO-samarbeid. For det andre ser det ut at troverdigheten reelt og i russiske øyne oppfattes som sterkt troverdig når det gjelder enkelte NATO-land, som kjernelandene Tyskland, Storbritannia, Frankrike og Norge. Dette er land Russland ikke bryter grensene til, men kun flyr langs luftrommet til. For den tredje gruppen, NATO-land som Estland, Latvia, Litauen og Tyrkia, kan det virke som om Russland anser troverdigheten i avskrekkingen som mer tvilsom. Dette er land Russland gjentatte ganger i løpet av tidsperioden krysser grensene til og sjekker for responstid og reaksjonsmønster. Vil NATO risikere å trekkes inn i militære konflikter overfor disse landene? Det vet vi ikke før en slik situasjon faktisk oppstår.

Det siste funnet jeg vil trekke frem, er måten partene i løpet av 2015 virker å forsøke å unnsnippe et sikkerhetsdilemma ved å introdusere spilleregler. 2014 var et år hvor

kommunikasjonen mellom partene nærmest var ikke-eksisterende, og forum for samtaler mellom NATO og Russland lå nede. Andre halvår i 2015 markerte en endring i denne trenden ved at det ble iverksatt flere møter mellom Russland og USA for å få på plass direkte kommunikasjonslinjer og sikkerhetsregler for deltakelsen i Syria. Dette kan ha bidratt til et minskende spenningsnivå mellom partene før utgangen av 2015, og mindre usikkerhet knyttet til partenes motiver relatert til pågående konflikter.

Funnene i denne oppgaven gir grunnlag for å si noe om fremtidige relasjoner mellom de to partene. Hvordan de som regel handler, hva slags strategier de verdsetter høyest og hva slags kontakt som er viktig å opprettholde mellom partene for å hindre eskalering av mindre konflikter. Spilleregler og opprettholdelse av gode kommunikasjonslinjer er en av elementene partene bør etterstrebe. Det kan bidra til å motvirke de psykologiske endringene i partenes tankesett, og dermed minske sjansen for eskalering av konflikter som kunne blitt løst på en fredeligere måte.

Videre forskning på dette temaet kan innebære en utvidelse av det teoretiske fundamentet. Det kunne vært interessant å se på forholdet mellom partene også i lys av for eksempel mer liberalistiske teorier. Det hadde også vært mulig å utvide oppgaven i tid, og undersøke flere tidsperioder. Eventuelt sammenligne ulike konflikter partene har stått overfor hverandre i.

Litteratur

- Armitage, R. L., & Nye, J. S., JR. (2007). CSIS commission on smart power. A smarter more secure America. *Center for Strategic and International Studies*.
- Art, R. J., & Waltz, K. N. (1983). Technology, strategy, and the uses of force. I R. J. Art & K. N. Waltz (Red.), *The use of force* (s. 28). Lanham: University Press of America.
- Axelrod, R. (2006). *The evolution of cooperation: Revised edition*. New York: Basic Books.
- Baev, P. K. (2015). Russia's perilous glorification of militarism. *The National Interest*. Hentet 20.05.2016, fra <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/russias-perilous-glorification-militarism-16129>
- BBC. (2014, 13.11.2014). Ukraine crisis: Timeline. *BBC*. Hentet 17.12.2015, fra <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>
- BBC. (2015, 27.10.2015). Ukraine profile - timeline. *BBC*. Hentet 17.12.2015, fra <http://www.bbc.com/news/world-europe-18010123>
- Beckley, M. (2015). The myth of entangling alliances: Reassessing the security risks of us defense pacts. *International Security*, 39(4), 7-48.
- Blazevic, J. J. (2009). Defensive realism in the Indian ocean: Oil, sea lanes and the security dilemma. *China Security*, 5(3), 59-71.
- Brooks, S. G., & Wohlforth, W. C. (2016). The rise and fall of the great powers in the twenty-first century: China's rise and the fate of america's global position. *International Security*, 40(3), 7-53.
- Butterfield, H. (1951). *History and human relations*. California: Macmillan.
- Cecire, M. (2015, 10.11.2015). Divide and conquer in Georgia. *Foreign Affairs*. Hentet 24.03.2016, fra <https://www.foreignaffairs.com/articles/georgia/2015-11-10/divide-and-conquer-georgia>
- Christensen, T. J. (1999). China, the us-japan alliance, and the security dilemma in east asia. *International Security*, 23(4), 49-80.
- Christensen, T. J. (2002). The contemporary security dilemma: Deterring a Taiwan conflict. *Washington Quarterly*, 25(4), 5-21.
- De Mesquita, B. B., Morrow, J. D., Siverson, R. M., & Smith, A. (1999). An institutional explanation of the democratic peace. *American Political Science Review*, 93(04), 791-807.
- De Nevers, R. (2007). Nato's international security role in the terrorist era. *International Security*, 31(4), 34-66.
- Department of Defense. United States Of America. (2012). Global leadership: Priorities for 21st century defense (washington, dc: Department of defense, january 2012). Hentet 20.05.2016, fra http://archive.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf
- Doyle, M. W. (1983). Kant, liberal legacies, and foreign affairs. *Philosophy & Public Affairs*, 205-235.
- Etterretningstjenesten i Norge. (2016). Fokus 2016. Etterretningstjenestens vurdering av aktuelle sikkerhetsutfordringer. Hentet 09.03.2016, fra <https://forsvaret.no/fakta/undersokelser-og-rapporter/fokus>
- European Leadership Network. (2016). About the ELN. Hentet 01.04.16, 2016, fra http://www.europeanleadershipnetwork.org/about_14.html
- Farley, R. (2016). Why Nato expected to lose most of europe to Russia. *The National Interest*. Hentet 01.06.2016, fra <http://nationalinterest.org/feature/why-nato-expected-lose-most-europe-russia-15267>
- Feaver, P. D., & Lorber, E. B. (2015, 29.04.2015). The sanctions myth. *The National Interest* 15.06.2015. Hentet 20.05.2016, fra <http://nationalinterest.org/feature/the-sanctions-myth-13110>

- Fedyszyn, T. (2016). What Russia said about Nato and why it matters. *The National Interest*. Hentet 02.06.2016, fra <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/what-russia-said-about-nato-why-it-matters-14790>
- Fisher, M. (2014, 30.01.14). 9 questions about Ukraine you were too embarrassed to ask. *The Washington post*. Hentet 14.03.2016, fra <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/01/30/9-questions-about-ukraine-you-were-too-embarrassed-to-ask/>
- Frear, T., Kulesa, L., & Kearns, I. (2014). Dangerous brinkmanship: Close military encounters between Russia and the West in 2014 European Leadership Network (ELN): European Leadership Network (ELN).
- George, A. L. (1991). *Forceful persuasion: Coercive diplomacy as an alternative to war* (3 utg.). Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Glaser, C. L. (1997). The security dilemma revisited. *World politics*, 50(01), 171-201.
- Glaser, C. L. (2004). When are arms races dangerous? Rational versus suboptimal arming. *International Security*, 28(4), 44-84.
- Glaser, C. L., Kydd, A. H., Haas, M. L., Owen IV, J. M., & Rosato, S. (2016). Correspondence: Can great powers discern intentions? *International Security*, 40(3), 197-215.
- Goldberg, J. (2016, April 2016). The obama doctrine. *The Atlantic*. Hentet 25.05.2016, fra <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>
- Gray, C. S. (1974). The urge to compete: Rationales for arms racing. *World Politics*, 26(02), 207-233.
- Gvosdev, N. K. (2016). Resetting the reset. *The National Interest*. Hentet 02.06.2016, fra <http://nationalinterest.org/feature/resetting-the-reset-15689>
- Hastedt, G. P. (2011). *American foreign policy*. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Hellevik, O. (2007a). Idiografisk - nomotetisk. I Ø. Østerud (Red.), *Statsvitenskapelig leksikon* (s. 101). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hellevik, O. (2007b). Reliabilitet. I Ø. Østerud (Red.), *Statsvitenskapelig leksikon* (s. 241). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hellevik, O. (2007c). Validitet. I Ø. Østerud (Red.), *Statsvitenskapelig leksikon* (s. 289). Oslo: Universitetsforlaget.
- Herz, J. H. (1950). Idealist internationalism and the security dilemma. *World politics*, 2(2), 157-180.
- Holme, L. A., Kilnes, C., & Melstveit, M. E. (2016). Flyspotterne fikk endelig det kjente bombeflyet på lista. *Adressa*. Hentet 13.05.2016, fra <http://www.adressa.no/nyheter/nordtrondelag/2016/03/01/Flyspotterne-fikk-endelig-det-kjente-bombeflyet-p%C3%A5-lista-12220923.ece>
- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., & Elliott, K. A. (1990). *Economic sanctions reconsidered: History and current policy*. Washington, D.C.: Peterson Institute.
- Huth, P. K. (1988). Extended deterrence and the outbreak of war. *American Political Science Review*, 82(02), 423-443.
- Huth, P. K. (1999). Deterrence and international conflict: Empirical findings and theoretical debates. *Annual Review of Political Science*, 2(1), 25-48.
- Jakobsen, J. (2007). *Political risk for multinational companies: Sources and effects*. Doctoral theses, NTNU.
- Jakobsen, J., Jakobsen, T. G., & Ekevoid, E. R. (2016). Democratic peace and the norms of the public: A multilevel analyses of the relationship between regime type and citizens' bellicosity, 1981-2008. *Review of International Studies*, 1-24. doi: 10.1017/S0260210516000097
- Jakobsen, P. V. (2015). Coercive diplomacy: Countering war-threatening crises and armed conflicts. I A. Collins (Red.), *Contemporary security studies* (s. 279-293). Oxford University Press: Oxford University Press.
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World politics*, 30(2), 167-214.
- Jervis, R. (2001). Was the cold war a security dilemma? *Journal of Cold War Studies*, 3(1), 36-60.

- Jervis, R. (2002). Theories of war in an era of leading-power peace presidential address, American Political Science Association, 2001. *American Political Science Review*, 96(01), 1-14. doi: <http://dx.doi.org/10.1017/S0003055402004197>
- Johnson, D. D., & Tierney, D. (2011). The rubicon theory of war: How the path to conflict reaches the point of no return. *International Security*, 36(1), 7-40.
- Johnston, C. (2016). Russia pm warns of new cold war amid Syria accusations. *The Guardian*. Hentet 15.06.2016, fra <http://www.theguardian.com/world/2016/feb/13/russia-warns-of-new-cold-war-amid-syria-accusations-munich>
- Jones, D., Bremer, S., & Singer, D. (1996). Militarized interstate disputes, 1815-1992: Rationale, coding rules, and empirical patterns. *Conflict Management and Peace Science*, 15, 163-213.
- Kant, I. ([1795] 1983). On perpetual peace: Broadview Press/Hacett Publishing Company, Inc.
- Kearns, I., Kulesa, L., & Frear, T. (2015). Preparing for the worst: Are Russian and Nato military exercises making war in Europe more likely? *The European Leadership Network*. Hentet 11.01.16, fra http://www.europeanleadershipnetwork.org/preparing-for-the-worst-are-russian-and-nato-military-exercises-making-war-in-europe-more-likely_2997.html
- Kennan, G. F. (1946). The charge in the soviet union (Kennan) to the secretary of state. Hentet 25.05.2016, fra <http://nsarchive.gwu.edu/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>
- Kennan, G. F. (1946-1947). The sources of Soviet conduct. *Foreign Affairs*, 25, 566.
- Kennedy, P. (1984). Arms races and the causes of war, 1850–1945. I P. Kennedy (Red.), *Strategy and diplomacy* (s. 165-177). London: Fontanna Press.
- Kennedy, P. (1989). *The rise and fall of the great powers. Economic change and military conflict from 1500 to 2000*. London: Fontana Press.
- Kinsella, D. (2005). No rest for the democratic peace. *American Political Science Review*, 99(03), 453-457.
- Kydd, A. (2000). Arms races and arms control: Modeling the hawk perspective. *American Journal of Political Science*, 228-244.
- Larrabee, F. S. (2010). Russia, Ukraine, and Central Europe: The return of geopolitics. *Journal of international affairs*, 63(2), 33-52.
- Larson, D. W., & Shevchenko, A. (2010). Status seekers: Chinese and Russian responses to us primacy. *International Security*, 34(4), 63-95.
- Layne, C. (2006). The unipolar illusion revisited: The coming end of the united states' unipolar moment. *International security*, 31(2), 7-41.
- Liff, A. P., & Ikenberry, G. J. (2014). Racing toward tragedy?: China's rise, military competition in the asia pacific, and the security dilemma. *International Security*, 39(2), 52-91.
- Lindley-French, J. (2007). *The North Atlantic Treaty Organization. The enduring alliance*. Oxford: Routledge Global Institutions.
- Mandelbaum, M. (1998). Is major war obsolete? *Survival*, 40(4), 20-38. doi: 10.1093/survival/40.4.20
- Mankoff, J. (2012). *Russian foreign policy. The return of great power politics* (2. utg.). Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Maoz, Z., & Russett, B. (1993). Normative and structural causes of democratic peace, 1946–1986. *American Political Science Review*, 87(03), 624-638.
- Matlary, J. H. (2008). Når russerne spiller sjakk, hva spiller vesten? *Norsk Militært Tidsskrift*(5).
- Mearsheimer, J. J. (1994-1995). The false promise of international institutions. *International security*, 19(3), 5-49.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. USA: W. W. Norton & company.
- Montgomery, E. B. (2006). Breaking out of the security dilemma: Realism, reassurance, and the problem of uncertainty. *International Security*, 31(2), 151-185.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations*. New York: Mc Graw Hill.
- Mueller, J. (1988). The essential irrelevance of nuclear weapons: Stability in the postwar world. *International Security*, 13(2), 55-79.

- Nort Atlantic Treaty Organization. (2016, 22. mars 2016). Collective defense - article 5. Hentet 26.05.2016, fra http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm
- North Atlantic Treaty Organization. (1949). The North Atlantic Treaty. Hentet 29.05.2016, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm
- North Atlantic Treaty Organization. (2014). Strategic concepts. Hentet 20.04.16, fra http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm
- North Atlantic Treaty Organization. (2016). A short history of Nato. *NATO history homepage*. Hentet 23.05.2016, fra <http://www.nato.int/history/nato-history.html>
- Nye, J. (2015). *Is the American century over?* Malden, USA: Polity Press.
- Nye, J. S. (1990). Soft power. *Foreign policy*(80), 153-171.
- Office of Management and Budget. (2016). The president's budget for fiscal year 2017. Hentet 10.02.16, fra <https://www.whitehouse.gov/omb/budget>
- Organski, A. F. K., & Kugler, J. (1980). *The war ledger*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Osgood, C. E. (1962). *An alternative to war or surrender*. Urbana: University of Illinois Press.
- Ostroukh, A. (2016). Poverty in Russia to rise sharply: World bank. Hentet 31.05.2016, fra <http://www.marketwatch.com/story/poverty-in-russia-to-rise-sharply-world-bank-2016-04-06>
- Pape, R. A. (1997). Why economic sanctions do not work. *International Security*, 22(2), 90-136.
- Pape, R. A. (2005). Soft balancing against the United States. *International security*, 30(1), 7-45.
- Pillar, P. R. (2016). Opaque strategy and U.S. Troops in eastern europe. *The National Interest*. Hentet 01.06.2016, fra <http://nationalinterest.org/blog/paul-pillar/opaque-strategy-us-troops-eastern-europe-15636>
- Posen, B. R. (1993). The security dilemma and ethnic conflict. *Survival*, 35(1), 27-47.
- Riekstins, M. (2014). Putin´s propaganda. *Foreign Affairs*. Hentet 22.05.2016, fra <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/putin-s-propaganda>
- Ringdal, K. (2011). *Enhet og mangfold* (2 utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Russett, B. (1994). *Grasping the democratic peace: Principles for a post-cold war world*. Princeton, New Jersey: Princeton university press.
- Shifrinson, J. R. I. (2016). Deal or no deal? The end of the cold war and the US offer to limit Nato expansion. *International Security*, 40(4), 7-44.
- Shlapak, D. A., & Johnson, M. (2016). Reinforcing deterrence on Nato's eastern flank. RAND Corporation.
- Singer, J. D., & Small, M. (1994). Correlates of war project: International and civil war data, 1816-1992 (icpsr 9905). *Ann Arbor, MI: Inter-University Consortium for Political and Social Research*.
- Skirbekk, S. (2015, 15.01.16). Propaganda. *Store norske leksikon*. Hentet 20.02.2016, fra <https://snl.no/propaganda>
- Snyder, G. H. (1984). The security dilemma in alliance politics. *World politics*, 36(04), 461-495.
- Stiglitz, J. E. (2012). *The prize og inequality*. New York: W. W. Norton & Company.
- Taliaferro, J. W. (2000/2001). Security seeking under anarchy: Defensive realism revisited. *International Security*, 25(3), 128-161.
- Tang, S. (2009). The security dilemma: A conceptual analysis. *Security studies*, 18(3), 587-623.
- The Correlates of War Project. (2016). The correlates of war project. Hentet 30.03.16, fra <http://www.correlatesofwar.org/>
- The Guardian. (2014). UK and France pull out of G8 preparatory talks over Ukraine crisis. *The Guardian*. Hentet 15.12.2015, fra <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/02/uk-france-pull-out-g8-preparatory-talks-ukraine-russia-military>
- Tjønneland, E. (2009). Generalisering. *Store norske leksikon*. Hentet 14.03.2016, fra <https://snl.no/generalisering>

- Trindle, J. (2014). Divide and conquer. Russia tries to wriggle out of sanctions by sowing discontent between Europe and the U.S. *Foreign Policy*. Hentet 22.05.2016, fra <http://foreignpolicy.com/2014/10/15/divide-and-conquer-5/>
- Tsygankov, A. (2015). Vladimir putin's last stand: The sources of Russia's Ukraine policy. *Post-Soviet Affairs*, 31(4), 279-303.
- TV2 Danmark. (2016). USA firedobler budgettet til at holde Rusland stangen. *TV2 Danmark*. Hentet 20.02.2016, fra <http://nyheder.tv2.dk/udland/2016-02-02-usa-firedobler-budgettet-til-at-holde-rusland-stangen-0>
- U.S. Department of State. Office of the Historian. (2016). Milestones: 1945-1952. Kennan and containment, 1947. *U.S. Department of State*. Hentet 20.04.2016, fra <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/kennan>
- U.S. Energy Information Administration. (2016). Short-term energy outlook. Hentet 27.05.2016, fra <https://www.eia.gov/forecasts/steo/report/prices.cfm>
- Van Herpen, M. H. (2016). *Putin's propaganda machine: Soft power and russian foreign policy*. London: Rowman & Littlefield.
- Von Clausewitz, C. (2007). *On war* (M. Howar & P. Paret, Trans.). New York: Oxford University Press.
- Wallerstein, I. (2009). The eagle has crash landed. *Foreign Policy*. Hentet 29.04.2016, fra <http://foreignpolicy.com/2009/11/11/the-eagle-has-crash-landed/>
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. New York: McGraw-Hill, Inc.
- Waltz, K. N. (2000). Structural realism after the cold war. *International security*, 25(1), 5-41.
- World Bank. (2016). Overview. Russian federation. Context. Hentet 31.05.2016, fra <http://www.worldbank.org/en/country/russia/overview>
- Yalowitz, K., & Gallucci, V. (2016). Can the U.S. and Russia avoid an arctic arms race? *The National Interest*. Hentet 02.06.2016, fra <http://nationalinterest.org/feature/can-the-us-russia-avoid-arctic-arms-race-15713>
- Østerud, Ø. (2007). *Statsvitenskap. Innføring i politisk analyse* (4 utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Appendiks

Datasett

Datasettet er laget av meg, basert på innhenting av data fra mine to hovedkilder, *BBC* og *The Guardian*. Datasettet består av en kronologisk oversikt over handlinger utført av NATO/Vesten og Russland i perioden februar 2014 og ut desember 2015. Kodingen i datasettet tilsvarer kodingen oppgitt i kodeskjemaene presentert i tabell A.2, A.3 og A.4 i appendiks. Enkelte av variablene er ikke tatt med i denne oversikten (tabell A.1), som følge av plassmangel og oversiktighet. Det gjelder blant annet stedvariabelen for de militære hendelsene. Fullstendig datasett og kildeoversikt kan fås ved henvendelse til Ingvild Bjørge Berg.

Tabell A.1

Datasett over NATO/Vesten og Russlands handlinger, februar 2014-desember 2015

ÅR	Mnd.	Mnd.	Uke	Uke	Dag	Dag	Dag	Aktør hoved	Aktør under	Type hend	Militær	Øko.	Dipl. politisk	Konflikt tilnær.
2015	12	201512	53	201553	31	20151231	31	2	5	3			4	1
2015	12	201512	52	201552	27	20151227	27	2	5	3			4	1
2015	12	201512	52	201552	23	20151223	23	2	5	1	1			1
2015	12	201512	51	201551	18	20151218	18	1	2	3			1	2
2015	12	201512	51	201551	17	20151217	17	2	5	3			4	2
2015	12	201512	51	201551	17	20151217	17	2	5	3			3	1
2015	12	201512	51	201551	16	20151216	16	1	2	1	1			2
2015	12	201512	51	201551	15	20151215	15	1	2	3			1	2
2015	12	201512	51	201551	14	20151214	14	2	5	1	1			1
2015	12	201512	50	201550	13	20151213	13	1	7	1	2			1
2015	12	201512	50	201550	11	20151211	11	2	5	1	3			1
2015	12	201512	50	201550	9	20151209	9	1	7	3			3	1
2015	12	201512	50	201550	7	20151207	7	2	5	3			3	1
2015	12	201512	50	201550	7	20151207	7	1	7	3			1	1
2015	12	201512	49	201549	6	20151206	6	2	5	1	2			1
2015	12	201512	49	201549	6	20151206	6	1	4	1	2			1
2015	12	201512	49	201549	4	20151204	4	2	5	1	2			1
2015	12	201512	49	201549	2	20151202	2	2	5	1	3			1
2015	12	201512	49	201549	2	20151201	2	1	1	3			1	1
2015	12	201512	49	201549	1	20151201	1	1	2	3			1	2
2015	12	201512	49	201549	1	20151201	1	2	5	1	2			1

2015	11	201511	48	201548	29	20151129	29	1	2	1	2			1
2015	11	201511	48	201548	28	20151128	28	2	5	3			3	1
2015	11	201511	48	201548	28	20151128	28	1	7	3			4	1
2015	11	201511	48	201548	26	20151126	26	2	5	2		3		1
2015	11	201511	48	201548	25	20151125	25	2	5	2		3		1
2015	11	201511	48	201548	25	20151125	25	1	7	2		3		1
2015	11	201511	48	201548	25	20151125	25	1	7	3			4	1
2015	11	201511	48	201548	24	20151124	24	1	2	3			3	2
2015	11	201511	48	201548	24	20151124	24	1	1	3			3	1
2015	11	201511	48	201548	24	20151124	24	2	5	3			3	1
2015	11	201511	48	201548	24	20151124	24	1	7	1	1			1
2015	11	201511	48	201548	23	20151123	23	2	5	1	3			1
2015	11	201511	48	201548	23	20151123	23	1	7	1	1			1
2015	11	201511	47	201547	19	20151119	19	2	5	1	2			1
2015	11	201511	46	201546	12	20151112	12	2	5	1	2			1
2015	11	201511	45	201545	4	20151104	4	1	1	1	2			1
2015	10	201510	44	201544	30	20151030	30	1	2	1	2			1
2015	10	201510	44	201544	30	20151030	30	1	2	3			1	2
2015	10	201510	44	201544	26	20151026	26	2	5	1	2			1
2015	10	201510	43	201543	22	20151022	22	2	5	1	1			3
2015	10	201510	43	201543	20	20151020	20	1	2	3			1	2
2015	10	201510	43	201543	19	20151019	19	2	5	3			3	1
2015	10	201510	42	201542	16	20151016	16	2	5	1	2			1
2015	10	201510	42	201542	16	20151016	16	2	5	1	2			1
2015	10	201510	42	201542	16	20151016	16	2	5	1	1			1
2015	10	201510	42	201542	12	20151012	12	1	3	3			1	1
2015	10	201510	41	201541	10	20151010	10	1	2	3			1	2
2015	10	201510	41	201541	8	20151008	8	2	5	1	1			1
2015	10	201510	41	201541	8	20151008	8	1	1	3			1	1
2015	10	201510	41	201541	8	20151008	8	1	2	3			3	1
2015	10	201510	41	201541	8	20151008	8	1	4	1	2			1
2015	10	201510	41	201541	8	20151008	8	1	1	1	3			1
2015	10	201510	41	201541	8	20151008	8	1	7	2		2		1
2015	10	201510	41	201541	7	20151007	7	2	5	1	1			1
2015	10	201510	41	201541	7	20151007	7	2	8	1	1			1
2015	10	201510	41	201541	7	20151007	7	1	7	3			1	1
2015	10	201510	41	201541	7	20151007	7	2	5	3			2	1
2015	10	201510	41	201541	5	20151005	5	2	5	1	2			1
2015	10	201510	41	201541	5	20151005	5	1	1	3			1	1
2015	10	201510	40	201540	4	20151004	4	2	5	1	2			1
2015	10	201510	40	201540	3	20151003	3	2	5	1	2			1
2015	10	201510	40	201540	2	20151002	2	1	1	3			1	2
2015	9	201509	40	201540	29	20150929	29	2	5	1	2			1

2015	9	201509	40	201540	29	20150929	29	1	2	3			1	2
2015	9	201509	39	201539	26	20150926	26	1	7	2		2		1
2015	9	201509	39	201539	22	20150922	22	1	1	3			1	1
2015	9	201509	39	201539	22	20150922	22	1	2	3			3	2
2015	9	201509	38	201538	19	20150919	19	2	5	1	1			1
2015	9	201509	38	201538	14	20150914	14	2	5	1	2			1
2015	9	201509	37	201537	12	20150912	12	2	5	3			4	1
2015	9	201509	37	201537	10	20150910	10	2	8	3			3	1
2015	9	201509	37	201537	9	20150909	9	2	5	1	2			1
2015	9	201509	36	201536	6	20150906	6	2	8	3			3	1
2015	9	201509	36	201536	3	20150903	3	1	1	1	2			1
2015	9	201509	36	201536	2	20150902	2	2	5	1	2			1
2015	9	201509	36	201536	1	20150901	1	1	2	1	2			1
2015	9	201509	36	201536	1	20150901	1	2	5	3			2	3
2015	8	201508	35	201535	25	20150825	25	1	2	1	2			1
2015	8	201508	33	201533	12	20150812	12	1	2	1	1			3
2015	8	201508	32	201533	3	20150803	3	1	1	3			4	1
2015	7	201507	29	201529	14	20150714	14	1	7	3			3	1
2015	7	201507	29	201529	14	20150714	14	2	5	1	1			1
2015	6	201506	26	201526	24	20150624	24	1	1	3			2	1
2015	6	201506	25	201525	19	20150619	19	2	5	2		2		1
2015	6	201506	25	201525	17	20150617	17	2	5	1	2			1
2015	6	201506	25	201525	16	20150616	16	1	1	3			3	1
2015	6	201506	25	201525	16	20150616	16	2	5	1	3			1
2015	6	201506	25	201525	15	20150615	15	2	5	1	2			1
2015	6	201506	25	201525	15	20150615	15	2	5	1	3			1
2015	6	201506	24	201524	14	20150614	14	1	1	3			2	1
2015	6	201506	24	201524	8	20150608	8	2	5	1	2			1
2015	6	201506	23	201523	7	20150607	7	1	4	3			1	1
2015	6	201506	23	201523	6	20150606	6	1	7	3			1	1
2015	6	201506	23	201523	6	20150606	6	2	5	2		3		1
2015	6	201506	23	201523	6	20150606	6	2	5	3			3	1
2015	6	201506	23	201523	6	20150606	6	1	1	1	2			1
2015	6	201506	23	201523	5	20150605	5	2	5	1	2			1
2015	6	201506	23	201523	5	20150605	5	1	1	1	2			1
2015	5	201505	22	201522	30	20150530	30	1	2	1	2			1
2015	5	201505	22	201522	28	20150528	28	1	4	3			2	1
2015	5	201505	22	201522	27	20150527	27	1	1	3			3	1
2015	5	201505	22	201522	26	20150526	26	2	5	1	2			1
2015	5	201505	22	201522	26	20150526	26	1	4	1	2			1
2015	5	201505	22	201522	26	20150526	26	1	1	3			1	1
2015	5	201505	22	201522	25	20150525	25	2	5	1	2			1
2015	5	201505	21	201521	21	20150521	21	1	7	3			4	1

2015	5	201505	19	201519	10	20150510	10	1	1	3			1	1
2015	5	201505	19	201519	10	20150510	10	1	1	3			1	2
2015	5	201505	19	201519	8	20150508	8	2	5	1	2			1
2015	4	201504	18	201518	29	20150429	29	2	5	1	2			1
2015	4	201504	17	201517	20	20150420	20	2	5	3			3	1
2015	4	201504	17	201517	20	20150420	20	1	1	1	2			1
2015	4	201504	17	201517	20	20150420	20	1	2	1	2			1
2015	4	201504	16	201516	17	20150417	17	1	4	1	2			1
2015	4	201504	16	201516	14	20150414	14	2	5	1	2			1
2015	4	201504	15	201515	10	20150410	10	1	4	1	2			1
2015	3	201503	12	201512	16	20150316	16	2	5	1	2			1
2015	3	201503	11	201511	15	20150315	15	1	1	3			3	1
2015	3	201503	11	201511	15	20150315	15	2	5	3			1	1
2015	3	201503	11	201511	15	20150315	15	2	5	3			4	1
2015	3	201503	11	201511	10	20150310	10	2	6	1	1			2
2015	3	201503	10	201510	4	20150304	4	2	5	3			1	1
2015	3	201503	10	201510	2	20150302	2	1	4	1	2			1
2015	2	201502	9	201509	25	20150225	25	2	5	1	2			1
2015	2	201502	9	201509	24	20150224	24	1	4	1	2			1
2015	2	201502	8	201508	18	20150218	18	2	5	1	2			1
2015	2	201502	7	201507	15	20150215	15	2	6	1	1			1
2015	2	201502	7	201507	15	20150215	15	1	7	1	1			1
2015	2	201502	7	201507	12	20150212	12	1	3	2		2		1
2015	2	201502	7	201507	12	20150212	12	2	6	1	1			1
2015	2	201502	7	201507	12	20150212	12	1	7	1	1			1
2015	2	201502	7	201507	12	20150212	12	1	4	3			1	2
2015	2	201502	7	201507	11	20150212	11	1	4	3			1	2
2015	2	201502	7	201507	9	20150209	9	1	2	3			1	1
2015	2	201502	6	201506	6	20150206	6	1	2	3			1	1
2015	2	201502	6	201506	2	20150202	2	1	2	3			4	1
2015	1	201501	5	201505	30	20150130	30	1	4	3			1	1
2015	1	201501	5	201505	28	20150128	28	2	5	1	2			1
2015	1	201501	4	201504	20	20150120	20	2	5	1	2			1
2014	12	201412	50	201450	12	20141212	12	1	1	2		1		1
2014	12	201412	50	201450	11	20141211	11	1	4	3			1	1
2014	12	201412	50	201450	9	20141209	9	2	5	1	2			1
2014	12	201412	50	201450	9	20141209	9	2	5	1	2			1
2014	12	201412	50	201450	8	20141208	8	2	5	1	2			1
2014	12	201412	49	201449	1	20141201	1	2	5	2		4		1
2014	12	201412	49	201449	1	20141201	1	2	5	3			1	1
2014	11	201411	48	201448	28	20141128	28	2	5	1	2			1
2014	11	201411	48	201448	25	20141125	25	1	2	3			3	1
2014	11	201411	48	201448	25	20141125	25	1	3	3			3	1

2014	11	201411	48	201448	25	20141125	25	1	1	3			3	1
2014	11	201411	48	201448	25	20141125	25	2	5	1	2			1
2014	11	201411	47	201447	21	20141121	21	1	2	3			1	3
2014	11	201411	47	201447	20	20141120	20	2	5	1	2			1
2014	11	201411	47	201447	18	20141118	18	1	4	1	2			1
2014	11	201411	47	201447	18	20141118	18	2	5	3			3	1
2014	11	201411	46	201446	15	20141115	15	1	7	3			1	1
2014	11	201411	46	201446	13	20141113	13	1	4	3			1	1
2014	11	201411	46	201446	12	20141112	12	2	5	1	2			1
2014	11	201411	46	201446	12	20141112	12	2	5	1	1			1
2014	11	201411	46	201446	11	20141111	11	1	7	3			1	2
2014	11	201411	46	201446	11	20141111	11	2	4	3			3	1
2014	11	201411	45	201445	7	20141107	7	1	1	1	2			1
2014	11	201411	45	201445	6	20141106	6	1	4	3			1	1
2014	11	201411	45	201445	4	20141104	4	1	7	1	1			1
2014	11	201411	45	201445	4	20141104	4	2	6	1	1			1
2014	11	201411	44	201444	2	20141102	2	1	7	3			2	1
2014	11	201411	44	201444	2	20141102	2	2	6	3			2	1
2014	10	201410	44	201444	31	20141031	31	2	5	3			1	1
2014	10	201410	44	201444	31	20141031	31	2	5	2		4		2
2014	10	201410	44	201444	31	20141031	31	2	5	1	2			1
2014	10	201410	44	201444	30	20141030	30	2	5	1	2			1
2014	10	201410	44	201444	29	20141029	29	2	5	1	2			1
2014	10	201410	43	201443	26	20141026	26	1	7	3			2	1
2014	10	201410	43	201443	23	20141023	23	2	5	1	2			1
2014	10	201410	43	201443	21	20141021	21	2	5	1	2			1
2014	10	201410	42	201442	17	20141017	17	2	5	1	2			1
2014	10	201410	42	201442	14	20141014	14	2	5	1	1			1
2014	10	201410	41	201441	12	20141012	12	2	5	1	1			2
2014	9	201409	39	201439	25	20140925	25	2	5	3			3	1
2014	9	201409	39	201439	25	20140925	25	1	1	3			3	1
2014	9	201409	39	201439	24	20140924	24	2	5	1	1			2
2014	9	201409	38	201438	19	20140919	19	2	5	1	2			1
2014	9	201409	37	201437	9	20140909	9	1	4	3			4	1
2014	9	201409	36	201436	7	20140907	7	2	5	1	2			1
2014	9	201409	36	201436	7	20140907	7	2	5	1	2			1
2014	9	201409	36	201436	6	20140906	6	1	7	3			2	2
2014	9	201409	36	201436	5	20140905	5	2	5	1	1			1
2014	9	201409	36	201436	5	20140905	5	1	7	3			1	2
2014	9	201409	36	201436	4	20140904	4	2	5	1	2			1
2014	9	201409	36	201436	4	20140904	4	1	1	3			1	1
2014	9	201409	36	201436	2	20140902	2	1	2	3			1	1
2014	9	201409	36	201436	1	20140901	1	1	7	3			4	1

2014	9	201409	36	201436	1	20140901	1	2	5	1	1			1
2014	8	201408	35	201435	31	20140831	31	1	3	2		2		1
2014	8	201408	35	201435	30	20140830	30	1	3	3			1	1
2014	8	201408	35	201435	30	20140830	30	2	5	1	1			1
2014	8	201408	35	201435	29	20140829	29	1	1	1	2			1
2014	8	201408	35	201435	29	20140829	29	2	5	3			3	2
2014	8	201408	35	201435	29	20140829	29	2	5	1	3			1
2014	8	201408	35	201435	29	20140829	29	1	2	3			1	1
2014	8	201408	35	201435	29	20140829	29	2	5	3			4	1
2014	8	201408	35	201435	29	20140829	29	1	2	3			3	1
2014	8	201408	35	201435	28	20140828	28	2	6	3			4	1
2014	8	201408	35	201435	28	20140828	28	1	7	3			3	1
2014	8	201408	35	201435	28	20140828	28	2	5	1	2			1
2014	8	201408	35	201435	27	20140827	27	1	4	3			4	1
2014	8	201408	35	201435	27	20140827	27	1	1	1	2			1
2014	8	201408	35	201435	27	20140827	27	1	1	3			1	1
2014	8	201408	35	201435	26	20140826	26	2	5	3			4	1
2014	8	201408	35	201435	26	20140826	26	1	7	3			4	1
2014	8	201408	35	201435	26	20140826	26	2	5	3			1	2
2014	8	201408	34	201434	23	20140823	23	2	5	1	2			1
2014	8	201408	34	201434	22	20140822	22	2	5	1	1			1
2014	8	201408	33	201433	13	20140813	13	1	7	3			1	1
2014	8	201408	33	201433	11	20140811	11	2	5	2		3		1
2014	8	201408	32	201432	6	20140806	6	2	5	1	2			1
2014	7	201407	31	201431	30	20140730	30	1	3	2		3		1
2014	7	201407	31	201431	29	20140729	29	1	2	3			3	1
2014	7	201407	29	201429	17	20140717	17	2	6	1	1			1
2014	7	201407	27	201427	6	20140706	6	2	5	1	2			1
2014	7	201407	27	201427	4	20140704	4	1	1	1	2			1
2014	7	201407	27	201427	2	20140702	2	1	3	3			1	1
2014	6	201406	26	201426	27	20140627	27	1	3	3			1	1
2014	6	201406	26	201426	25	20140625	25	2	5	3			2	2
2014	6	201406	26	201426	23	20140623	23	1	2	3			3	1
2014	6	201406	25	201425	22	20140622	22	2	5	1	2			1
2014	6	201406	25	201425	16	20140616	16	2	5	2		3		1
2014	6	201406	24	201424	15	20140615	15	2	5	3			1	2
2014	6	201406	24	201424	14	20140614	14	2	6	1	1			1
2014	5	201405	21	201421	25	20140525	25	1	7	3			2	1
2014	5	201405	21	201421	22	20140522	22	2	5	3			1	1
2014	5	201405	21	201421	21	20140521	21	2	5	2		4		1
2014	5	201405	21	201421	20	20140520	20	2	5	1	2			1
2014	5	201405	20	201420	15	20140515	15	2	5	1	2			1
2014	5	201405	19	201419	11	20140511	11	2	6	3			2	1

2014	4	201404	18	201418	30	20140430	30	1	1	1	2			1
2014	4	201404	18	201418	29	20140429	29	1	3	2		3		1
2014	4	201404	18	201418	28	20140428	28	1	4	1	2			1
2014	4	201404	17	201417	25	20140425	25	2	6	3			3	1
2014	4	201404	17	201417	25	20140425	25	2	6	1	1			1
2014	4	201404	17	201417	24	20140424	24	2	6	1	1			1
2014	4	201404	17	201417	24	20140424	24	1	7	1	1			1
2014	4	201404	17	201417	23	20140423	23	2	5	1	2			1
2014	4	201404	17	201417	23	20140423	23	2	5	1	2			1
2014	4	201404	17	201417	22	20140422	22	1	7	1	1			1
2014	4	201404	16	201416	18	20140418	18	2	5	1	2			1
2014	4	201404	16	201416	17	20140417	17	1	2	3			1	2
2014	4	201404	16	201416	17	20140417	17	2	6	1	1			1
2014	4	201404	16	201416	16	20140416	16	1	1	3			1	1
2014	4	201404	16	201416	15	20140415	15	1	7	1	1			1
2014	4	201404	16	201416	15	20140415	15	1	1	3			3	1
2014	4	201404	15	201415	12	20140412	12	2	5	1	2			1
2014	4	201404	15	201415	10	20140410	10	2	5	1	2			1
2014	4	201404	15	201415	10	20140410	10	1	2	1	2			1
2014	4	201404	15	201415	7	20140407	7	2	6	1	1			1
2014	4	201404	14	201414	1	20140401	1	1	1	3			1	1
2014	4	201404	14	201414	1	20140401	1	1	1	1	2			1
2014	3	201403	14	201414	31	20140331	31	2	5	1	1			2
2014	3	201403	13	201413	30	20140330	30	1	2	3			1	2
2014	3	201403	13	201413	28	20140328	28	1	2	3			3	1
2014	3	201403	13	201413	24	20140324	24	1	2	3			1	1
2014	3	201403	12	201412	21	20140321	21	2	5	1	1			1
2014	3	201403	12	201412	18	20140318	18	1	2	3			1	1
2014	3	201403	12	201412	18	20140318	18	1	3	3			3	1
2014	3	201403	12	201412	18	20140318	18	1	4	3			3	1
2014	3	201403	12	201412	18	20140318	18	1	2	3			3	1
2014	3	201403	12	201412	18	20140318	18	2	5	3			2	1
2014	3	201403	12	201412	17	20140317	17	1	4	1	2			1
2014	3	201403	12	201412	17	20140317	17	1	2	2		3		1
2014	3	201403	12	201412	17	20140317	17	1	3	2		3		1
2014	3	201403	11	201411	16	20140316	16	2	6	3			2	1
2014	3	201403	10	201410	8	20140308	8	2	6	1	1			1
2014	3	201403	10	201410	8	20140308	8	2	5	1	1			1
2014	3	201403	10	201410	8	20140308	8	1	2	2		1		1
2014	3	201403	10	201410	5	20140305	5	1	3	2		1		1
2014	3	201403	10	201410	5	20140305	5	2	6	1	1			1
2014	3	201403	10	201410	3	20140303	3	1	3	3			1	1
2014	3	201403	10	201410	3	20140303	3	2	5	1	1			1

2014	3	201403	10	201410	3	20140303	3	2	5	1	2			1
2014	3	201403	9	201409	2	20140302	2	1	2	3			3	1
2014	3	201403	9	201409	2	20140302	2	1	1	3			1	1
2014	3	201403	9	201409	2	20140302	2	1	4	3			1	1
2014	3	201403	9	201409	2	20140302	2	2	5	1	1			1
2014	3	201403	9	201409	1	20140301	1	1	2	3			1	2
2014	3	201403	9	201409	1	20140301	1	2	5	3			2	1
2014	2	201402	9	201409	27	20140227	27	2	6	1	1			1
2014	2	201402	9	201409	26	20140226	26	2	5	1	2			1
2014	2	201402	8	201408	23	20140223	23	1	7	3			2	1
2014	2	201402	8	201408	23	20140223	23	1	7	3			2	3
2014	2	201402	8	201408	23	20140223	23	1	7	3			2	1
2014	2	201402	8	201408	23	20140223	23	1	7	3			2	3
2014	2	201402	8	201408	23	20140223	23	1	7	3			2	3
2014	2	201402	8	201408	22	20140222	22	1	7	1	1			3
2014	2	201402	8	201408	22	20140222	22	1	7	3			2	3
2014	2	201402	8	201408	22	20140222	22	2	8	3			3	3
2014	2	201402	8	201408	22	20140222	22	1	7	3			2	3

Tabell A.2

Kodeskjema aktør

Aktør, hovedkategori

- 1 Vesten/NATO
  - 2 Russland
-

Aktør, underkategori

- 1 NATO
  - 2 USA
  - 3 EU
  - 4 Andre vestlige land
  - 5 Russland
  - 6 Pro-russiske opprørere i Ukraina
  - 7 Andre/vestligvennlige
  - 8 Andre/russiskvennlige
-

Tabell A.3

Kodeskjema type hendelser

Type hendelse, hovedkategori

- 1 Militære hendelser
  - 2 Økonomiske hendelser
  - 3 Diplomatiske/politiske hendelser
-

Type hendelser, underkategori militær

- 1 Bruk av militærmakt
  - 2 Fremvisning av militære kapabiliteter
  - 3 Trusler om militær maktbruk
-

Type hendelser, underkategori økonomisk

- 1 Økonomiske bevilgninger
  - 2 Trusler om økonomiske sanksjoner
  - 3 Implementerte økonomiske sanksjoner
  - 4 Økonomisk samarbeid/avtaler
-

Type hendelser, underkategori diplomatisk/politisk

- 1 Diplomati/møtevirksomhet
  - 2 Politisk/intern prosess
  - 3 Retorisk
  - 4 Informasjon/propaganda
-

Tabell A.4

Kodeskjema konflikt vs. tilnærming

- 1 Konflikt
- 2 Tilnærming
- 3 Ikke aktuelt